د پوهنې وزارت

د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساينس د مرکز معينيت

د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف عمومي رياست

اسلامي ښوونه او روزنه

نهم ټولګی

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري،

په بازار کې يې اخيستنه او خرڅونه په کلکه منع ده.

له سرغړوونکو سره قانوني چلند کيږي.

Ketabton.com

۱۳۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو
د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

اسلامي ښوونه او روزنه

نهم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ . ش.

ليکوالان:

- استاد نور الله صافی
- استاد سيد فاضل شاه پاچا
- مولوي عبدالصبور عربي
- استاد فضل الله نيازی
- استاد رقيب الله ابراهيمي

علمي اديټوران:

- دکتور محمد يوسف نيازي
- استاد احسان الله ناشر
- استاد محمد آصف کوچي
- استاد فيض محمد عثماني

د ديني، سياسي او فرهنګي کميټه:

دکتور محمد يوسف نيازی

حبيب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعليمي نصاب د پراختيا په رياست کې.

د تدقيق، تصحيح او څارنې کميسيون:

دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس د مرکز معين

دکتور شير علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول

د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر ګلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس

کمپوز: استاد رقيب الله ابراهيمي

طرح او ډيزاين: محمد سهيل انصاري او عنايت الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده‌کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. **البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.**

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده‌کړې په بهیر کې د زده‌کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده‌کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده‌کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده‌کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، دوطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده‌کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مطالبو لړ لیک

سر لیک **مخ**

١. د ایمان اړین څیزونه ١
٢. اتفاق او یووالی ٤
٣. دین خیر غوښتنه ده ٧
٤. د اړیکو پرېکول ٩
٥. دوه مخي ١٢
٦. تقوا او پرهیزګاري ١٥
٧. تواضع (عاجزي کول) ١٧
٨. کفالت ١٩
٩. د کفالې پای ٢٣
١٠. حواله ٢٦
١١. حواله ٢ .... ٢٩
١٢. وکالت ١ .... ٣٢
١٣. وکالت ٢ .... ٣٦
١٤. مضاربت ٣٩
١٥. مضاربت ٢ .... ٤٢
١٦. هبه ٤٥
١٧. هبه ٢ .... ٤٨
١٨. ودیعت (امانت) ٥١
١٩. مدینې منورې ته د نبي کریم صلی الله علیه وسلم هجرت ٥٤
٢٠. مدینې منورې ته د نبي کریم (ص) رسېدل ٦٠
٢١. د مسلمانانو تر منځ د ورورګلوۍ تړون ٦٥
٢٢. له نورو قبیلو سره د رسول الله (ص) تړونونه ٦٧
٢٣. د مسلمانانو په ضد د قریشو پاڅون ٦٩
٢٤. د بدر غزا ٧١
٢٥. د احد غزا ٧٧
٢٦. د سلام فضیلت ٨٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. د وخت او سلامتیا (صحت) ارزښت ۸۵
۲۸. د رشوت حراموالی ۸۷
۲۹. دحلال کسب طلب ۸۹
۳۰. د الله (ج) نعمتونه ۹۲
۳۱. د مزدور حق باید ډیر ژر ورکړل شي ۹۶
۳۲. د علم زده کړه فرض ده ۹۹
۳۳. غصب ۱۰۲
۳٤. لقطه (موندل شوی مال) ۱۰۵
۳۵. مزارعت (دهقاني) ۱۰۹
۳٦. مساقات (باغباني) ۱۱۲
۳۷. وقف ۱۱۵
۳۸. صلح (سوله) ۱۱۸
۳۹. شرکت ۱۲۱
٤۰. د وجوهو شرکت ۱۲۵
٤۱. شفعه ۱۲۸
٤۲. له ځان څخه د فاع کول ۱۳۲
٤۳. وصیت ۱۳۵

لومړی لوست

د ایمان اړین څیزونه

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ ﷺ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم– قَالَ «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ». متفق عليه

د راوي پېژندنه:

نوم يې عبدالرحمن بن سخرالدوسي لقب يې ابوهريره او د هجرت په اووم کال مسلمان شوی دی ډېره موده يې د پيغمبر (ص) خدمت کړی له همدې امله يې له رسول الله (ص) څخه ګڼ شمير احاديث روايت کړي دي. دغه جليل القدر صحابي په تقوی او پرهيزګاری مشهور او د لوړ ذکاوت خاوند و او د هجرت په (۵۸) کال وفات شو.

فعاليت:

ابوهرة څوک دی؟ معرفي يې کړئ.

د کلمو معنا:

۱. فَلْيَقُلْ خيراً : نو نېکې خبرې دې وکړي.
۲. أَوْ لِيَصْمُتْ: يا دې چوپ اوسي.
۳. فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ: نو د خپل ګاونډي عزت دې وکړي.
۴. فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ: نو د خپل مېلمه عزت دې وکړي.

د حديث شريف معنا:

له ابي هريره ﷺ څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: که څوک په الله تعالی او د آخرت په ورځ ايمان لري نو د خير خبرې دې کوي او يا دې چوپ اوسي، او که څوک په الله تعالی او د آخرت په ورځ باندې ايمان لري نو د خپل ګاونډي درناوی دې وکړي، او که څوک په الله تعالی او د آخرت په ورځ ايمان لري نو د خپل ميلمه عزت او پالنه دې وکړي.

د حديث شريف حکمت:

په الله تعالی او د آخرت په ورځ باندې ايمان درلودل د زړه عمل دی، خو هغه وخت نور خلک پرې پوهېدای شي، چې نښې او نښانې يې په خبرو او يا عمل کې ښکاره شي، نو په خبرو او عمل کې د ايمان نښې پدې حديث شريف کې بيان شوې دي، هغه دا چې هر وخت د خير خبرې ورڅخه اوربدل کېږي، او له خلکو سره نېکي کوونکی وي، په ځانګړې ډول له هغو خلکو سره چې له ده سره زيات کارو بار لري زيات ښه چلند وکړي، لکه: ګاونډيان، همکاران، مېلمانه او يا هغه خلک چې کور او يا د کار ځای ته يې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: ایمان تعریف کړئ.

د حدیث شریف ګټې:

۱. **ښې خبرې کول د ایمان نښه ده:** په الله تعالی او د آخرت په ورځ باندې ایمان انسان د نېکو خبرو کولو، له ناوړه خبرو څخه ډډې کولو او په بې ځایه خبرو باندې ځان او یا نورو ته له ضرر رسولو څخه ډډې کولو ته هڅوي، پاتې دې نه وي چې خبرې کول د خبرو ټولو ډولونو لکه: ژبني، قلمي، اشاري، د اورېدلو یا لیدلو ټولو ډولونو ته شاملېږي، چې باید مؤمن انسان د دغو ټولو شیانو استعمال ته پاملرنه وکړي.

ځکه کله چې انسان خپلو خبرو ته پاملرنه ونه کړي شونې ده چې دروغ ووایي، په چا باندې تهمت وتړي، د چا بې عزتي وکړي، غیبت وکړي او یا د خلکو وخت په بې ځایه خبرو او بې ځایه غوښتنو ضایع کړي.

۲. **له ناوړه خبرو څخه چوپ اوسېدل غوره دي:** که یو انسان د نېکو او غوره خبرو توان ونه لري او ونه شي کولای چې په نېکو خبرو سره خلکو ته ګټه ورسوي نو پده باندې لازمه ده چې چوپ و اوسي.

فعالیت: هغه ضررونه چې له ناوړه او بدو ویلو څخه را منځ ته کېږي کوم دي؟

۳. **د ګاونډي عزت او درناوی کول د ایمان نښه ده:** ګاونډی چې پدې حدیث شریف کې ذکر شوی دی ټولو هغو خلکو ته ویل کېږي چې له انسان سره د کور، کار او یا هم د ښوونې او روزنې په چاپېریال کې نږدې ژوند کوي.

ګاونډی مختلفې مرتبې او درجې لري، چې عزت او درناوی کول یې د ایمان نښه ده، همدارنګه د ګاونډي اکرام او درناوی هم مختلفې مرتبې لري، خو تر ټولو کمه مرتبه یې داده چې هر سړی له دوی سره په ورین تندي مخامخ او راشه درشه وکړي.

فعالیت: کوم څیزونه دي چې هر څوک کولای شي د ګاونډي عزت پرې وکړي؟

د مېلمه عزت او درناوی کول د ایمان بله نښه ده: مېلمه په عرف کې هغه سړي ته ویل کېږي چې د انسان کور ته په اجازه او یا دده په دعوت سره ورشي.
خو په عامه معنا سره ټولو هغو خلکو ته ویل کېږي چې د انسان کور یا د کار ځای ته په اجازه او یا دده په دعوت سره ورشي، چې پدې صورت کې ټولو هغو خلکو ته ویل کېږي چې دعوت ورته شوی وی او یا دعوت ورته نه وي شوی آن د دفترونو مراجعینو ته هم ویل کېږي.
نو څرنګه چې د مېلمه درجې او مرتبې متفاوتې دي همدارنګه عزت او درناوی یې هم مختلفې مرتبې لري چې تر ټولو کمه مرتبه یې له مېلمه سره په ورین تندي مخامخ کېدل دي.

ارزونه:

۱. لاندې عبارتونه تکمیل او پوره کړئ:

- ✓ من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر فلیقل............او لـــ........
- ✓ و من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر................جاره.
- ✓ و من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر................ضیفه.

۲. هغه عبارت چې د حدیث شریف په دریو جملو کې تکرار شوی کوم دی؟

۳. هغه عبارتونه چې د حدیث شریف په درې واړو جملو کې متفاوت دي کوم دي؟

۴. د لوست د حدیث شریف معنا بیان کړئ.

۵. د حدیث شریف حکمت بیان کړئ.

کورنی دنده:

۱. د پورتني حدیث شریف عبارتونه له تکمیل او پوره کولو څخه وروسته حفظ کړئ.

۲. د لاندې موضوعاتو څخه د یوې په اړه لنډه مقاله ولیکئ:

- ✓ نیکې خبرې او په فرد او ټولنه د هغې اثر.
- ✓ د ګاونډي عزت او درناوی کول.
- ✓ د مېلمه عزت او درناوی کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتفاق او يووالی

عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:« مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِّهِمْ، وَتَرَاحُمِهِمْ، وَتَعَاطُفِهِمْ، مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ، تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى».متفق عليه

د راوي پېژندنه:

نوم يې نعمان د بشير بن ثعلبه انصاري زوی د خزرج له قبيلې څخه دی، مديني منورې ته د نبي كريم صلى الله عليه وسلم له هجرت څخه وروسته په انصارو كې تر ټولو لومړی زېږېدلی دی، خپله راوي، پلار او مور يې ټول صحابه وو، دغه جليل القدر صحابي سخي، نيک خويه، شاعر، زړه ور او ښكلی نطاق و، او د هجرت په ٦۵ كال وفات شو.

د كلمو معنا:

۱. تَوَادِّهِمْ:	د دوې تر منځ دوستي.
۲. تَرَاحُمِهِمْ:	د دوې تر منځ زړه سوی.
۳. تَعَاطُفِهِمْ:	د دوې تر منځ مهرباني.
۴. تَدَاعَى:	يو بل را بلي.
۵. السَّهَرِ:	بې خوبي.
٦. الْحُمَّى:	تبه.

د حديث شريف معنا:

له حضرت نعمان بن بشير رضى الله تعالى عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: مسلمانان په خپلو منځونو كې په دوستۍ، زړه سوي، او شفقت كې د يو بدن مثال لري، كه د بدن يو غړی په درد شي د بدن نور غړي هم په پرېشانۍ او تبه كې له هغه سره ګډون كوي.

د حديث شريف حكمت:

اتفاق او يووالی د ټولو ملتونو د برياليتوب او كاميابۍ اصلي لامل دی، هغه ملت چې وګړي يې د بدن د غړو په څېر متحد او د خپلې ټولنې د نېكمرغۍ له پاره كار كوي، په خوښيو او ستونزو كې يو له بل سره شريک وي، په يقيني توګه هغه بريالی او نېكمرغه ملت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې امله نبي کريم صلی الله علیه وسلم پدغه مبارک حديث کې مسلمانان په هر وخت او هر ډول شرائطو کې اتفاق او يووالي ته را بللي دي، تر څو مسلمانان د خپل ځان او ټولنې د نېکمرغۍ له پاره د يو بدن د غړو په څېر کار وکړي.

فعاليت:

د بدن له غړو سره د مسلمانانو په تشبيه کې غور وکړئ، او ووايئ چې مسلمانان د خپل وضعيت د ښه والی له پاره بايد څه تدابير ونيسي؟ عمده ټکي يې په فردي او يا ډله ييزه توګه بيان کړئ.

د حديث شريف ګټې:

۱. ټول مسلمانان د يو بدن د غړو په څېر دي.
۲. اتفاق، يووالی او له نفاق څخه ځان ساتل پر مسلمانانو باندې لازم دي.
۳. د اسلامي ټولنې ټول وګړي بايد په امتيازاتو او حقوقو کې سره برابر وي، او بايد دا ټول د ټولنيز عدالت تر سيوري لاندې وي.
۴. همدارنګه د اسلامي ټولنې ټول وګړي په مسئووليت، وجايبو، او د ستونزو په حل کولو کې بايد سره شريک وي او هر يو د خپل توان په اندازه د هغې په حل کولو کې ونډه واخلي.
۵. هېڅ يو وګړی بايد امتيازات پر خپل ځان او يا څو تنو پورې ځانګړې نه کړي.
٦. هېڅ يو وګړی بايد د ستونزو د حلولو مسئووليت ته شا نه کړي.
۷. مسلمانان بايد تر ټولو وختونو زيات د ستونزو او تکليفونو په وخت کې يو بل ته نږدې شي، او د ټولنې له اصلاح، او ستونزو له حل څخه پرته په بل شي ځان مصروف نه کړي.
۸. د مسلمانانو اتفاق او يووالی له نورو بشري ټولنو سره د جنګ او اختلاف معنا نه لري، بلکې مسلمانان د يووالي او اتفاق په صورت کې کولای شي چې خپلې ټولنيزې، اقتصادي او سياسي ستونزې حل او له منځه يوسي، او په نړۍ کې د يو فعال او بشريت ته د ګټه رسوونکي غړي په حيث ښکاره شي، د نورو خلکو د اوړو اقتصادي او ټولنيز پېتی نه وي، بلکې د دې مبارک حديث (خير الناس من ينفع الناس) په اساس ټول بشريت ته د خدمت مصدر وګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزونه:

۱. **د لاندې حديث شريف عبارات بشپړ کړئ:**

« مَثَلُ .... فِی تَوَادِّهِمْ، وَتَرَاحُمِهِمْ، وَتَعَاطُفِهِمْ، كَمَثَلُ .... إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ، .... لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى »

۲. **د حديث شريف مفهوم واضح کړئ.**

۳. **لاندې کلمې معنا کړئ:**

- ✓ تَوَادِّهِمْ:
- ✓ تَرَاحُمِهِمْ:
- ✓ السَّهَرِ:
- ✓ الْحُمَّى:

۴. **د حديث شريف حکمت واضح کړئ.**

۵. **له حديث شريف څخه په لاس راغلي ګټې بيان کړئ.**

کورنی دنده:

۱. **د لوست حديث شريف له مفهوم سره حفظ کړئ.**

۲. **د حديث شريف د مطالبو په اړه يوه لنډه مقاله وليکئ او يو مناسب عنوان ورته غوره کړئ.**

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دين خير غوښتنه ده

عَن تَمِيم بن أوس الداري رضي الله تعالى عنه أن النبي صلى الله عليه وآله وسلم قَالَ: ((اَلدِّينُ اَلنَّصِيحَةُ، قُلنَا لِمَن ؟ قَالَ لِلّهِ وَلِكتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَئمّةِ الْمُسلِمينَ وعَامّتِهم)) رواه مسلم

د راوي پېژندنه:

نوم يې تميم د اوس بن خارجة زوی، د هجرت په نهم کال پر اسلام مشرف شو، لومړی کـس وو چې نبي کريم ﷺ ته يې د منبر جوړولو مشوره ورکړه او په مسجد نبوي کې يې چراغ بـل کړ، ډېر تهجد به يې کول، په مدينه منوره کې اوسيده خو د عثمانﷺ له شهادت څخه وروسته شام ته ولاړ او د هجرت په څلوېښتم کال په فلسطين کې وفات شو.

د کلمو معنا:

١. اَلنَّصِيحَةُ: اخلاص، خير غوښتنه او نورو خلکو ته نېکه مشوره ورکول.
٢. أَئمّةِ الْمُسلِمينَ: د مسلمانانو پيشوايان او حاکمان.
٣. عَامّتِهم: عام مسلمانان.

د حديث شريف معنا:

له تميم بن اوس الداري ﷺ څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ و فرمايل: دين د خير غوښـتنه ده، موږ وويل د چا لپاره؟ رسول الله ﷺ وفرمايل: د الله تعالی لپاره، د هغه د کتاب او رسـول لپاره، د مسلمانانو د امامانو لپاره او د ټولو مسلمانانو لپاره.

د حديث شريف حکمت:

له الله تعالی سره اخلاص، د خلکو له پاره خير غوښتنه، د الله تعالی د خوښې د پاره حاکمانو او عامو مسلمانانو ته نېکې مشورې ورکول ډېر ارزښناک کار دی، چې د ټولنې د پرمختګ او له ډېرو ستونزو څخه د برياليتوب لامل کېږي.
په همدې اساس نبي کريم صلى الله عليه وسلم پدې حديث شريف کې دين له خير غوښتنې سره يو ځای کړی او فرمايلي يې دي: دين خير غوښتنه ده.

فعالیت: یوبل ته د نصیحت د نه کولو زیانونه په فردي او یا ګروپي ډول بیان کړئ.

د حدیث شریف ګټې:

۱. انسان باید له الله تعالی سره اخلاص ولري:یعنې د الله تعالی په ذات او صفاتو ایمان ولري، له هغه سره څوک شریک نه کړي، په اوامرو یې عمل وکړي او له نواهیو څخه یې ځان وساتي.

۲. د الله تعالی له کتاب سره باید اخلاص ولرو: د الله تعالی په کتاب چې قرآن کریم دی ایمان ولرو، او د هغې په لارښوونو عمل وکړو.

۳. د الله پیغمبر سره باید اخلاص ولرو:د الله تعالی پر پیغمبر چې حضرت محمد (ص) دی باید ایمان ولرو او د هغه په لارښوونو عمل وکړو.

۴. د مسلمانانو د پیشوایانو له پاره خیر غوښتوونکي و اوسو: پداسې ډول چې له هغوې سره د کارونو په سرته رسولو کې مرسته وکړو او د نېکو مشورو، ښو نظرونو، د لارښوونې او توفیق په غوښتلو سره دوې د آخرت او دنیا ښېګڼو ته وهڅوو.

۵. د عامو مسلمانانو په حق کې د خیر غوښتل: دوې نېکو کارونو ته دعوت کړو، په دنیوي او اخروي ګټورو کارونو کې ورسره مرسته او تعاون وکړو.

ارزونه:

۱. د لاندې حدیث شریف عبارت تکمیل او پوره کړئ:

✓ الدین.........قلنا لمن؟ قال لله و لکتابه و لرسوله و ....المسلمین و عامتهم.

۲. د پورتني حدیث شریف معنا واضح کړئ.

۳. د پورتني حدیث شریف حکمت واضح کړئ.

کورنۍ دنده:

۱. د لوست حدیث شریف حفظ کړئ.

۲. د خلکو په منځ کې د نصیحت (خیر غوښتنې) د فکر د خپرېدو د ارزښت په اړه یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اړیکو پرېکول

عَنْ أَبِى أَيُّوبَ الأَنْصَارِىِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ –صلى الله عليه وسلم– قَالَ « لاَ يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلاَثِ لَيَالٍ يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرِضُ هَذَا وَيُعْرِضُ هَذَا وَخَيْرُهُمَا الَّذِى يَبْدَأُ بِالسَّلاَمِ ». متفق عليه.

د راوي پېژندنه:

نوم یې خالد بن یزید انصاري (خزرجي) دی د بنو نجار له قبیلې سره تړاو لري. د اصحابو کرامو په منځ کې په ابو ایوب انصاري مشهور و، د عقبې د دویم بیعت پر مهال یې د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره بیعت وکړ او له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره یې په ټولو غزواتو کې ګډون درلود، ابو ایوب انصاري د حضرت علي رضی الله عنه سره ناسته ولاړه درلوده او د مجلس ملګری یې و او د هجرت په پنځلسم کال د قسطنطنیې ښار ته نږدې وفات او خاورو ته وسپارل شو.

د کلمو معنا:

۱. لاَ يَحِلُّ: روا نه ده.
۲. أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ: دا چې د خپل ورور سره اړیکې پرېکړي.
۳. فَوْقَ ثَلاَثِ: زیات له درې (ورځو).
۴. يَلْتَقِيَانِ: د یو بل سره مخامخ کیږي.
۵. يُعْرِضُ هَذَا: مخ اړوي دی له هغه څخه.

د حدیث شریف معنا:

له ابو ایوب انصاري رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:
((هیڅ مسلمان ته روا نه ده چې د خپل مسلمان ورور سره له درې ورځو څخه زیاته موده اړیکې پرېکړي، چې کله سره مخامخ شي، نو یو له بل څخه مخ واړوي، خو په دوی کې غوره کس هغه دی چې په بل رومبی سلام واچوي)).

د حدیث شریف حکمت:

اسلام د یووالي، ټولنیزو اړیکو د ټینګښت، اجتماعي ژوند، بسپنې، سربښندنې او ورورګلوی دین دی، داسې ستونزه نشته چې د اسلام په مقدس او سپیڅلي دین کې د هغې لپاره حل نه

وي، د یو بل څخه په مخ اړولو او د اړیکو په پرې کولو او یو بل ته د سلام په نه اچولو سره ستونزې نه هوارېږي او کله داسې هم کېږي چې دا کار د ډېرو نورو ستونزو د زیاتېدو لامل وګرځي، نو په دې مبارک حدیث کې رسول الله صلی الله علیه وسلم د مسلمانانو ترمنځ د اړیکو د پرېکولو څخه سخت ممانعت کړی دی او له درې ورځو څخه زیات یې پر هغې ټینګار او همیشه والی له شریعت څخه سرغړونه بللې ده.

د حدیث شریف ګټې:

۱. **د نورو سره د اړیکو د پریکولو حرمت:** د هیڅ مسلمان لپاره جایز نه ده چې د شخصي او دنیوي ګټو په خاطر د خپل مسلمان ورور سره اړیکې پرېکړي، ځکه دغه کار د تکبر او غرور نښه ده او که چیرې دغه کار ته ادامه ورکړل شي، نو په دښمنۍ او نفرت بدلیږي او هغه کسان چې په یو ځای کې سره ژوند تیروي له یو بل څخه لرې کوي او په زړونو کې یې کینه راپاروي.

۲. **لږ تر لږه درې ورځو کې د اړیکو راژوندي کول:** کله چې کوم سړی له خپل مسلمان ورور څخه خفه شي، نو لازمه ده چې د درې ورځو په ترڅ کې دې سوچ او فکر وکړي او خپلو خطاګانو او تیروتنو ته دې متوجه شي، د پوهې او علم خاوندانو سره دې مشوره وکړي او خپلې تیروتنې دې هغوی ته څرګندې کړي او د هغوی څخه دې د ستونزو د حل غوښتنه وکړي، که چیرې مصلحینو دا درک کړه چې ملامتي په مقابل لوري کې ده بیا دې هم له ده څخه غوښتنه وکړي تر څو له مقابل لوري سره اړیکه ونیسي او د دوی ترمنځ دې جوړ جاړی وشي.

۳. **هر څوک چې په پخلاینې پیل وکړي هغه غوره دی:** ډېر خلک داسې فکر کوي چې که چرې دښمنۍ ته دوام ورکړي او په مقابل لوري شرطونه ومني، نو دې غیرتمند بلل کیږي، خو رسول الله صلی الله علیه وسلم غوره او غیرتمند هغه څوک بللی دی چې په پخلاینې او سلام اچونه کې پر بل لومړیتوب وکړي.

۴. **پر مسلمانانو لازمه ده چې سوله رامنځته کړي:** کله داسې کیږي چې ښکېلې خواوې دواړه د غچ او بدلې اخیستلو په قهر او غوسه کې راګیرې وي او هره شیبه مقابل لوري ته د سختو مجازاتو د ورکولو پلانونه جوړوي او لازم تدبیرونه نیسي او د اسلام د سپیڅلي دین د لارښوونو او ارشاداتو څخه بې خبره وي او یا هم هغو لارښوونو ته کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزښت نه ورکوي، نو په داسې حال کې پرمسلمانانو فرض ده، ترڅو د خپلې وسعې او توان په اندازه د ښکیلو خواوو تر منځ په پخلاینه کې برخه واخلي او په دې لار کې هر ډول سستي او تقصیر د لویو ګناهونو د ارتکاب سبب ګرځي، څکه چې الله تعالی فرمايي: ژباړه: ((که د مسلمانانو دوه ډلې یو له بل سره په جګړه کې ښکېلې وي، نو ترمنځ یې سوله وکړئ او سره پخلا یې کړئ)).[1]

فعالیت:

زده کوونکي دې د اړیکو د پرېکولو په اړه په څانګړیز او یا ګروپي بڼه څرګندونې وکړي.

ارزونه:

۱. پورتنی حدیث معنا کړئ.
۲. د لاندې حدیث شریف عبارت تکمیل کړئ: لایحل لمسلم .... اخاه فوق ثلاث لیال، یلتقیان فیعرض د هذا و یعرض هذا و .... الذی یبدأ بالسلام.
۳. د حدیث شریف ګټې په لنډ ډول بیان کړئ.
۴. د حدیث حکمت وواياست.

کورنۍ دنده:

۱. د حدیث دا عبارت یاد کړئ (لایحل لمسلم ان یهجر اخاه فوق ثلاث لیال).
۲. د اړیکو د پرېکولو د اضرارو په هکله یوه لنډه مقاله ولیکئ.

---

۱ - ((وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا)) د الحجرات سورت، ۹ آیت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

دوه مخي

عن أبی هريرة قال قال رسول الله صلی الله عليه وسلم «تَجِدُونَ شَرَّ النَّاسِ يومَ القِيامَهِ ذَاالوَجهَينِ الَّذِی يأتِی هَؤُلَاءِ بِوَجهٍ وَ هَؤُلَاءِ بِوَجهٍ» متفق عليه

د راوي پيژندنه:

نومورى عاليقدر راوي په لومړني لوست کې معرفي شوى دى.

د کلمو معنا:

۱.	تَجِدُونَ:	تاسو مومی.
۲.	ذَاالوَجهَين:	دوه مخي.
۳.	يأتِی:	راځي
۴.	هَؤُلَاءِ:	دوى
۵.	وَجهٍ:	مخ

د حديث شريف معنا:

له ابو هريرهﷺ څخه روايت دى چې پيغمبر صلى الله عليه وسلم وفرمايل:((تاسو به د قيامت په ورځ د ټولو خلکو بد کس هغه څوک ومومئ چې د خلکو ترمنځ دوه مخي کوي، يعنې ځينو ته په يو مخ او ځيني نورو ته په بل مخ څرګندېږي چې دې خلکو ته يو څه او هغو نورو ته بل څه وايي، (تر څو يې تر منځ نيکې او دوستانه اړيکې خرابې کړي)

د حديث شريف حکمت:

دوه مخيتوب د انسان اخلاقي او تربيوي نيمګړتيا څرګندوي، د افرادو او ډلو تـــرمنځ اړيکـــې زيانمنې کوي او د هغوى ترمنځ د کرکې او دښمنيو لامل ګرځي چې ورروسته بيا په جګـــړو او وينو تويولو بدليږي، دغه ډول کار يو ډول نفاق او غولونه ده ، بناءً پيغمبر صـــلى الله عليـــه وسلم مسلمانان ور څخه په کلکه منعه کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: د دوه مخیٔ ضررونه په ځانګړیزه او یا ګروپي بڼه بیان کړئ.

د حدیث شریف ګټې:

۱. **د قیامت په ورځ به تر ټولو بد کس دوه مخی کس وي:** دوه مخي یوه ډېره بده کړنه ده چې د الله ﷻ په نزد ډېره لویه ګناه ده، خو ځینې خلک دوه مخي یو لوی هنر ګڼي او په هغې ویاړي، خو دوی په حقیقت کې په یوې لویې ګناه اخته کېږي، نو په دې حدیث شریف کې دوه مخي انسان ډېر بد انسان ګڼل شوی دی.

۲. **دوه مخي او دوه رنګي یو ډول نفاق او دوکه ده،:** دا ځکه دوه مخي انسان د دې پر ځای چې د دوو خفوو مسلمانانو او یا ډلو ترمنځ د روغی جوړې هڅه وکړي، دا کوښښ کوي، ترڅو د هغوی ترمنځ تاوتریخوالی او نفرت زیات کړي، دوه مخي انسان کله چې کومې ډلې ته ورشي د هغې تایید کوي او هغه سل پر سلو په سمه او مقابل لورې یې سل پر سلو په ناروا بولي، ترڅو په دې توګه خپله ګټه په دواړو خواوو کې خوندي وساتي او له بلی خوا دواړو ډلې سره نورې هم په دښمنۍ کې راښکېل کړي.

۳. **مسلمان باید د دې جرئت ولري، ترڅو ګنهګار ته د هغه ګناه ور په ګوته کړي:** مسلمان باید دواړو ناراضو ډلو ته د هغوی خطاګانې ور په ګوته کړي، البته د حق دا وینا باید په ډېر حکمت او نرمۍ سره دواړو خواوو ته وویل شي او هغوی باید په دې پوه شي چې د دوی حقیقي او واقعي دوست هغه څوک دی چې دوی ته د دوی خطاګانې څرګندوي او نېکې مشورې ورکوي.

۴. **د مداحو او غوړه مالو خلکو څخه ځان ژغورل:** ځکه ډېر ځل داسې هم کېدای شي چې مداحان او غوړه مالان د خپلو ګټو په خاطر له رېښتیا ویلو ډډه وکړي، خصوصاً هغه وخت چې د حق وینا د دوی د دوستانو د خفګان لامل ګرځي.

ارزونه:

۱. د لاندې حديث عبارت تکميل کړئ:

.... شَرَّ النَّاس يومَ القِيامَهِ .... يأتِى هَؤُلٰاءِ .... وَ هَؤُلٰاءِ بوَجهٍ.

۲. د حديث عبارت ولولئ او مفهوم يې څرګند کړئ.

۳. د حديث حکمت بيان کړئ.

۴. د حديث ګټې څرګندې کړئ.

کورنۍ دنده:

۱. لاندې عبارتونه له معنا سره په يادو زده کړي:

«تَجِدُونَ شَرَّ النَّاس يومَ القِيامَهِ ذَاالوَجهَين الَّذِى يأتِى هَؤُلٰاءِ بوَجهٍ وَ هَؤُلٰاءِ بوَجهٍ»

۲. د دوه مخي تر عنوان لاندې لنډه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقوا او پرهیزګاري

عن معاذ بن جبل رضی الله تعالی عنهما عن رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال: ((اِتَّقِ الله حَيثُمَا كُنتَ ، وَ أَتبِعِ السَّيئةَ الحَسَنَةَ تَمحُهَا)) رواه الترمذي

د راوي پېژندنه:

معاذ بن جبل د انصارو د خزرج له قبيلې څخه ؤ ، په ځوانۍ کې په اسلام مشرف شـوی و، او له پیغمبر صلی الله علیه وسلم سره د بیعت په مهال په عقبې کې هم موجـود و ، د حفـاظو ، فقیهو او مجتهدیونو صحابوو څخه ګڼل کېږي ، په ټولو غزاګانو کې یې ګـډون کـړی دی ، پیغمبر صلی الله علیه وسلم یمن ته د قاضي په حیث ولیږه ، او د هجرت په اتلسم کال په اردن کې وفات شو .

د کلمو معنا:

۱. اتَّقِ الله:	له الله څخه وویرېږه .
۲. حَيثُمَا كُنتَ:	په هر ځای او هر حالت کې چې یې .
۳. أَتبِعِ السَّيئةَ الحَسَنَةَ:	د بدۍ پسې نیکي وکړه .
۴. تَمحُهَا:	پاکوي یې (نیکې بدي پاکوي او له مینځه یې وړي).

د حدیث شریف معنا:

له معاذ بن جبل رضي الله عنه څخه روایت دی چې : پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي : په هر ځای او هرحالت کې چې وی له الله جل جلاله څخه وویرېږه ، او که چیـرې درڅخـه کومه ګناه صادره شوه ، نو حتماً ورپسې نیک کار وکړه ، ځکه چې نیکي بدي له مینځه وړي .

د حدیث شریف حکمت:

انسان په هغه وخت کې د ګناه مرتکب کېږي کله چې الله جل جلاله هېر کړي، غصه او عذاب یې له یامـه وغورځوي ، او یا دا چې ګناه نه پیژني ، نو کله چې انسان د الله تعالی په یادولو او د هغه په عبادت ځـان عادت کړي، او له هغه څخه دوامداره ویره یې په سترګو کې وي، او په دې پوه شي کوم کار چې کـوي یې ګناه ده ، په دې صورت کې به هیڅکله انسان د ګناه مرتکب نه شي . په دې حدیث کې پیغمبر صلی

الله علیه وسلم د انسانانو پام دې ته را اړوي تر څو له الله جل جلاله څخه وویریږي ، ځکه چې له الله جـــل جلاله څخه ویره د فرد او ټولنې په اصلاح کې رغنده رول لري .

فعالیت: د دوو کسانو کړني چې يو يې له الله جل جلاله څخه ویریږي او بل نه ویریږي په ډله يزه توګه مقايسه کړئ.

د حديث شريف ګټې:

۱. **پرهيزګاري:** له الله جل جلاله څخه په هر ځاې کې وېرېدل، دا احساس د انسان وجدان ويښ ساتي او په وجود کې يې د يو داخلي څارونکي په حيث دنده تر سره کـــوي . لـــه خيانت، د نورو پر حقوقو له تيري کولو او بل هر بد عمل څخه يې ژغوري .

۲. **له بد عمل څخه وروسته د نيک عمل تر سره کول:** انسان بايد د الله جل جلاله لـــه رحمت څخه نا هيلې نه شي، کله چې ورځخه د بيلا بيلو لاملونو په وجه کومه ګناه صادره شي ، نو له ګناه څخه دې توبه وباسي او نيک کار دې وکړي ، ځکه الله جـــل جلالـــه د خپلې مهربانۍ له مخې د نيک کار په سرته رسولو سره ګناه له مينځه وړي.
خو که چيرې انسان د نورو په حقوقو تيری کړی وي ، لازمه ده چې هر چا ته خپل حـــق ور کړي ، او توبه وباسي، تر څو الله جل جلاله ورته بخښنه وکړي .

ارزونه:

۱. لاندې نيمګړې جملې پوره کړئ:
اِتَّقِ اللّٰهَ حَيْثُمَا.............. وَ أَتبِعِ .... الحَسَنَةَ ....

۲. د لوست د حديث مفهوم ذکر کړئ.

۳. د لاندې کلماتو معنا ووایاست.
اِتَّقِ اللّٰهَ   حَيْثُمَا كُنتَ   السَّيِّئَةَ   تَمحُهَا

۴. هغه ګټې چې د لوست حديث ورته لارښوونه کوي ذکر کړئ.

کورنۍ دنده:

۱. د لوست حديث حفظ کړئ.

۲. د حد يث حکمت په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تواضع (عاجزي کول)

عن عمر رضی الله عنه قال: إِنّی سَمِعتُ رَسُولَ الله صلی الله علیه و سلم یَقُولُ: «مَن تَوَاضَعَ لِلّـهِ رَفَعَهُ اللهُ» رواه البیهقی فی شعب الإیمان.

د راوي پېژندنه:

دغه ستر صحابي امیر المؤمنین حضرت عمر فاروق رضي الله عنـه د خطـاب ځـوي او د مسلمانانو دویم خلیفه ؤ ، د نوموړي په اسلام راوړلو سره مسلمانان په مکه مکرمه کې ځـورا قوي شول، په ټولو غزاګانو کې یې ګډون درلوده، د هجرت په دیارلـسم کـال د مـسلمانانو خلیفه وټاکل شو ، د هجري سنې بنسټ یې کیښود ، او د خلافت په دوران کې یې د عـراق شام او مصر اوسیدونکي په اسلام مشرف شول ، د عدالت په پلي کولو کې یې شهرت درلوده ، نوموړی د هجرت په درویشتم کال د دري شپیتو کالو په عمر په مدینه منوره کـې د یـو مجوسي غلام له خوا چې ابولؤلؤ نومیده په شهادت ورسیده ، او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د قبرتر څنګ د ابوبکر الصدیق رضي الله عنه په خوا کې دفن کړای شو .

د کلمو معنا:

۱. مَن تَوَاضَعَ لِلّهِ: چا چې د الله جل جلاله لپاره عاجزي وکړه .
۲. رَفَعَهُ اللهُ: الله جل جلاله به یې مقام او منزلت اوچت کړي .

د حدیث شریف معنا:

له حضرت عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چې ویلي یې دي : له پیغمبر صـلی الله علیـه وسلم څخه مې واوریدل چې ویل یې : ((چا چې د الله تعالی د رضا لاس ته راوړلو په مقـصد عاجزي وکړه ، نو الله جل جلاله به یې مقام او درجې اوچتې کړي)) .

د حدیث شریف حکمت:

لویي او تکبر انسان د نورو په وړاندې خورا وړوکی کوي، ولی د دې پر خلاف عاجزي کول انسان د نورو په زړونو کې لویوي او خلک ورته په درنه سترګه ګوري، متواضـع انـسان د همیش لپاره کوښښ کوي چې خپلې ټولنې ته خدمت وکړي او نه غواړي چې څوک یې وپیژني ، نه غواړي چې د حقوقو او امتیازاتو په حاصلولو په نورو برتري ولري ، د خدای جل جلاله د رضا د حاصلو لپاره د ټولنې تر ټولو وګړو ځان کم بولي ، شپه او ورځ پدې فکر کې وي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه د خلکو خدمت وکړي، په دې حديث کې پيغمبر صلی الله عليه وسلم د پورته صـــفاتو لرونکو اشخاصو سره وعده کوي چې : الله جل جلاله به دوې ته د دوې بدله ورکړي ، مرتبې به يې اوچتې او عزت به يې زيات کړي.

فعاليت: په ډله ييزه توګه د تواضع (عاجزۍ) ګټې ، او د تکبر(لويې) تاوانونه ذکر کړئ.

د حديث شريف ګټې:

١. **عاجزي بايد د الله جل جلاله لپاره وي:** انسان بايد په هيڅ صورت کې ځان په نـــورو پورته و نه ګڼې ، او د کبر (لويی) او د نورو له سپک ګڼلو څخـــه ځـــان وســـاتي ، او کوښښ دې وکړي چې کومې نيکۍ يې د خلکو سره کړي يادونه يې خلکو ته و نه کړي، خپل نيک کارونه الله جل جلاله ته وسپاري، په يقيني توګه چې الله جلاله به يې بدلـــه پـــه دواړو جهانو کې ورکړي.

٢. **الله جل جلاله د متواضع انسان مرتبه اوچتوي:** کله چې انسان د الله لپاره تواضـــع و کړي ، نو عادل ذات خپل بنده هيڅکله ذلت ته نه پرېږدي ، بلکې الله جل جلاله هغه تـــه عزت ورکوي او مرتبه يې لوړوي ، هغه ته د خپلو نيکانو بندګانو په زړونو کې ځای پيـــدا کوي ، او د الله تعالی سره يې هم مرتبه اوچتيږي .

ارزونه:

١. لاندې نميګړي عبارتونه پوره کړئ:
من ....لله رفعه الله.
٢. د لوست حديث معنا کړئ.
٣. د لوست له حديث څخه چې کومې ګټې په لاس راځي، بيان يې کړئ.
٤. د حديث حکمت بيان کړئ.

کورنۍ دنده:

١. د لوست حديث د معنا سره حفظ کړئ.
٢. د لوست حديث د خپلې کورنۍ غړو ته وواياست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

کفالت

د کفالت تعریف:

کفالت په لغت کې: یو ځای کېدو ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: په یو چا د لازم (ثابت) مال او یا د هغه د ځان ضمانت کول په داسې توګه چې غوښتونکی يې د اصيل او کفيل دواړو څخه غوښتلای شي کفا لت بلل کېږي.

لنډه دا چې پور د کفيل په غاړه نه ثابتېږي او د اصيل له غاړې څخه نه ساقطېږي.

لکه زيد احمد ته پور او یا ورسره څه شی امانت ردي، مګر زيد په احمد اعتبار نه لري، محمود زيد ته وايي: زه د احمد ضامن يم که چېرې له هغه څخه ورک شي زه يې حاضروم، زما په اعتماد له ده سره معامله وکړه، دا معامله کفالت بلل کېږي، چې پدې اساس په کفالت کې پور د کفيل په غاړه ثابت نشو او همدارنګه د مديون له ذمې څخه ساقط نشو.

د کفالت د روا والي دليل:

د ضمانت روا والی په قرآن کريم، احاديثو او اجماع باندې ثابت دی.

لومړی: قرآن کريم:

الله تعالی فرمايي: (وَلِمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ) (سورۀ يوسف، ۷۲ آيت)

ژباړه: او هغه چا ته د يو اوښ بار به په جايزه کې ورکول کېږي چې (د يوسف عليه السلام) ورکه شوې پيمانه راوړي، او زه يې ضامن يم.

په دې آيت کريمه کې (زَعِيمٌ) د کفيل په معنا دی.

دويم: سنت:

نبي اکرم صلی الله عليه وسلم فرمايي: « الزَّعِيمُ غَارِمٌ »[1]

ژباړه: ضمانت کوونکی به تاوان ګالي.

---

[1] ترمذي، ۲/ ۲۹۵

دریم: اجماع:

ټولو مسلمانانو د کفا لت په روا والي باندې له دې امله اجماع کړې ده چې خلک ورته اړتیا لري.

فعالیت: زده کوونکي دې د خپل چاپېریال څخه داسې یو مثال راوړي چې د چا د مال او یا ځان ضمانت یې کړی وي.

د ضمانت د روا والي حکمت:

د حقوقو دساتنې، د وګړو ترمنځ مرسته، پورونو او داسې نورو مالي معاملاتو کې آسانتیا، او ددې لپاره چې د حق خاوند په خپل پور، او چاته د څه په ورکولوکې ډاډمن اوسي، او همدارنګه د خلکو څخه ستونزې دفع او له منځه ولاړې شي تر څو په خپل منځ کې په ډاډه زړه یو د بل سره معاملې وکړي، دا هغه ټول مطا لب دي چې د ضمانت دروا والي د حکمت له جملې څخه شمیرل کیږي.

د کفالې رکن:

د کفالې رکن ایجاب او قبول دی. (۱)

البته ایجاب د کفیل له لوری او قبول د پور د خاوند له لوری.

د کفالت ډولونه:

کفالت په دوه ډوله دی:

۱. د یو چا د ځان ضمانت کول چې دې ته کفاله بالنفس وایي.

۲. د یو چا د مال ضمانت کول چې کفالت بالمال بلل کېږي.

د کفالت اړوند ځینې اصطلاحات:

کفیل: هغه څوک دی چې د بل چا د مال او یا ځان ضامن کېږي.

مکفول عنه: اصلي پوروړی چې د اصیل په نامه هم یادېږي.

مکفول له: د حق خاوند.

د کفالې محل: د کفالې محل به یا نفس وي او یا مال.

---

(۱) فتح القدیر/۵/ ۳۹۰– الدر المختار ۴/ ۲۶۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کفالې شرطونه:

کفالت ځانګړي شرطونه لري چې صيغې، کفيل، اصيل، مکفول له او مکفول به پورې اړه لري او په لاندې ډول بيانېږي:

د صيغې شرطونه:

۱. کفالت بايد په داسې صيغه يا لفظ وي چې په التزام دلالت کوي، مثلاً ووايي:
زه ستا د هغه پور ضامن يم چې فلاني کس درڅخه اخيستې دی.
او يا: زه د فلاني شخص ضامن يم.

۲. د کفالت لفظ بايد په غير متعارف شرط پورې تړلی نه وي، مثلاً د چا په راتګ پورې يې وتړي.

۳. د کفالت لفظ بايد وخت پورې ونه تړل شي، دا که د مال کفالت وي اود يانفس، ځکه چې د کفالت څخه مقصد ورکړه او يا حاضرول دي، کله چې وخت پکې رامنځ ته شي بيا دا مقصد نه ترسره کېږي.

د کفيل شرطونه:

۱. کفيل بايد د تبرع (ورکړې او بخښلو) اهليت ولري يعنې عاقل او بالغ وي، د لېوني او ماشوم کفالت صحيح نه دی.

۲. کفيل به آزاد شخص وي نو د غلام (مرئي) کفالت صحيح نه دی، ځکه چې دا يو خدايي کار دی، حال دا چې مرئی ددې اهل نه دی.

د اصيل يا مديون شرطونه:

۱. اصيل بايد د مکفول به په تسليمولو قادر وي، که پخپله وي او يا د کوم نائب په واسطه.

۲. اصيل بايد کفيل ته معلوم وي.

د مکفول له شرطونه:

۱. مکفول له (د قرض خاوند) بايد معلوم وي.

۲. مکفول له بايد عاقل وي.

۳. مکفول له به د عقد په مجلس کې حاضر وي. (۱)

---

(۱) فتح القدير، ج ۵، ص ۳۹۰، بدايع الصنايع ۶/ ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مکفول به شرطونه:

۱. د مکفول به یا ضمانت شوی شی تاوان به اصیل (مدیون) گالي.

۲. مکفول به باید له هغه شیانو څخه وي چې ورکړه یې د کفیل له لوری امکان ولري، څو عقد گټور واقع شي.

۳. د ضمانت شوي مال پور به لازم او صحیح وي.

فعالیت: زده کوونکي دې په خپل منځ کې کفیل، مکفول به، مکفول له او مکفول عنه په داسې مثالونو روښانه کړي چې یو یو کس په دې نومونو ونوموي.

د کفالې احکام:

۱. داین به د کفیل څخه د هغه څه مطالبه کوي چې په اصیل باندې یې لري.

۲. کفیل به د اصیل څخه هغه څه غواړي چې د څه شي ضمانت یې کړې دی.

ارزونه:

لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

کفالت لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.

دکفالې رکن ووایاست.

کفالت په څو ډوله دی؟ بیان یې کړئ.

دکفالې اړوند اصطلاحا ت تعریف کړئ.

لاندې خالی ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. هغه کس چې له هغه څخه د مال ورکولو اویا دشخص حاضرولو غوښتنه کیږي د.............. په نوم یادیږي.

۲. مکفول عنه ته............ هم ویل کیږي.

کورنۍ دنده:

د خپل ټولگي د ملگرو په نومونواخیستو سره د کفالت بالمال او کفالت بالنفس صورتونه ولیکئ، او هر کس ته د کفالت په اصطلاح کې نوم ورکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کفالې پای

په تېر درس کې مو ولوستل چې کفالت په دوه ډوله دی، یو ته کفالت بالمال او بل ته کفالت بالنفس وایي، پدې لوست کې غواړو چې هغه کارونه وپیژنو چې کفاله پرې پای مومي.

(۱) کفالت بالمال په یو د دوو لارو سر ته رسېږي:

۱. د مال ورکول غوښتونکي ته، او یا هغه څه کول چې د ورکړې په معنا وي، برابره ده که دا ورکړه د کفیل لخوا وي، اویا د پورورې لخوا وي.

۲. ابراء او یا صلح کول، نو کله چې غوښتونکی پوروړي یا کفیل ته ابراء وکړي او یا ورسره په یوه اندازه مال روغه وکړي، کفالت پاې ته رسېږي.

(۲) کفالت بالنفس په لاندې شیانو سره پای مومي:

۱. د سړي سپارل غوښتونکي ته په هغه ځای کې چې د قاضي مجلس ته یې حاضرولې شي.

۲. ابراء: کله چې د حق خاوند کفیل ته ابراء وکړي نو کفالت بالنفس پای ته رسېږي.

۳. کله چې په خپله مکفول عنه مړ شي کفالت بالنفس پای ته رسېږي.

فعالیت: څو تنه زده کوونکي دې په انفرادي توګه د کفالې د یو یو شرط د حکمت په اړه خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

په اصیل باندې د کفیل درجوع شرطونه:

۱. کفالت باید د مکفول عنه په اجازه سره شوی وي، که داسې نه وي، بیا کفیل ورکړې شی د پورورې څخه نه شي غوښتلای، ځکه چې په دې صورت کې د کفیل ورکړه خیرات شمېرل کېږي.

۲. کفالت باید په صحیحې اجازې سره تر سره شوی وي، نو د هغه ماشوم اجازه د اعتبار وړ نه ده چې په ده باندې بندیزونه ایښودل شوي وي.

۳. د ضمانت نسبت به اصیل ته کېږي، لکه چې کفیل ته ووایي: زما څخه ضامن شه تر څو د قرض ورکولو معنا پکې رښتینې شي، نو کله چې مدیون د ضمانت نسبت ځان ته ونه کړي، بیا د کفیل او اصیل ترمنځ هېڅ علاقه نه پاتې کېږي.

مسئله:

- که چېرې دوه تنه د يو سړي د زرو افغانيو ضمانت وکړي، په داسې حال کې چې دوی دواړه يو د بل تضمين ونه کړي، بيا د دواړو ضامنانو څخه يو تن خپله حصه پور ادا کړي، نو د هغه څه چې ده ورکړي دي، د خپل ملگري څخه هېڅ غوښتنه نه شي کولای ځکه چې ده هغه د خپل لوری څخه ورکړي نه د ملگري له لوری څخه، خو د اصيل (مديون) څخه يې غوښتلای شي، ځکه چې د همده په امر ضامن شوی دی.
- وړاندې له دې چې ضامن منل شوی مال نه وي ورکړی د مديون څخه يې نه شي غوښتلی، نو هر کله چې کفيل منل شوی شی داين ته ورکړ بيا يې د پور وړي څخه غوښتلای شي.

په اوسني عصر کې په کفالت باندې د اجورې اخيستلو حکم:

دا غوره ده چې د کفالت عقد پرته له کومې اجورې ترسره شي، بيا هم که چېرې پوروړي څه اندازه مال د خيرات، هديې او بخشش په نامه خپل کفيل ته ورکړي گناه نه لري، ځکه چې دا دده د هغه ښېگڼې په لړ کې ده، چې ضامن دده سره کړې ده.

- که چېرې کفيل اجوره شرط کړي څه حکم لري؟

ځواب: د ضرورت او ټولنيز حاجت لپاره په کفالت باندې اجوره اخيستل روا ده، ددې لپاره چې د خلکو مصالحو يا ښېگڼو کې ځنډ رانه شي، لکه بهر ته د مزدورۍ يا درس لپاره تگ.

د اوسني عصر د مهمو تجارتي کفالتونو ډولونه:

۱. د درک ضامن کېدل:

هغه دا چې پلورونکي ته د پيسو ضمانت ورکړي او مشتري يا اخيستونکي ته د مبيعې تضمين ورکړي.

۲. د بازار ضمانت کېدل:

دا چې د بازار د تاجر د ټولو پورونو ضمانت وکړي، يعنې تاجر چې څه شيان په بازار کې رانيسي د هغو د پيسو تضمين په غاړه واخلي.

۳. د وزن، گز او پيمانې ضامن کېدل:

دا چې دا تاجر يا دوکاندار چې د وزن، گز او پيمانې په هکله څه وايي صحيح دي د غلطۍ او درغلۍ يې زه ضامن يم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزونه:

أ. لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱. په کومو حالاتو کې کفالت بالمال او کفالت بالنفس پای مومي؟

۲. ایا کفیل د اصیل څخه غوښتنه کولای شي؟ ددې مسئلې شرطونه په لنډ ډول بیان کړئ.

۳. داوسنۍ زمانې د تجارت اړوند مهم ډولونه دکفالت ووایاست.

ب. لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. کفالت باید په امر او اجازې د.................. سرته ورسیږي.

۲. د بازار ضمانت او تعهد عبارت دی له ....

کورنۍ دنده:

دلوست مهم ټکي په خپله ژبه په پنځو کرښو کې ولیکئ

حواله

زبير په بلال پنځوس زره افغانۍ پورلري، بلال احمد ته وايي: پنځوس زره افغانۍ زبير ته زما لـــه درکه ورکړه، احمد وايي سمه ده. دې کار ته د فقهې په اصطلاح کې حواله ويل کېږي.

دا عمل په څلورو عناصرو مشتمل دی چې د فقهې په علم کې هر يو خپل نوم لري.

بلال ته محيل، زبير ته محال، احمد ته محال عليه او پور ته محال به وايي.

د حوالې تعريف:

حواله په لغت کې: نقلولو ته وايي.

اود فقهاوو په اصطلاح کې: د مديون له غاړې څخه د ذمې اخيستونکي غاړې ته د غوښـــتنې نقلولو ته حواله وايي.

دا د کفالې پر خلاف ده، ځکه په کفاله کې غوښتونکی په اصيل او کفيل دواړو حق لري او په هر يو چې برلاسی شي، خپل حق ورڅخه غوښتلی شي، مگر په حواله کې د محيل لـــه غـــاړې څخه حق ساقطېږي. (۱)

د حوالې د روا والي دليل:

د پور حواله د نبي اکرم صلى الله عليه وسلم په احاديثو او اجماع باندې روا شوې ده.

۱. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: (مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ وَإِذَا أُتْبِعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيءٍ فَلْيَتْبَعْ) (۲)

ژباړه: غني چې د پور ورکولو توان ولري د پور ځنډول يې ظلم دی، هر کله چې څـــوک غني ته حواله کړی شو، حواله دې ومني.

۲. مسلمانانو د حوالې په جواز باندې اجماع کړې ده. (۳)

---

(۱) فتح القدير د عنايي سره، ۵/ ۲۴۳، الدر المختار: ۴/ ۳۰۰

(۲) نصب الداية، ۴/ ۵۹

(۳) فتح القدير، ۵/ ۴۴۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حوالې حکم:

حواله په پورونو کې روا ده، خو په اعیانو کې جواز نه لري، ځکه چې دا د نقل او اړولو په معنا ده، حال دا چې دا کارونه په پورونو کې راتلای شي نه په اعیانو کې، ځکه اعیان مشخص وي او کوم عین چې له یوه سره وي هغه له بل سره نه وي، نو ځوک نه شي کولی چې هغه عــــین حقدار ته ورکړي چې په بل لازم دی.

فعالیت: څو تنه زده کوونکي دې دحوالې مختلف موارد تمثیل کړي.

د حوالې اړوند ځینې اصطلاحات:

۱. مُحِیل: هغه کس ته ویل کیږي چې پور ورباندې وي .
۲. مُحَال: هغه کس ته وایي چې د حق خاوند وي.
۳. مُحَال عَلَیه: هغه شخص دی چې دبل پور ورکړه یې په ځان منلې وي.
۴. مُحَال بِه: هغه پور ته ویل کیږي چې بل کس ته حواله شوی وي.

د حوالې رکن:

په ځانګړو الفاظو سره ایجاب او قبول د حوالې رکن دی.[1] ایجاب د حواله کوونکي له خوا او قبول د حواله اخیستونکي او حواله شوي له خوا.

د حوالې شرطونه:

الف: د صیغې (ایجاب او قبول) شرطونه:

۱. ایجاب او قبول باید په یو مجلس کې وي.
۲. عقد باید قطعي وي هېڅ ډول خیار به پکې شرط شوی نه وي.

ب: د محیل یا حواله کوونکي شرطونه:

۱. حواله کوونکی باید عاقل او بالغ وي.
۲. حواله کوونکی به په خوښۍ سره حواله ترسره کوي، په زور سره حواله صحیح نه ده.

ج: د محال یا د حق خاوند شرطونه:

۱. محال یا د حق خاوند به عاقل او بالغ وي.

---

(۱) الدر المختار، ۴/ ۳۰۱ او وروسته پاڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. محال علیه یا حواله شوی شخص به په حواله خوښ او راضي وي.

۳. حواله شوی شخص باید حواله د عقد په مجلس کې ومني.

د: د محال علیه شرطونه:

۱. د ده شرطونه کټ مټ د محال یا د حق خاوند شرطونه دي.

هـ: د محال به شرطونه:

۱. محال به یا حواله شوی مال باید پور وي، که چېرې پور نه وي، عین وي په دې صـورت کې تسلیمول دعین حواله نه، بلکه وکالت بلل کیږي. [۱]

د حوالې احکام:

۱. د حواله کوونکي خلاصېدل: کله چې حواله د مقابل لوری په منلو سره پای ته ورسېده حواله کوونکی براءت لاس ته راوړ او له پور څخه خلاص شو.

۲. د حق د خاوند د غوښتنې ثابتېدل، په هغه چا باندې چې دی ورته حواله شوی.

ارزونه:

أ. لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱. حواله لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.

۲. حواله په کومو شیانو کې رواده؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ.

۳. د حوالې رکن ووایاست.

۴. د حوالې کوونکی اړوند شرطونه بیان کړئ.

۵. د حوالې داخیستوونکي اړوند شرطونه ووایاست.

ب. لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:

۱. حواله په .... روا ده نه په اجناسو کې.

۲. د حوالې په صیغه کې................ شرط دی اوباید دعقد مجلس کې را منځ شي.

کورنۍ دنده :

حواله له کفالت څخه څه توپیر لري؟ ددې موضوع په اړه پنځه کرښې ولیکئ.

(۱) بدایع الصنایع، ج ۲، ص ١٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

حواله ۲

په تېر درس کې مو حواله وپېژندله، په دې درس کې به د حوالې پای او د محال علیه رجوع په حواله کوونکي باندې وپېژنو.

لومړی: د حوالې پای: حواله په لاندې شیانو پای مومي:

۱. د محیل او محال علیه له خوا د حوالې فسخه کول یا له منځه وړل: هر کله چې حواله فسخه یا له منځه ولاړه شي محال باید بېرته خپل شی د محیل څخه لاس ته راوړي.

۲. محال علیه مړینه اویا مفلس کېدل: د محال علیه د مړینې او یا دمفلس کېدو په صورت کې حواله له منځه ځي او محال باید خپل پور له محیل څخه وغواړي.

۳. د محال علیه ادا یعنې کله چې محال علیه حق محال ته وسپاري.

۴. کله چې محال مړ شي او محال علیه یې وارث وګرځي، دحوالې مال به محال علیه له محیل څخه غواړي.

۵. کله چې محال خپل حق محال علیه ته وبخښي او هغه یې ومني.

٦. کله چې محال خپل حق محال علیه ته خیرات ورکړي او هغه یې خیرات ومني.

۷. کله چې محال هغه چاته ابراء وکړي چې دا ورته حواله شوی او ورته ووایي چې زه په تا باندې هېڅ مطالبه نه لرم. (۱)

فعالیت: ځو تنه زده کوونکي دې په انفرادي توګه دحوالې دیو یو شرط حکمت په هکله خپلو ملګروته معلومات ورکړي.

په محیل باندې د محال علیه رجوع:

دلته موږ په دوه شیانو خبرې کوو:

۱. د رجوع شرطونه.

۲. هغه څه چې په هغې باندې رجوع کېږي.

---

(۱) بدایع الصنایع، ۲/ ۱۸، فتح القدیر، ۵/ ۴۴۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی: د رجوع شرطونه:

۱. حواله باید د محیل په امر ترسره شوې وي.
۲. حواله شوی مال باید محال ته ورکړې شوی وي، او یا محال له خوا محال علیه ته بـــېبنل شوی وي او یا خیرات ورکړشوی وي، او ده ورسره منلی وي.
۳. محیل باید په محال علیه باندې هم مثل پور ونلري.

دویم: په څه به رجوع کیږي؟

محال علیه محیل څخه دهغه څه غوښتنه کولای شي چې ده پرې حواله ورکړې وي، نه هغـــه شی چې محال ته ورکړل شوی وي، نو که چېرې محال علیه د پیسو پر ځای محال ته جـــنس ورکړي د حواله کوونکي څخه به پیسې غواړي نه جنس.

د حوالې په اړه مسایل:

لومړۍ مسأله:

د حوالې په پای کې مو ولوستل چې حواله د محال علیه په له منځه تګ سره پای مومي. دا له منځه تګ د امام ابو حنیفه رحمة الله علیه په نظر په لاندې دوه شیانو صورت مومي:

۱. کله چې محال علیه مړ شي.
۲. کله چې محال علیه د حوالې څخه منکر او د قاضي له لوري قسم ورکړل شـــي،په داســـې حال کې چې د حق خاوند هېڅ شاهدان ونه لري.
د صاحبینو په نظر په دریم شي هم راتلای شي هغه دا چې:
۳: کله چې محال علیه په ژوندانه کې مفلس او قاضي دده په افلاس پرېکړه وکړي.

دویمه مسأله:

که چېرې د حق خاوند د حوالې مال ترلاسه کړي، او بیا د حواله کوونکي سره اختلاف پیدا کړي:

حواله کوونکی وایي: ستا په ما باندې هېڅ نشته، بلکه ته ما د قبض لپاره وکیل کړی وې، څـــه چـــې دې ترلاسه کړي هغه زما دي.

د حق خاوند وایي: نه داسې نه ده بلکه تا ماته د خپلو هغه یو زر افغانیو پور ترلاســـه کولـــو حوالـــه راکړې، چې ددې سړي څخه یې ترلاسه کړه، دې صورت کې:

د حواله کوونکي خبره د قسم سره د باور وړ ده، ځکه چې محال د پور ادعا کوي او حواله کـــوونکی منکر دی، بناءً د شاهدانو د نه لرلو په صورت کې د منکر خبره د لوړې سره د قبول وړ ده.

سفتجه:

په حواله باندې د دا ډول پیسو استول جواز لري، هغه دا چې يو سړی چاته يو اندازه مال د امانت په توګه په يو ښار کې ورکړي او بيا ترې په بل ښار کې تسليم شي. [1]

ارزونه:

أ. لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱. حواله په کومو شيانو پای ته رسېږي؟ په لنډ ډول يې بيان کړئ.

۲. د رجوع شرطونه ووایاست.

ب. لاندې عبارات بشپړ کړئ :

۱ . دامام ابوحنيفه (رح) په نظر د .... له منځه تلو سره حواله پاې مومي.

۲ . کله چې دحق خاوند او حواله کوونکي تر منځ اختلاف منځ ته‌راشي، د .... خبره په .... کولو سره د اعتبار وړ ده.

کورنۍ دنده:

د حوالې د ګټو په اړه مختصره مقاله وليکئ.

---

(1) الباب، ۲/ ۱٦۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکالت ۱

احمد په کابل کې اوسیږي غواړي چې له هرات څخه یو موټر واخلي، دهغه ملګری محمود د هرات اوسیدوونکی دی، هغه یې خپل له خوا د موټر په اخیستلو کې وکیل ونیوه تر څو دہ ته موټر واخلي.

د وکالت تعریف:

وکالت په لغت کې د ساتنې، سپارنې او اعتماد په معنی راغلی دی.

او د فقهې په اصطلاح کې: په جائز او معلوم تصرف کې د ځان پر ځای د بل چا ټاکل وکالت بلل کیږي.[1]

د وکالت د روا والي دلیل:

وکالت په قرآن کریم، نبوي احادیثو، او اجماع باندې روا شوی دی.

أ. قرآن کریم: الله تعالی فرمايي: وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُواْ حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِن يُرِيدَا إِصْلاَحًا يُوَفِّقِ اللّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا (۳۵) النساء: ۳۵

پدې آیت کریمه کې (حکمان) د ښځې او خاوند له لوری وکیلان دي.

ب. احادیث: رسول الله ﷺ حکیم بن حزام د قربانۍ له پاره د مال اخیستلو په خاطر وکیل کړی ؤ همدا راز یې عروة البارقي د پسه د اخیستلو له پاره وکیل نیولی ؤ.[2]

ج. اجماع: د دې له پاره چې یو انسان نه شي کولای خپل ټول کارونه یواځې تر سره کړي، له دې امله د وکالت په روا والي باندې اجماع راغلې ده.[3]

---

[1]– و ګوره: بدائع الصنائع. ج: ۱. ص: ۱۹.

[2]– د دې حدیث تخریج ابوداؤد او ترمذي کړی دی.

[3]– و ګوره: فتح القدیر: ج، ۲. ص، ٦.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: یو شمېر زده کوونکي دې په انفرادي توګه د وکالت دشرطونو یویو حکمت خپلو ملګروته بیان کړي.

د وکالت حکم:

و کالت په اصل کې یو مباح کار دی، لاکن ځینې وخت مستحب او مکروه هم راتلای شـــي، مګر په هغه صورت کې چې د موکل څخه ضرر دفع کوي بیا واجب دی.

د وکالت د روا والي حکمت:

داسې پېښېږي چې ځینې وخت یو انسان د ځینې کارونو د کولو څخه عاجز وي، او دا کار بل څوک په ښه توګه کولای او مخ په وړاندې بېولای شي د همدې ښېګنې او حکمت لـــه پـــاره وکالت روا شوی دی.

د وکالت ارکان:

د وکالت رکن ایجاب او قبول دی.

د وکالت اړوند ځینې اصطلاحات:

۱. موکل: هغه شخص دی چې په یو جایز اومعلوم کار اوتصرف کې دځان پر ځای بل کس ته د کولو واک ورکوي.
۲. وکیل: هغه کس دی چې له موکل لخوا د ورکړې شوي واک په اساس دهغه له طرف یو کار تر سره کوي.
۳. موکل به: هغه جایز او معلوم کار او تصرف څخه عبارت دی چې د موکل او وکیل تر منځ پرې اتفاق کیږي.

د وکالت شرطونه:

د وکالت شرطونه ځینې وکیل، موکل او د وکالت د عقد په محل کې شرط دي.

أ. د وکیل شرطونه: وکیل څلور شرطونه لري:

۱. وکیل به عاقل وي، څو په عقد پوه شي یعنې داسې چې بیعه یا پلورنه وپېژني.
۲. وکیل باید د عقد کولو قاصد وي، نه دا چې ټوکې او مسخرې کوي.
۳. وکیل باید معلوم او معین شخص وي نه داسې چې دوه تنو ته ووایي، له تاسې څخه یو زما وکیل یاست، دا وکالت د جهالت له امله صحیح نه دی.

۴. وکیل به خپل موکل (هغه څوک چې دی یې وکیل نیسي) په کامله معنا پېژني یعنې وصف او شهرت به یې ورته معلوم وي.

ب. د موکل شرطونه: موکل دوه شرطونه لري:

۱. هغه څوک چې وکیل نیسي(موکل) باید عاقل وي، نو د لیوني توکیل صحیح نه دی.
۲. موکل به دهغه تصرفاتو چې وکیل ورته نیسي مالک وي.

ج. د عقد د محل یا موکل به شرطونه:

۱. هغه شیان او کارونه چې وکالت پرې ترسره کیږي باید د مباحاتو څخه نه وي، نو د یو چا وکیل کول د معدنونو په راویستلو باندې روا نه دي.
۲. د عقد محل (موکل به) به د موکل ملکیت وي.
۳. موکل به له داسې ډلې څخه وي چې نیابت به مني، نو په بدني عباداتو لکه لمونځ باندې د یو چا وکیل کول روا نه دی.

د وکالت احکام:

ددې لپاره چې د وکالت احکام وپېژنو باید ډولونه یې هم و پېژنو، نو د وکیلانو ډولونه دا دي:

۱. د خصومت وکیل: دا هغه وکیل دی چې د قاضي په وړاندې محاکمو کې د خپل موکل نیابت کوي، نوموړی پرته له قصاص او حدودو څخه په خپل موکل باندې د اقرار مالک دی، ځکه چې دا د مدعي د دعوی د ځواب، د حق روښانتیا او اثبات له پاره ټاکل شوی نه د جنګ او جنجال په خاطر.
۲. د پور د اخیستلو له پاره وکیل: دا هغه وکیل دی چې د پور غوښتلو له پاره ټاکل کیږي.
۳. د اخیستلو او پلورلو له پاره وکیل: دهغه وکیل دی چې د موکل لخوا ورته د اخیستلو او پلورلو واک وسپارل شوی وي.

لومړی: د خصومت د وکیل احکام:

۱. پرته له قصاص او حدودو څخه په نورو شیانو کې یوازې د اقرار واک لري.
۲. د قبض یا ترلاسه کولو واک ورسره نشته، ځکه یو څوک د لانجې ګټلو له پاره امین ګرځول کیږي اما د مال په هکله معتمد نه وي.[1]

دویم: د هغه وکیل احکام چې د پورغوښتنې له پاره ټاکل شوی وي:

۱. د پور تر لاسه کولو واک نه لري، ځکه چې یوازې د غوښتلو له پاره ټاکل شوی دی.
۲. دا واک هم نه لري چې بل څوک د ځان پر ځای و ټاکي.

---

[1]– و ګوره: فتح القدیر، ج: ٦. ص: ٩٧، المبسوط: ج:١٩، ص: ١٩.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم: د پلورنې او اخيستنې وکيل احکام:

دا وکيل به په خپلو کړنو کې آزاد او يا به يې تصرفات مقيد وي، که چېرې يې تصرفات مقيـــد وي لاندې احکام لري:

۱. د هغه قيودو رعايت پرې لازم دي چې د موکل له لوري ورته ټاکل شوی دي.

۲. که چېرې د موکل له ټاکلو قيودو څخه مخالفت کوي بيا د موکل اجازې ته اړتيا لري.

اما که چېرې د موکل لخوا په تصرفاتو او کړنو کې آزاد وي، نو احکام يې دا دي:

۱. اخيستنه او پلورنه به په هغه روپو کوي چې هغې وطن کې رائجې او چلند ولري.

۲. اخيستنه او پلورنه په مناسب ارزښت او قيمت تر سره کيږي.

ارزونه:

لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. وکالت په لغت اواصطلاح کې څه ته وايي ؟

۲. د وکيل ، موکل،او دعقد محل څخه څه مقصد دی؟

۳. دوکيل په اړه شرطونه وواياست.

۴. دعقد دځای شرطونه بيان کړئ.

۵. دخصومت وکيل اړوند احکام بيان کړئ.

لاندې عبارات بشپړ کړئ:

۱. موکل دوه شرطونه لري :

۲. موکل بايد.. .

۳. په هغه څه کې چې وکيل په کې تصرف کوي بايد موکل د هغه................. وي.

۴. د خصومت وکيل: هغه وکيل دی چې د................ په وړاندې محاکمو کې د خپل .... نيابت کوي.

کورنۍ دنده:

د وکالت اړوند اصطلاحات په يادو زده کړئ. او د وکالت په هکله په پنځو کرښو کې يوه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکالت ۲

د وکیلانو ډېروالی، د وکالت ختم، د دې باب له ځینو اړوندو مسایلو سره

۱ – د وکیلانو ډیروالی:

ډیر داسې پیښیږي چې د یو تن څخه ډیر اشخاص په تصرفاتو او شخړو کې وکالت کوي، نـــو پدې صورت کې به یو شخص دوه یا ډیر وکیلان لري.

الف: که چیرې یو تن ډیر وکیلان پداسې توګه سره ولري چې هر یو ته یې ځانګړی عقد یـــا کار سپارلی وي، دې صورت کې به هر یو خپل کار پرته د بل وکیل له مشورې څخـــه مخ په وړاندې وړي.

ب: که چیرې یو سړي د یو کار لپاره ډیر وکیلان نیولي وي، دې صورت کې هیڅ یو ځانتـــه پرته د موکل له اجازې څخه ټاکلی کار نشي ترسره کولای، مګر هغه کارونه کولای شي چې هغه مشورې ته اړتیا نلري، لکه د امانتونو سپارل او د پورونو پرې کول.

۲ – د وکالت صفت:

الف: وکالت پرته له اجورې څخه:

مفت وکالت کول روا دي، لاکن پدې بیا عاقدین ملزم ندي، نو هر یو کولای شي چې دا عقد فسخه کړي.

ب: په اجورې باندې وکالت: دا وکالت په دوه صورتونو کې راتلای شي:

۱. دا چې د انعام بڼه ولري، یعنې چې په عقد کې وخت او کارونه ونه ټاکل شي، دې صورت کې جبري عقد ندی.

۲. اما که چیرې د اجورې بڼه ولري، یعنې چې وخت او کار پکې وټاکل شي، بیا ملزم دی[۱].

۳ – د وکالت پای: وکالت په لاندې شیانو باندې پای ته رسیږي:

۱. کله چې موکل خپل وکیل ګوښه کړي، خو پدې شرط چې وکیل پرې خبر وي ، او د بل کس حق ورسره تړاو ونلري.

۲. کله چې موکل خپله د وکیل دنده ترسره کړي، ځکه چې دې وخت کې وکالت هیڅ ګټه نه لري.

---

[۱] – وګوره: بدائع الصنائع: ۳۷/۶، الدر المختار: ۳۱۵/۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. کله چې د وکالت غرض ترسره شي، یعنې هغه تصرف اجرا شي د کوم لپاره چې وکیل نیول شوی دی.
۴. کله چې موکل یا وکیل خپل اهلیت په مړینه او یا دائمي لیونتوب سره د لاسه ورکړي.
۵. کله چې هغه عین له منځه ولاړ شي چې د هغې د تصرفاتو لپاره وکیل نیول شوی وي.
٦. د موکل له لاسه د موکل فیه وتل[۱].

فعالیت: وکالت د کفالت سره څه توپیر لري؟ په ډلیز اویا انفرادي توګه دغه موضوع روښانه کړئ.

د وکالت اړوند مسائل:

۱. داسې وکالت هم شته چې هیڅ حقوق نلري، لکه په چا پسې د تګ راتګ وکالت، پرته له ملازمت څخه هیڅ نلري.
۲. ځینې وکالتونه داسې دي چې حقوق یې وکیل ته راجع کیږي او بیا د نورو حقوق موکل ته راجع کیږي، بناء:

الف: هر هغه عقد چې موکل ته یې د نسبت اړتیا نه وي، ځان ته یې نسبت کول صحیح کیږي، بناء حقوق یې عاقد ته راجع کیږي لکه د پلورلو عقد پس همدا وکیل به هغه چا ته چې ورباندې یې شی پلورلی مبیعه سپاري او پیسې به ترلاسه کوي.

ب: که چیرې عقد داسې وي چې هغه د موکل نسبت ته اړتیا لري، د دې حقوق موکل ته راجع کیږي لکه نکاح.

ج: همدا راز که چیرې داسې عقود وي چې د هغې تمام په قبض او ترلاسه کولو سره راځي لکه بخشش، قرض او داسې نور. د دې نسبت به هم موکل ته کوي او حقوق یې هم همده ته راجع کیږي.

د اخیستلو د وکالت ډولونه: دا وکالت په دوه ډوله دی:

۱ – عام: هغه داسې چې موکل وکیل ته ووایي، څه چې دې خوښ وي ما ته یې اخله یا څه چې ګورې ما ته یې اخله.

۲ – خاص: داسې چې موکل خپل وکیل ته ووایي: ما ته جامې یا کور او یا غاړکۍ واخله.

---

[۱]– الدر المختار: ج ۷ ص ۳۹۳، المبسوط ۵۰/۱۹، بدائع الصنائع: ۳۸/٦، تکملة فتح القدیر ۱۲٦/٦.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزونه:

۱. ایا یوکس کولای شي څو تنه وکیلان ونیسي؟ بیان یې کړئ.
۲. په اجوره سره دوکالت یو مثال وواياست.
۳. کله وکالت پاې مومي ؟ درې موارد يې وواياست.

لاندې عبارات بشپړ کړئ:

۱. پرته له اجورې وکالت .... دی، مګر یو دعاقدینوکولای شـــي چـــې عقد............... کړي.

د وکیل د ګوښه کولو دوه شرطونه دي:

۲. ....
۳. ....

کورنۍ دنده:

د درس مهم مطالب په خپل عبارت په پنځو کرښو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مضاربت

د مالونو د شرکت څخه یو ډول شرکت د مضاربت شرکت دی، هغه داسې چې پانګه د یو چا او کار وربانديې بل څوک کوي، دا شرکت د اجارې سره ورته والی لري، ځکه چې کار ګر په مال کې د هومره ګټې مستحق دی چې څومره کار یې په مال کړی وي.

د مضاربت تعریف:

مضاربت په لغت کې د ضرب یا سفر په معنا دی، ځکه چې کارګر سفر ته اړتیا لري.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: هغه عقد دی چې مالک مال د تجارت لپاره بل چا ته پداسې ډول ورکړي چې ګټه به دواړه د ټاکلي شرط سره سم ویشي. یا په بل عبارت دا هغه شـــرکت دی چې مال د یو چا او تجارت وربانديې بل څوک کوي[1] مضاربت ته قراض هم ویل کیږي.

د مضاربت روا والی: مضاربت په قران کریم، احادیثو او اجماع بانديې ثابت دی.

قران کریم: الله جل جلاله فرمايي: «وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِـــنْ فَـــضْلِ اللَّـــهِ» (د المزمل سورت، ۲۰ آیت)

ژباړه: (... او نور په ځمکه کې ګرځي د الله جل جلاله د فضل (حـــلال رزق) لټونه کـــوي. مضارب هم په ځمکه کې د الله جل جلاله د فضل لټونه کوي.

حدیث: د عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما څخه روایت دی چې: ((حضرت عباس رضی الله عنه به چې کله د مضاربت لپاره چا ته مال ورکاوه، په مضارب بانديې به یې دا شرط ایـــښودل چې زما مال سره به په بحر کې نه ځې، نه به خوړونو ته کوزیږي او نه به وربانـــديې ژونـــدی مـــال اخلې، که چیرې دې دا کارونه وکړل تاوان به یې ته ګالې، کله چې دا شرطونه رســـول الله صلی الله علیه وسلم ته ورسیدل، اجازه یې ورکړه[2].

اجماع: د صحابه کرامو رضوان الله علیهم اجمعینو د ټولګې څخه په روایت کې راځي چـــې دوی د یتیم مال په مضاربت ورکړی او لدې څخه هیڅ چا انکار ندی کړی[3]، بناء دا اجمـــاع شمیرل کیږي.

---

[1]– وګوره: المبسوط ۱۸/۲۲.

[2]– د دې تخریج طبراني په الاوسط کې کړی.

[3]– وګوره: نصب الراية ۱۱۳/۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مضاربت د روا والي حکمت:

خلکو ته د مال څخه د ګټې اخیستلو لار برابرول، یو بل سره پداسې شکل مرسته کول چــې د یو بل له تجربو څخه په ګټه اخیستلو بنه ګټه ترلاسه او غوره نتیجې ته رسېدل د مــضاربت د روا والی حکمت ګڼل کېږي.

د مضاربت رکن:

د مضاربت رکن ایجاب او قبول دی، په هغو الفاظو باندې چې په مضاربت دلالت کوي.

د مضاربت ډولونه:

مضاربت په دوه ډوله دی، مطلق مضاربت او مقید مضاربت.

۱–مطلق مضاربت:

مطلق مضاربت هغه دی چې څوک بل چا ته خپل مال د مضاربت په نوم ورکړي او کار، د کار ځای، صفت او هغه کس چې ورسره معامله کوي تعین نه کړي.

۲– مقید مضاربت:

هغه مضاربت دی چې یو څوک چا ته ټاکلې اندازه روپۍ د معین ښار، معین مال، معین وخــت او یا یو خاص شخص سره د معاملې کولو لپاره ورکړي، یعنې دا روپۍ پدې شرط درکوم چــې اخیستل او خرڅول به د فلاني سره کوې.[1]

د مضاربت حکم:

مضاربت یو غیر لازم عقد دی، برابره ده چې د کار د پیل څخه مخکې وي او که وروسته، بناء هر یو له عاقدینو څخه یې له منځه وړلای شي، همدارنګه په میراث هم نه وړل کیږي.

د مضاربت شرطونه:

د مضاربت د صحت لپاره ځینې شرطونه په عاقدینو، راس المال (پانګه) او ګټه کې بیــل بیــل شرط شوي دي.

د عاقدینو شرطونه:

عاقدین د مال له خاوند او مضارب څخه عبارت دي. د دوی شرطونه کــټ مــټ د وکیــل شرطونه دي، چې مونږ په وکالت کې ذکر کړل.

---

[1]– بدائع الصنائع ۷۸/٦.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پانګې شرطونه:

دمضاربت د راس المال (پانګې) شرطونه دا دي:

۱. د مضاربت پانګه باید د چلیدونکو پیسو څخه وي.
۲. د مضاربت د پانګې اندازه باید معلومه وي.
۳. د مضاربت پانګه به معینه او موجوده وي، پور به نه وي.
۴. د مضاربت پانګه به کاریګر (مضارب) ته سپارل کیږي.

د ګټې شرطونه:

د ګټې شرطونه په لاندې ډول دي:

۱. د ګټې اندازه به څرګنده وي.
۲. ګټه به ټیټه او پراګنده وي، یعنې په نیمایي، دریمه یا څلورمه به دواړه سره متفق شوي وي.

فعالیت: خوتنه زده کوونکي دې دمضاربت مختلف شکلونه تمثیل کړي

ارزونه:

لاندې شیان تعریف کړئ:

۱. مضاربت لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.
۲. مطلق او مقید مضاربت تعریف کړئ.
۳. د مضاربت حکم څه دی؟
۴. د راس مال شرطونه په مضاربت کې بیان کړئ.
۵. په مضاربت کې د ګټې شرطونه وواياست.

کورنی دنده :

د مطلق او مقید مضاربت صورتونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مضاربت ۲

په تیر درس کې مو مضاربت د ارکانو او شرایطو سره وپیژانده، په دې درس کې د مضاربت احکام او هغه شیان چې مضاربت ورباندې پای مومي وړاندې کوو.

هر کله چې مضاربت د یو شرط د خلل له امله فاسد شو مضارب دمناسبې مزدورۍ مستحق ګڼل کیږي او په ګټه کې نشي شریکیدای، نو که چیرې یو څوک چا ته ووايي: زما جال د ښکار لپاره واخله، څه چې دې ښکار کړل د مضاربت په توګه زما او ستا تر منځ شریک دي، په دې صورت کې د مضارب لپاره د مضاربت په اساس هیڅ نشته، ځکه دا صحیح مضاربت ندی او نه ورباندې د صحیح مضاربت احکام پلي کیږي، بلکه دې سړي ته به مناسبه مزدوري ورکول کیږي، برابره ده چې نوموړي مضاربت ګټه کړې وي او که نه، ځکه چې فاسد مضاربت د فاسدې اجارې غوندې دی.

د صحیح مضاربت احکام:

١. مضارب (کاریګر) چې کومه پانګه په لاس کې لري ورسره امانت ده او دی په خپله امین ګڼل کیږي، ځکه چې ده دا مال د خپل مالک په اجازه قبض کړی دی.
٢. مضارب په اخیستنې او پلورنې کې وکیل ګڼل کیږي، ځکه ده د بل چا په مال کې په اجازې سره تصرف کوي او د وکیل معنا همدا ده.
٣. مضارب په مضاربت کې د خپلې برخې د ګټې په اندازه شریک شمیرل کیږي، ځکه دی د مال د ځینې برخې مالک وګرځید د هغه کار په اساس چې ده ترسره کړی دی.
۴. کله چې په یو سبب د اسبابو سره مضاربت فاسد شو، اجاره ګرځي او مضارب د مال د خاوند مزدور دی، نو مناسبه اجوره به ورکول کیږي.
۵. که چېرې مضارب دعقد تاکلو شرطونه څخه مخالفت وکړي، غاصب شمیرل کیږي، ځکه ده د بل چا په ملکیت تیری کړی دی.
٦. د مضاربت تاوان د مال په خاوند دی، په هغه صورت کې چې ګټه شتون ونلري، خو که چیرې د ګټې څخه وروسته تاوان رامنځ ته شوی وي دا تاوان به د ګټې څخه ورکول کیږي[١].

---

[١]– مختصر الطحاوي ۱۲۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: زده کوونکي دې د فاسد مضاربت مثالونو په هکله په خپلو منځوکې مباحثه وکړي.

د مضاربت پای: مضاربت په لاندې شیانو سره پای مومي:

۱. په فسخه او له منځه وړلو باندې مضاربت پای مومي.
۲. کله چې مضارب د تصرفاتو څخه گوښه شي مضاربت پای ته رسیږي.
۳. کله چې یو د عاقدینو څخه د مال خاوند یا مضارب مړ شي.
۴. کله چې یو د عاقدینو څخه لیونی شي.
۵. کله چې د مضاربت پانگه د مضارب په لاس کې له منځه ولاړه شي.

د مضاربت په هکله مسئلې:

۱. کله چې د مضارب لپاره پرته له تجارتي مال څخه گټه وټاکل شي مضاربت جواز نلري.
۲. مضارب دا واک لري چې دمضاربت مال بل چا ته د دې لپاره ورکړي تر څو د بل ښـــار څخه ورته سامان راوړي، پداسې حال کې چې اجوره یې ورسره نه وي منلې.
۳. مضارب دا واک نلري چې د مضاربت مال بل چا ته د مضاربت لپاره ورکړي او د چا سره شریک شي، او نه یې د خپل او بل مال سره گډولای شي، مگر که چیرې د مال خاونـــد ورته داسې ویلي وي چې کارونه پخپله خوښه کوه، بیا خپلواک دی.
۴. مضارب به خپل واجبي مصارف د مضاربت له مال څخه کوي، دوا او د علاج مصارف هم په واجبي نفقاتو کې شمیرل کیږي، ځکه د بدن اصلاح یې پدې باندې راځي او پرتـــه لـــه جوړ صحته هیڅ تجارت نشي کولای.
۵. که چیرې مضاربت گټه کړې وي مصارف به د همدې څخه کیږي او که چیرې یې گټه نه وي کړې بیا به د پانگې څخه حسابیږي، ځکه چې مصارف د مال څخه له منځه تللې برخه ده.
٦. که چیرې د مضارب او د مال خاوند تر منځ د مال د بیرته ورکړې په هکله اختلاف رامنځ ته شو، د مال د خاوند خبره د باور وړ ده.
۷. مضارب ته به تر هغه پورې گټه نه ورکول کیږي تر څو چې مال په پیسو بدل او د مـــــال خاوند ته یې نقدې تسلیم کړي.

ارزونه:

الف: لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱. په کومو حالاتو کې اجر مثل دمال په خاوند باندې لازمیږي.

۲. د مضاربت اړوند ځینې احکام ووایاست.

۳. د مضاربت عقد څه وخت له منځه ځي؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ؟

۴. ایا مضارب کولای شي مضاربت مال بل چاته په مضاربت ورکړي؟

۵. مضاربت کوونکې دمضاربت اړوند مصارف له کوم ځای څخه پوره کوي؟ موضوع روښانه کړئ.

ب: لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. هغه مهم حالات چې مضارب درباندې د مناسبې مزدورۍ مستحق ګرځي عبارت دي له ....

۲. ستاسې په مقرر کتاب کې د صحیح مضاربت احکام عبارت دي له ....

۳. مضاربت پدې .... شیانو پای مومي.

کورنۍ دنده:

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هبه

هبه هدیې او صدقې ته شامله ده، ځکه چې معناوې یې سره نږدې دي، که چیرې څوک څه شی کوم اړ سړي ته د الله جل جلاله د رضا په خاطر ورکړي، دا صدقه ده، خو که چیرې یې چاته د دوستۍ له کبله ورکړي، بیا هدیه، او که دا یوه معنا هم پکې موجوده نه وي بیا هبه ده.

د هبې معنا:

هبه په لغت کې ورکړې او تبرع ته وایي.[1]

او د فقهاءو په اصطلاح کې هر هغه عقد او تړون چې په ژوندانه کې پخپله خوښه پرته له کوم عوض څخه بل ته ملکیت ثابتوي هبه بلل کیږي.[2]

د هبې د روا والي دلیل:

هبه په قران کریم، احادیثو او اجماع باندې رواشوې ده.

۱. **قران کریم:** الله جل جلاله فرمایي: «فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًـــا» (سورة النساء، ۴ آیت) ژباړه : که چیرې تاسې ته ښځې د مهر څه برخه درو ښه بله نو په خوښۍ سره یې وخورئ.

۲. **سنت:** نبي اکرم صلی الله علیه وسلم فرمایي: «لَا تَحْقِرَنَّ إِحْدَاكُنَّ أَنْ تُهْدِيَ لِجَارَتِهَا وَلَـوْ كُرَاعَ شَاةٍ مُحْرَقًا».[3] ترجمه: که یوه ښځه خپلې ګاونډۍ ته په هدیه کــې د پــسه یــو ښنګرى (سوم) ورکوي هغه دې هم سپک نه ګڼي.

۳. **اجماع:** د هبې د ټولو ډولونو په استحباب اجماع شوې ده.

د هبې رکن: ایجاب او قبول د قبض سره د هبې رکن دی.[4]

---

[1] – لسان العرب ۸۰۳/۱.
[2] – فتح القدير ۱۱۳/۷.
[3] – مؤطا امام مالک (رح).
[4] – المبسوط ۷۵/۱۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: یوشمیر زده کوونکي دې دهبې څو صورتونه تمثیل کړي.

د هبې شرطونه: هبه ځانګړي شرطونه لري چې په لاندې ډول بیانیږي:

۱. هبه کوونکی باید د هبې (بخشش) ورکولواهلیت ولري یعني عاقل او بالغ وي.
۲. موهوب (ببنل شوی شی) باید د هبې په وخت کې موجود وي.
۳. موهوب باید ارزښتناک مال وي، نو د تبنتیدلي اوښ هبه صحیح نده.
۴. موهوب باید مملوک مال وي، نو د مباحاتو ببنل صحیح ندي.
۵. موهوب باید دهبه کوونکي ملکیت وي، د بل چا د مال هبه کول صحیح نه دی.
۶. موهوب مال باید جلا شوی او په امان کې وي، د تیت او خور شي هبه کول صحیح ندي.
۷. د موهوب مال قبض باید د واهب په اجازه ترسره شوی وي.
۸.

د قبض ډولونه:

د هبې قبض په دوه ډوله راتلای شي، چې یو ته اصالتاً او بل ته نیابتاً قبض ویل کیږي.

۱– **اصالتاً قبض:** هغه قبض دی چې یو سړی پخپله د ځان لپاره شی قبض کړي، د جواز شرط یې یواځې عقل دی، بلوغ ورته شرط ندی، نو د لیوني قبض صحیح ندی.
۲– **نیابتاً قبض:** هغه قبض دی چې د ماشوم پر ځای دهغه ولي ترلاسه کړي، د جواز شرط یې د ولایت موجودیت او سرپرستي ده.[1]

د هبې حکم:

د ملکیت ثبوت دی د هغه چا لپاره چې هبه ورته شوی وي ، پداسې توګه سره چې رجوع او فسخه پکې راتلای شي، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي: ((واهب بیرته خپل ببنلی مال په هغه صورت کې غوښتلای شي چې عوض یې نه وي اخیستی.))[2]

---

[1]– بدائع الصنائع: ج ۵ ص ۱۲۶.
[2]– نصب الرایه ۱۲۵/۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزونه:

الف: لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. هبه په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟

۲. دهبې شرطونه بيان کړئ.

۳. قبض په څو لارو سرته رسيږي؟ واضح يې کړئ.

۴. د هبې حکم ووایاست.

ب: لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. هبه ورکوونکې بايد د .... د............ اهليت ولري.

۲. رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: ((واهب خپل ببنلې مال بيرته غوښتلای شي تر څو چې .... نه وي اخيستی.))[1]

کورنۍ دنده:

دلوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ.

[1]– نصب الرايه ۱۲۵/۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هبه ۲

په تیر درس کې مو د هبې تعریف، شرایط او ارکان وپیژندل، اوس پدې هکله نوره څیړنه چې په هبه باندې د رجوع موانع او خپلو اولادونو ته ورکړه او داسې نور بیانوو.

لومړی: په هبه باندې د رجوع موانع:

احمد محمود ته غوا وبښله وروسته له څه مودې بیرته پښیمانه شو غواړي چې بیرته خپله غوا د محمود څخه واخلي، ایا دا کار ورته روا دی او که نه؟

دا کار په خپل ذات کې روا دی خو دا یو کمزوی عمل دی چې د انسان د شان سره مناسب نه دی، خو په ځینو صورتونو کې د موانعو له امله رجوع ورباندې روا نده.

پر هبه باندې د رجوع موانع:

۱. کله چې د هبې مالي عوض ورکړل شي:

یعنې واهب ته د هبې مالي بدله ورکړي، او واهب دا عوض قبض کړي، بیا خپل بښل شوی شی نشي غوښتلای.

۲. کله چې خپلوانو ته شی وبښل شي:

که چیرې یو څوک خپلو داسې خپلوانو ته چې د ده د محارمو څخه وي مال بخشش کړي، بیرته یې ورڅخه نشي غوښتلای، ځکه چې خپلوي معنوي عوض دی.

۳. کله چې ښښل شوي شي کې زیاتوالی وشي:

۴. یعنې بښل شوې غوا بچی وزیږوي او یا توته وي وګنډل شي بیا یې غوښتل روا ندي.

۵. کله چې موهوب له ملکیت څخه ووځي:

یعنې یا یې خرڅ کړي او یا یې بل چا ته ښښلی وي رجوع ورباندې نشي کولای.

٦. کله چې یو د عاقدینو څخه خپل ژوند له لاسه ورکړي.

۷. کله چې بښل شوی شی له منځه ولاړ شي.

۸. کله چې ښځه خپل خاوند او یا خاوند خپلې ښځې ته شی بخشش کړي، بیا یې هم نشي غوښتلای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم: اولاد ته ورکړه:

خپل اولاد ته په ورکړه کې برابري او مساوات مستحب دي، او په روغتيا حالت کې يو پر بل غوره کول مکروه دي.

له مستحب مساوات څخه مراد کوم ډول مساوات دی؟ پدې هکله فقهاء په دوو ډلو ويـــشل شوي دي:

۱- د امام ابو يوسف رحمه الله تعالی نظر:

د پلار لپاره دا مستحب ده چې په ورکړه کې د نارينه او ښځينه اولاد تر منځ مساوات مراعات کړي، د ده دليل د نبي اکرم صلی الله عليه وسلم دا حديث دی چې فرمايي: ((تاسې په ورکړه کې د بچو تر منځ برابروالی مراعت کړئ، که زه چيرې غني وای ما به ښځينه اولاد ته د نارينه و څخه ډير څه ورکړي وای.))[۱]

۲- د امام محمد رحمه الله تعالی نظر:

امام محمد رحمه الله تعالی وايي: پلار ته پکار ده چې د اولادونو تر منځ په ژوند کې هغه ويش وکړي کوم چې الله تعالی په ميراث کې کړی، يعني په ژوند کې دې هم نارينه اولاد ته د ښځينه اولاد په پرتله دوه چنده ورکوي، ځکه دا ويش الله جل جلاله کړی دی.

فعاليت: څو تنه زده کوونکي دې په ډليز او يا انفرادي توګه دهبې د يو يو شرط حکمت په اړه خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

دريم: په ورکړه کې مساوات او برابروالی:

په ورکړه کې د اولادونو تر منځ د برابري او مساوات خيال ساتل واجب ندی بلکه يـــو مـــستحب عمل دی، نو که چيرې يو څوک ځنو اولادونو ته په نورو باندې زياتوالی کوي صحيح دی سره لـــه کراهيته، خو هغه احاديث چې په برابروالي باندې امر کوي، په استحباب محمول دي.

څلورم: مور او پلار ته ورکړه:

مور او پلار ته په ورکړه کې د مساوات او برابری خيال ساتل سنت دي مګر ځنې وختونـــه د مور غوره والی په پلار باندې په زياته ورکړه او عزت کولو سره جواز لري، نظر په هغه احاديثو چې پدې هکله راغلي دي.

---

[۱]- قال عليه السلام: ((سووا بين اولادكم في العطية ولو كنت مؤثراً لاثرت النساء على الرجال)) مجمع الزوائد ۳/۱۵۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم: ورونو او خويندو ته ورکړه:

په هبو او بخششونو کې د ورونو او خويندو تر منځ تعادل ساتل مستحب دي، په هغه صورت کې چې اړتياو کې سره برابر وي، خو د مشر خاص کول په څه زيات شي جواز لري، رســـول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: ((مشر ورو د پلار ځای لري)).[1]

د هبې په هکله مسئلې:

۱. که چيرې يو څوک چا ته داسې غوا چې ګيلوه کې بچی ولري، پرته له بچي هبه کړي روا نده، ځکه دا داسې هبه ده چې په بل شي سره مشغوله او بنده ده.

۲. که چيرې څوک چا ته داسې شی چې ويشل شوی او بيل شوی وي وبښي، حال داچـــې د قبض او ترلاسه کولو اجازه ورنکړي، مګر که د واهب په وړاندې قبض او ترلاسه شي روا دي.

۳. په هبه باندې رجوع صحيح نده، مګر په خوښه يا د قاضي په پريکړه صحيح ده، ځکه چې وروسته د تماميدو څخه رجوع فسخه ګڼل کيږي.

ارزونه:

أ. لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. دهبې د بيرته غوښتنې موانع بيان کړئ.

۲. په کومو حالاتوکې مور اوپلارته د اولاد ترمنځ توپير کول روا دي؟

۳. ايا ځوی کولای شي چې د مور اوپلار اويا له خپلوان څخه هغه تحفه چې ورکړې وه بيرته واخلي؟

ب لاندې عبارات بشپړ کړئ:

۱. که چيرې څوک چا ته غوا پرته له هغه بچي چې ګيلوه کې يې دې هبه کړي....................

۲. د هبې بيرته د اخيستلو غوښتنه صحيح نده، مګر په .... اويا د ....په پريکړه صحيح ده.

کورنۍ دنده:

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ ، او خپلې کورنۍ ته دغه لوست ولولئ.

---

[1]– بيهقي او طبراني روايت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ودیعت (امانت)

احمد زید ته وايي: دا راديو واخله ما ته يې وساته او يا دا له تا سره امانت شوه. دې عمل تــه وديعت وايي.

د وديعې معنا:

وديعه د (و،د،ع) له تورو څخه اخېستل شوې چې په لغت کې ترک او پرېښودلو ته وايي، يعنې د بل سره د ساتنې پخاطر د شي ايښودلو ته وديعه وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې:

صريحاً او يا دلالتاً په خپل مال باندې د بل چا مسلطول دحفظ او ساتنې لپــاره وديعــه بلــل کيږي.[1]

اصطلاحات:

مُودِع: د دال په زير امانت ورکوونکي ته وايي

مُودَع: د دال په زور باندې امانت اخستونکي ته وايي.

د امانت د روا والي دليل:

ايداع يا امانت ايښودل په قران کريم او احاديثو باندې روا شوی دی.

لومړی قران کريم: الله جل جلاله فرمايي: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا» (النساء، ۸) الله جل جلاله تاسې ته امر کوي چې امانتونه هغه چا ته وسپارئ چې څوک يې اهليت لري.

دويم حديث:

نبي اکرم صلى الله عليه وسلم فرمايي: «أَدِّ الأَمَانَةَ إِلَى مَنِ ائْتَمَنَكَ وَلاَ تَخُنْ مَنْ خَانَكَ»[2] ژباړه: چا چې امين ګڼلی يې هغه ته خپل امانت وسپاره، او هغه چا سره خيانت مه کوه چې له تا سره يې خيانت کړی دی.

د امانت يا وديعت رکن:

د وديعت رکن ايجاب او قبول دی.

د وديعت په عاقدينو کې يواځې عقل شرط او بلوغ ته اړتيا نه ليدل کيږي.

---

[1] – حاشيه ابن عابدين ۴/۵۱۵.

[2] – ابو داود او ترمذي روايت کړی دی.

فعالیت: یو شمېر زده کوونکي دې د ودیعت صورت په ټولګي کې تمثیل کړي.

د امانت حکم: په لازمي او حتمي ډول مالک ته د شي ساتل د امانت حکم دی.

د امانت د ساتلو لیارې:

هغه څوک چې امانت ورسره ایښودل شوی دی د امانت په ساتلو داسې مکلف دی لکه څنګه چې خپل مال ساتي او په هغه چا به یې ساتي چې د ده په عیال کې شامل وي او پده یې نفقــه لازمه وي لکه د ده ښځه، زوی او مزدور یې.

ایا ودیعه تاوان لري او که څنګه؟

له چا څخه د ساتنې لپاره د امانت اخیستل د ثواب کار دی، خو د دې مال ساتنه به د خپل مــال په څېر کوي او د ده د تقصیر څخه پرته د مال د تلف په صورت کې په ده بانــدې تــاوان نــه لازمېږي، ځکه نبي اکرم صلی الله علیه وسلم فرمایي: «په هغه چا باندې چــې امانــت ورســره ایښودل شوی تاوان نشته مګر په هغه صورت کې چې خیانت یــې کــړی وي بیــا بــه تــاوان ورکوي»[1]

فعالیت: څو تنه زده کوونکي دې په انفرادي توګه د ودیعت دهر شرط دحکمت په هکلــه خپلو ملګروته معلومات ورکړي.

د امانت د تاوانیدو حالات:

په لاندې حالاتو کې د امانت تاوان ورکول لازمېږي:

۱. هغه څوک چې امانت ورسره ایښودل شوی د امانت ساتل پرېږدي.
۲. کله چې مؤتمن امانت د هغه چا سره کېږدي چې هغه د ده په عیال کې نه وي، او یا یــې هغه چا ته ورکړي چې دی ورباندې خپل مال عادتاً نه ساتي.
۳. کله چې د امانت مال هغه څوک استعمال کړي چې ورسره ایښودل شوی، یعنې امانــت استعمال کړي او ګټه ترېنه واخلي.
۴. کله چې د امانت څخه منکر شي.
۵. کله چې امانت د خپل مال سره ګډ کړي.
٦. کله چې مُودَع د مُودِع د ساتنې له شرایطو څخه مخالفت وکړي، یعنې د هغــه د ټــاکلو شرایطو لاندې یې ونه ساتي.

---

[1]– بیهقي او دار قطني روایت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امانت په لاندې حالاتو کې پای مومي:

۱. کله چې امانت مال بیرته خپل خاوند ته ورکړي.

۲. کله چې یو د عاقدینو څخه خپل ژوند یا اهلیت له لاسه ورکړي.

۳. کله چې د امانت مال مالک بل څوک وګرځي، یعنې ملکیت یې انتقال ومومي.

د امانت اړوند مسائل:

۱. کله چې د امانت ساتونکي او امانت ورکوونکي تر منځ اختلاف څرګند شي، امانت ساتونکی ووایي: ستا امانت ما سره له منځه ولاړ او یا ما درکړ، حال داچې امانت ورکوونکی ووایي: نه داسې نده، نو د هغه چا خبره د باور وړ ده چې امانت ورسره ایښودل شوی دی، ځکه چې په ساتنه باندې امین ګڼل شوی دی.

۲. که چیرې دوه تنه د یو سړي سره څه شی امانت کیږدي او دواړه ولاړ شي، وروسته یو راشي او خپله برخه وغواړي، ده ته به تر هغه چې بل ملګری یې نه وي حاضر شوی خپله حصه نه ورکول کیږي.[۱]

ارزونه:

أ. لاندې شیان بیان کړئ:

۱– ودیعه یا امانت لغتاً او صطلاحاً تعریف کړئ.

۲– امانت باید څرنګه وساتل شي؟

۳– د امانت ساتوونکی په کومو حالاتو کې ضامن ګڼل کیږي؟

۴– په کومو حالاتو کې امانت پای مومي؟

۵– که چېرې د امانت خاوند اوهغه ساتوونکي ترمنځ اختلاف پیدا شي، نو کوم یو خبره د اعتبار وړده؟ واضح یې کړئ.

ب– لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱ . مودِّع ته .... هم ویل کیږي، اوهمدارنګه مودَّع ته.................. ویل کیږي.

۲ . دامانت ساتوونکی ضامن نه وي ، په هغه حالت کې چې...................................... .

کورنۍ دنده:

د خلکو دامانتونو کیښودل او د هغودساتلو ګټو تر عنوان لاندې په پنځو کرښو کې یوه مقاله ولیکئ.

[۱]– المبسوط: ۱۲۳/۱۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مدينې منورې ته د نبي کريم صلی الله عليه وسلم هجرت

له هجرت څخه مخکې:

کله چې د مدينې منورې مشرانو له نبي کريم صلی الله عليه وسلم سره د عقبې دويم بيعت وکړ او قريش لدې بيعت څخه خبر شول نو د مکې د مشرکينو ضرر رسول لاپسې زيات شول، ځکه دوی پوهېدل چې له مسلمانانو سره د مدينې منورې د اوس او خزرج قبيلو مرسته د مسلمانانو د قوت لامل ګرځي.

پدې وخت کې مسلمانان نبي کريم (ص) ته راغلل او له هغه څخه يې مدينې منورې ته د تللو اجازه وغوښتله، نبي کريم (ص) مدينې منورې ته د هجرت اجازه ورکړه او مسلمانانو مدينې منورې ته په پټه توګه هجرت پيل کړ.

د هجرت په اړه د ابوبکر صديق (رض) غوښتنه:

ابو بکر صديق (رض) هم نبي کريم (ص) ته تشريف يوړ او مدينې منورې ته يې د هجرت اجازه ورڅخه وغوښته خو نبي کريم (ص) ورته وويل: يو څه وخته دې انتظار وباسي امکان شته چې الله تعالی ورته ملګرى پيدا کړي.

د دې خبرې په اورېدو سره ابوبکر صديق (رض) ډېر خوښ شو او د سفر لپاره په تيارى-نيولو بوخت شو، دوه قوي اوښان يې تيار کړل.

د مکې د مشرکينو د مشرانو دسيسه:

د قريشو مشرانو دا خبره حس کړه چې نبي کريم (ص) مدينې منورې ته هجرت کوي، او کله چې نبي کريم (ص) مدينې منورې ته هجرت وکړي نو شونې ده چې مسلمانان به د عزت او قدرت خاوندان شي، چې دا به د دوی لپاره لوی خطر وي، لدې امله دوی په دار الندوة کې را ټول شول، چې پدې وخت کې ابليس هم د نجد د خلکو په جامه کې دې مجلس ته ورغی، او جلسه پيل شوه.

يوه وويل: پرېږدئ چې محمد له مکې څخه بهر شي او موږ يې له شر څخه په آرام شو.

ابليس وويل: دا خبره سمه نده، ځکه هغه کولای شي چې په خپل ځان خلک را ټول کړي او په راتلونکي کې د ستاسو لپاره ډېرې ستونزې پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل وویل: هغه بندي کوو تر هغه چې مړ شي.

ابلیس وویل: دا هم سمه خبره نده، ځکه چې ملګري یې خبرېږي او هغه لـه مـوږ څخـه خلاصوي.

ابو جهل وویل: له هرې قبیلې څخه یو تکړه ځوان ټاکو او هر یوه ته تېره توره ورکوو، تر څو ټول په یو ځای په محمد باندې حمله وکړي او هغه په یو وژونکي ګوزار سره ووژني، چې پدې صورت کې به د محمد قبیله (عبدمناف) و نشي کولای له ټولو عربو سره جنګ وکړي، نو په پای کې به اړ شي چې د دیت اخیستلو ته غاړه کېږدي.

ابلیس وویل: همدا معقوله خبره ده.

پدې ترتیب ټول له ابلیس او ابو جهل سره پدې نظر کې سره شریک شول او ټول اتفاق ته ورسېدل.

لدې توطئې څخه د نبي کریم (ص) خبرېدل: پدې وخت کې جبرئیل امین نبي کریم (ص) ته راغی او ورته وېې وویل چې: د هجرت تیاري ونیسه او نن شپه په خپله بستره کې مه ویده کېږه، هماغه وو چې نبي کریم (ص) د هجرت تیاری ونیو.

حضرت علي (رض) ته دنده سپارل: څرنګه چې له نبي کریم (ص) سره د مکې د خلکو ډېر امانتونه موجود وو او هغه صلی الله علیه وسلم نه غوښتل چې دا امانتونه ضائع شي. او همدارنګه د دې لپاره چې ابو جهل او ملګري یې دا ګومان وکړي چې نبي کریم (ص) تر اوسه پورې په خپل کور کې دی، نو حضرت علي (رض) ته یې وظیفه وسپارله چې د ده په کور کې پاتې شي، څو خلکو ته یې خپل امانتونه وسپاري او د قریشو توطئه جوړوونکي مصروف وساتي، او ورته یې لارښوونه وکړه چې هوښیار او خپل حال ته متوجه واوسي، همدارنګه دا اطمنان یې هم ورکړ چې کفار ده ته هېڅ ضرر نشي رسولای، ځکه نبي کریم (ص) خبر درلود چې قریشو یوازې د هغه صلی الله علیه وسلم د قتل دسیسه جوړه کړې ده او د نورو د قتل او ضرر له پاره هېڅ تصمیم نه لري.

له خپل کور څخه د نبي کریم (ص) وتل: نبي کریم (ص) د بعثت په څوارلسم کال د صفرې د میاشتې په اووه ویشتمه نېټه له خپل کور څخه ووت، په خپل لاس کې یې یو موټی خاورې واخیستې، هغه یې د مشرکانو په سرونو و شیندلې، او د کفارو د صفونو له منځه پداسې حال کې تېر شو چې د یس سورت یې تلاوت کاوه. څه وخت وروسته دوی متوجه شول چې د هغوی د هر یوه په سر خاورې پرتې دي، یوه وویل: محمد له کور څخه وتلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کفار وارخطا شول، کله چې دوی کور ته ننوتل نو ویې لیدل چې نبي کریم (ص) په خپله بستره کې نشته، او پر ځای یې حضرت علي (رض) پیدا کړ.

د ثور غار ته ورتګ: مشرکینو د نبي کریم (ص) د پیدا کولو په منظور هر لوري ته کوښښونه پیل کړل، خو نبي کریم (ص) پدې توانېدلی و چې د ابوبکر صدیق (رض) په ملګرتیا سره د ثور غره ته (چې د مکې مکرمې په جنوب ختیځ خوا کې موقعیت لري) ولاړ شي، او هلته په یوه غار کې پناه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ثور په غار کې د نبي کريم (ص) پاتې کېدل:

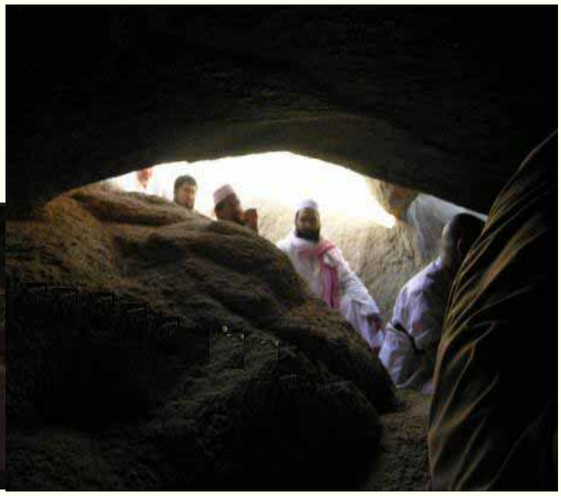

نبي کريم (ص) له ابوبکر صديق (رض) سره د ثور په غار کې درې ورځې پاتې شو، او پدې دريو ورځو کې هره شپه د ابوبکر صديق (رض) د زوی عبدالله په واسطه د مکې د خلکو له احوال څخه خبرېدل، او عامر بن فهيره به (چې د ابوبکر صديق (رض) غلام و) هره ورځ خپل پسونه د څرولو له پاره دې ځای ته راوستل، او کله به چې دوی دواړو د هغو له شيدو څخه استفاده وکړه نو د شپې په تياره کې به بېرته مکې ته را ستنېده.
نبي کريم (ص) دا درک کړې وه چې د مکې مشرکين به له ټولو څخه مخکې د مدينې منورې لاره (چې د مکې مکرمې شمال لور ته موقعيت لري) ډېره وڅاري او تر خپل نظر لاندې به يې ونيسي، نو لدې امله يې د مکې مکرمې جنوب لوری چې په تمامه معنی معکوس او بې ګومانه وه غوره کړه. له دريو ورځو وروسته د عبدالله بن اريقط په ملګرتيا د مدينې منورې په لوري وخوځېدل او له آتو شپو ورځو تېرولو ورسته مدينې منورې ته ورسېدل.

د جايزې او انعام ټاکل: قريش چې د خپلې دسيسې د ناکامېدلو له امله پرېشانه شوي وو، د اضطراري کېناستلو په پای کې يې تصميم ونيوه چې د هغوی د نيولو له پاره له هرې ممکنې وسيلې څخه کار واخلي، نو لدې امله يې سره لدې چې د مکې مکرمې څخه د وتلو ټولې لارې يې تړلې وې، داسې اعلان وکړ: هر هغه چا چې دوی دواړه يې مونږ ته په لاس را کړل سل (۱۰۰) اوښان به انعام ورکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سراقه بن مالک هڅه: د دې اعلان له امله سراقه بن مالک (چې په هغه وخت کې مشرک و) د هغو خلکو له جملې څخه و چې په هر لوري یې کوښښ کولو تر څو د نبي کریم (ص) کوم اثر پیدا کړي او د دغې لویې جایزې وړ وګرځي.

په ځمکه کې د سراقه بن مالک د آس پښې ښخېدل: سراقه وکولای شو چې نبي کریم (ص) وویني، خو کله یې چې کوښښ وکړ څو خپل ځان نبي کریم (ص) ته نیږدې کړي نو د آس پښې یې دوه ځلې په ځمکه کې ننوتلې، سراقه پدې متیقن شو چې الله تعالی د خپل پیغمبر حفاظت کوي او دې هېڅکله نه شي کولای چې هغه ته ضرر ورسوي، نو هماغه و سراقه وعده وکړه چې دی به د نبي کریم (ص) په اړه هېچا ته څه نه وایي، او پدې ترتیب سره سراقه مکې ته وګرځېد.

فعالیت: لاندینیو کسانو د نبي کریم (ص) په هجرت کې څه رول لوبولی دی؟:

ابوبکر، ابو جهل، حضرت علي،

سراقه بن مالک، عامر بن فهیره، عبد الله بن اریقط.

زده کوونکي دې پدې فعالیت کې په انفرادي او ډله ایزه توګه برخه واخلي.

د لوست ګټې:

۱. سره لدې چې مسلمانان د الله تعالی په مرسته یقین لري خو بیا هم باید د کارونو په سرته رسولو کې پلان، احتیاطي تدابیر او اسباب په پام کې ولري.

۲. د امانتونو سپارل خپلو خاوندانو ته اسلامي فریضه ده آن تر دې چې په اضطراري حالاتو کې هم باید ورته پام وشي.

۳. د نبي کریم (ص) په وړاندې د حضرت ابوبکر صدیق او حضرت علي رضی الله تعالی عنهما د مقام او منزلت لوړوالی او د پیغمبر (ص) په هجرت کې د دوی رول.

۴. د پیغمبر (ص) په وړاندې د ابو جهل او د هغه د ملګرو بدي.

۵. د الله تعالی لخوا د خپل پیغمبر حفاظت او ساتنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: نورې هغه گټې چې له لوست څخه تر لاسه کېږي، بیان کړئ.

ارزونه:

أ. لاندینیو پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱. د دې لوست عمده ټکي په گوته کړئ.

۲. نبي کریم (ص) په کوم تاریخ خپل کور پرېښود؟

۳. ولې نبي کریم صلی الله علیه وسلم د خپل هجرت مسیر د ثور د غار په لوري و ټاکه؟

۴. د مکې د مشرانو په جلسه کې کومې خبرې وشوې؟

ب. لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

(   ) هغه شپون و چې نبي کریم (ص) او ابو بکر صدیق (رض) د ثور په غار کې د هغه له پسونو څخه گټه پورته کوله.

ابلیس د پیغمبر صلی الله د وژلو په اړه د (   ) نظر تایید کړ.

پیغمبر (ص) د (   ) نېټه د مدینې منورې په لور د هجرت په نیت له خپل کور څخه ووت.

مدینې منورې ته د پیغمبر (ص) او ابوبکرصدیق (رض) د هجرت د لارې لارښوونه (   ) په غاړه درلوده.

کورنۍ دنده:

پورتنی لوست په لنډه توگه په خپلو تعبیرونو سره په خپلو کتابچو کې و لیکئ!

د لاندې اشخاصو نومونه په صحیح او مکمله توگه پنځه ځلې په خپلو کتابچو کې ولیکئ!

(صدیق، (ابن فهیره، (ابن اریقط، (ابن مالک)

د لاندینیو کسانو په اړه یوه یوه مناسبه جمله ولیکئ! ابوبکر صدیق، حضرت علي، سراقه بن مالک، عامر بن فهیره، عبد الله بن اریقط، ابو جهل او ابلیس.

مدينې منورې ته د نبي كريم (ص) رسېدل

د مدينې منورې لومړي كلي (قباء) ته د نبي كريم (ص) رسېدل:

كله چې د مدينې منورې مسلمانانو د نبي كريم (ص) د هجرت او د مكې مكرمې څخه د هغه صلى الله عليه وسلم د وتلو خبر واورېد، نو هره ورځ به دښتو ته وتل، او د نبي كريم صلى الله د راتګ له پاره به سترګې په لاره وو، د نيمې ورځې له ګرمۍ څخه وروسته به بېرته خپلو كورونو ته ستنېدل، بالآخره د دوشنبې په ورځ چې د ربيع الاول د مياشتې آتمه نېټه او د بعثت څوارلسم كال و، له انتظار وروسته بېرته خپلو كورونو ته را وګرځېدل نو يدې وخت كې يو تن يهودي چې د خرما په ونه كې و، ناڅاپه يې سترګې په نبي كريم (ص) او د ده په خواږه ملګري ابوبكرصديق(رض) ولګېدې، په ناڅاپي توګه يې په لوړ آواز وويل: اى د عربو ټوليه! دغــه دى ستاسې هغه لاربښود چې تاسو يې د راتګ انتظار كوئ، او ليدلو ته يې ترږي او لېواله ياستئ.

مسلمانان چې د نبي كريم (ص) په رارسېدلو ډېر خوشحاله شول، د تكبير په ويلو سره د نبـي كريم (ص) مخې ته ورغلل، او د پيغمبر په صفت سره يې هغه ته هركلى ووايه.

قباء:

قباء د مدينې منورې لومړى هغه كلى دى چې د مدينې منورې جنوب لور ته د مكې مكرمې په لار كې پروت دى، كله چې نبي كريم (ص) قباء ته ورسېد، نو لومړى هغه څوك چې د نبي كريم (ص) د مېلمستيا شرف يې په برخه شو كلثوم بن هدم وه.

رسول الله (ص) په قباء كې د خپل څلور ورځني اقامت په ترڅ كې تر ټولو مخكې د قباء په نوم د هغه مسجد بنسټ كېښود، چې په قرآن كريم كې ورڅخه د تقوى د مسجد په نامه يادونه شوې ده، او په هغه كې يې لمونځ اداء كول پيل كړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت علي (رض) رسېدل:

حضرت علي رضی الله تعالی عنه چې کله د پیغمبر (ص) د لاربښونو سره سم د خلکو امانتونــه دوی ته وسپارل نو د مدینې منورې په لور یې حرکت وکړ او پیغمبر (ص) په قباء کې و چـــې حضرت علي (رض) وروورسېد.

له قباء څخه د مدینې منورې په لور:

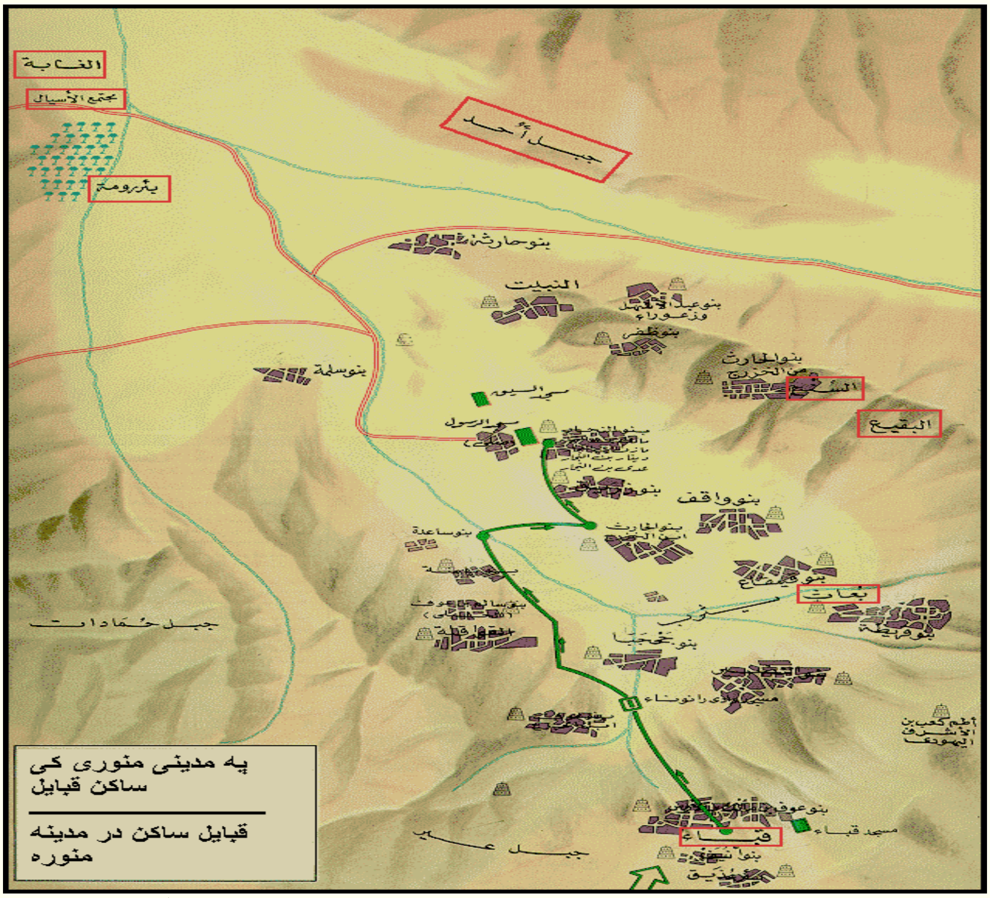

په پنځمه ورځ (چې د جمعې مبارکه ورځ وه) نبي کریم (ص) د بني نجار خلک چې د ده له ماماګانو څخه وو راوبلل، هغوی هم د خپل اخلاص له مخې چې له نبي کریم (ص) سره یې درلود، ټول له خپلو تورو سره د نبي کریم (ص) په خدمت کې حاضر شول، نبي کریم (ص) د بني نجار د خلکو په ملګرتیا د مدینې منورې مرکز ته حرکت وکړ او د جمعې مبارکې ورځې د لمانځه د وخت په رارسېدلو سره یې د بني سالم بن عوف په منطقه کې د جمعې لمونځ اداء کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مدينې منورې ته داخلېدل: په همدغه ورځ د جمعې د لمانځه له اداکولو څخه وروسته پیغمبر اکرم (ص) د یثرب ښارګوټي ته ننوت، چې لدې ورځې وروسته په مدینة الرسول او یا مدینه منوره سره ونومول شو، (مدینه په عربي ژبه کې د ښار په معنی ده، یعني د پیغمبر ښار او یا نوراني ښار). مدینې ته د نبي کریم (ص) په رسېدلو د مدینې منورې د کلیو خلک ډېر زیات خوښ او خوشحاله شول، خلکو خپله خوشحالي په مختلفو ډولونو ښکاره کوله، د انصارو ورو او کوچنیو نجونو په ډېره خوښۍ او خوشحالۍ سره دغه بیتونه د هرکلي د ترانې په توګه پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته وراندې کول:

طلع البـــــدرعلینا	من ثنیات الـــــوداع
وجب الشکر علینا	مــــا دعـــا لله داع
ایهـــا المبعوث فینا	جئت با لامر المطاع

ترجمه:

د وداع (په مدینه منوره کې د یو کلي نوم دی)له څوکو نه پر مــورږ بانـــدې د څوارلــسمې سپوږمۍ را وختله

پر موږ باندې شکر واجب دی تر هغې چې د الله لوري ته یو دعوتګر دعوت (بلنه) کوي.

ای موږ ته راتلونکیه! تا له ځان سره داسې حکم راوړی دی چې منل او اطاعت یې فرض دی.

د هرکلي بیتونه او د هغې ترجمه په ازموینه کې داخله نده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انصارو د خلکو هیلې:

سره لدې چې د انصارو خلک شتمن او بډای نه و خو د هغه ایماني احساس له مخې چې دوی درلود هر یوه یې غوښتل چې نبي کریم (ص) د هغه کور ته تشریف یوسي، د نبي کریم (ص) د اوښ پړی به یې نیولو او ویل به یې: پر ما احسان وکړه، زه په خدمت کې یم، مګر رسول اکرم (ص) فرمایل: د اوښ لاره خوشې کړئ! هغه خپل ځای پېژني. تر هغه چې اوښه د ابو ایوب انصاري د کور مخې ته ګونډه شوه، او پیغمبر (ص) ورڅخه را ښکته شو او له هغه څخه وروسته یې د ابو ایوب انصاري په کور کې استوګنه غوره کړه.

په مدینه منوره کې د نبوي مسجد جوړول:

په مدینه منوره کې تر ټولو لومړی کار چې نبي کریم (ص) تر سره کړ، هغه د نبوي مسجد جوړول وو، چې رسول اکرم (ص) په خپلو مبارکو لاسونو باندې په جوړولو کې یې کار وکړ.

د لوست ګټې:

۱. د مدینې منورې د خلکو (انصارو) مینه او اخلاص د پیغمبر (ص) سره.
۲. په اسلام کې د مسجد جوړولو ارزښت، ځکه تر ټولو لومړی کوم کار چې پیغمبر (ص) په مدینه منوره کې تر سره کړی هغه د مسجد جوړول ؤ.
۳. د مسلمانانو د مشرانو د هرکلي لپاره د خوښۍ څرګندولو او د هرکلي د ترانو د ویلو روا والی.
۴. د ابو ایوب انصاري مقام او منزلت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعاليت: لدې لوست څخه چې نورې کومې ګټې تر لاسه کېږي، بيان کړئ.

ارزونه:

أ. لاندينيو پوښتنو ته ځوابونه ووایاست:

۱. د لوست عمده ټکي بيان کړئ.

۲. پيغمبر (ص) او ملګرى يې په کومه نېټه قباء ته ورسېدل؟ او څو ورځې يې هلته تېرې کړې؟ او تر ټولو مخکې يې څه وکړل؟

۳. پيغمبر (ص) د کومو خلکو په ملګرتيا د مدينې منورې په لورې حرکت وکړ؟

۴. د يثرب نوم له کوم وخت څخه په مدينة الرسول تبديل شو؟

ب. لاندينې خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. پيغمبر (ص) لومړى د جمعې لمونځ په (   ) کې اداء کړ.

۲. په قباء کې د نبي کريم(ص)د اوسېدلو وخت (   ) ورځې وو.

۳. پيغمبر (ص) په قباء کې د اوسېدلو په وخت (   ) جوړ کړ.

کورنۍ دنده:

د لوست ارزښتناک ټکي په يوه مقاله کې وليکئ!

پورتني لوست ته په کتو سره لاندينيو کسانو او قومونو څه رول لوبولى دى؟

يهودي سرې، کلثوم بن الهدم، علي بن ابي طالب، بني النجار، بني سالم، د انصارو کوچينيو نجونو، ابو ايوب انصاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسلمانانو تر منځ د ورورګلوۍ تړون

پیغمبر (ص) د لومړي ځل لپاره د مهاجرینو او انصارو تر منځ د اسلامي ورورګلوۍ تړون قــایم کړ، چې د هغې اړیکې له نسبي اړیکو څخه هم ډېرې کلکې او محکمې وې.

د مهاجرینو او انصارو تر منځ ورورګلوي: مدینې منورې ته د نبي کریم (ص) له رسېدلو وروسته د مهاجرینو او انصارو تر منځه د ورورګلوۍ د تړون اعلان وشو، پدې بنیاد د انس بن مالک په کور کې یې د نوي تنو صحابه کرامو تر منځ چې نیمایي یې انصار او نیمایي نور یې مهاجر وو د ورور ګلوۍ د تړون اعلان وکړ، چې د هغې له امله به یې یو له بل څخه میراث هم وړلای شو، او دا کار د مسلمانانو یو بل ته د ډېرې پاملرنې لامل و ګرځېد.

د مدینې منورې د اوسېدونکو سره د یووالي تړون: لکه څنګه چې نبي کریم (ص) د مهاجرینو او انصارو تر منځ د ورورګلوۍ تړون غبنتلی کړ، همدارنګه یې د انصارو تر منځه او په ځانګړې ډول د اوس او خزرج قبیلو تر منځ چې د ډېرو کلونو را پدېخوا یې له یو بل سره دښمني درلوده، د ورورګلوۍ تړون قایم کړ.

همدارنګه پیغمبر (ص) د مدینې منورې له ټولو اوسېدونکو یعنې له مـــسلمانانو، مـــشرکانو او یهودو سره د ورورګلوۍ تړون لاسلیک کړ، چې د هغې په وسیله د مدینې منورې اوسېدونکو ته دیني او اقتصادي ازادي ورکړل شوه، او د بهرني یرغل په وړاندې ملکف وو چې له یو بـــل سره مرسته وکړي.

د لوست ګټې:

۱. د مسلمانانو تر منځ د ورورګلوۍ د اړیکو ژوندي کول او په ځانګړي ډول په هغه وخت کې چې یوه ډله له دوی څخه مهاجر او بې کوره وي او بله ډله په ښه حالت کې قرار ولري.

۲. د ګډو مصالحو (ګټو) څخه د دفاع په منظور د مختلفو قومونو او طایفو سره د اړیکو د تړون تـــر سره کولو جواز.

۳. د مسلمانانو تر منځ او په ځانګړي توګه د هغو مسلمانانو تر منځ چې له یو بل سره دښمني ولري، د صلحې او ورورګلوۍ ټینګول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: لدې لوست څخه نورې کومې گټې تر لاسه کېږي؟ بیان يې کړئ.

ارزونه:

أ. لاندینیو پوښتنو ته ځوابونه ووایاست:

۱. د دې لوست عمده ټکي بیان کړئ!

۲. د مدینې منورې له اوسېدونکو سره د یووالي تړون څرنگه تر سره شو؟

کورنۍ دنده:

پورتنی لوست په لنډه توگه په خپلو عبارتونو په کتابچو کې ولیکئ.

له نورو قبیلو سره د رسول الله (ص) تړونونه

کله چې رسول الله (ص) په مدینه منوره کې د مسلمانانو تر منځه د وروړگلوۍ تړون ټینگ کړ، نو د اسلامي ټولنې د پیاوړتیوب او د مدینې منورې د ساتنې په غرض یې مدینې منـــورې تـــه د نږدې سیمو له اوسېدونکو سره هم تړونونه لاسلیک کړل.

د بني عوف له یهودو سره تړون:

د مدینې منورې په شاوخوا کې د یهودو ځینو قبیلو ژوند کاوه، دوی له مـــسلمانانو ســـره خپله دښمني پټه ساتله، خو نبي کریم (ص) له دوی سره له احتیاط څخه کار اخیسته، لدې امله یې له دوی سره ځینې تړونونه لاسلیک کړل چې مهم ټکي یې په لاندې توگه دي:

١. د بني عوف یهود د مسلمانانو متحدین دي، یهود به په خپل دین او مسلمانان به په خپل دین اوسي.
٢. که د تړون په یوه لوري د پردیو له خوا تېری کېږي، د تړون په دواړو لورو لازم دي چې په اتفاق سره د یرغلگرو پروړاندې له یو بل سره مرسته وکړي.
٣. د تړون دواړه لوري په خپل منځ کې د یو بل له پاره د خیر غوښتونکي وي.
۴. د تړون هېڅ یو لوری د بل لوري د جنایت مسوول ندی.
۵. د تړون دواړه لوري به د مظلوم مرسته کوونکي وي.
٦. د جنگ په وخت کې به د تړون هر لوری خپل مالي مصارف په خپله غاړه اخلي.
٧. د مدینې منورې سیمه د حرم (ممنوعه سیمې) حیثیت لري.
٨. که د تړون د دواړو لورو تر منځه کومه ستونزه پیدا کېږي نو د الله تعالی او د هغه د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د لارښوونو مطابق به فیصله کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې:

۱. مسلمانان باید کوښښ وکړي چې له خپلو ګاونډیانو سره نېکې اړیکې ولري.
۲. مسلمان باید دخپل ګاونډي لپاره د خیر غوښتونکی اوسي.
۳. مسلمان باید له مظلوم څخه دفاع وکړي.
۴. د اسلامي هېواد لپاره د ښه امنیت په موخه دا لازمه ده چې له ګاونډیانو سره یې د دوستۍ، او تفاهم تړونونه لاسلیک کړي.
۵. د محاربینو څخه د اسلامي خاورې د دفاع په منظور مسلمانانو ته روا دي چې له غیر مسلمانانو سره ائتلاف وکړي.

ارزونه:

أ. لاندینیو پوښتنو ته ځوابونه ووایاست:
۱. د بني عوف له یهودانو سره د پیغمبر (ص) د تړون مهم ټکي بیان کړئ.
۲. د لوست ګټې واضح کړئ.

کورنۍ دنده:

دغه لوست په خپل تعبیر سره په کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسلمانانو په ضد د قریشو د سیسې

د قریشو کافرانو، سره لدې چې مسلمانانو ته یې په مکه مکرمه کې ډول ډول شکنجې او ضررونه ورسول او مدینې منورې ته د هجرت په وخت کې یې هم دوی ته ضرر ورساوه، خو بیا یې هم له مسلمانانو سره له دښمنۍ څخه لاس وانخیست.

عبد الله بن ابی بن سلول ته د قریشو د لیک لیږل:

د مکې مشرکینو عبد الله بن ابی بن سلول ته (چې د مدینې منورې له مشرانو څخه وو) لیک واستاوه، چې پکې راغلي وو:

تاسو زموږ دښمن ته ځای ورکړی دی، په الله دې قسم وي، چې یا خو به له ده سره جنګ کوئ او له مدینې څخه یې وباسئ، او یا دا چې زموږ د راتلو انتظار وباسئ، تر څو ستاسې جنګیالي مړه او عزت مو تر پښو لاندې کړو.

د پیغمبر (ص) په وړاندې د عبد الله بن ابی د جنګ تیاری: کله چې دغه لیک د عبد الله او د هغه د ملګرو لاس ته ورغی، هغوی د پیغمبر (ص) مقابلې ته را وړاندې شول، نبي کریم (ص) د دوې له بدو نیتونو څخه خبر شو، پخپله یې د دوې غونډې ته تشریف یووړ، او دوې ته یې وویل: د عبد الله خبرې د مکې د کفارو د درواغجنو تبلیغاتو نتیجه ده. هغوی نشي کولای چې د مدینې اوسېدونکو ته زیان ورسوي. او عبدالله او ملګرو ته یې وویل: آیا تاسو غواړئ چې له خپلو اولادونو او خپلو وروڼو سره جنګ وکړئ؟

عبد الله بن ابی د پیغمبر (ص) د خبرو په اورېدو سره له جنګ څخه لاس په سر شو او ولاړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست گټې:

۱. مسلمانان په حکمت او نېکې موعظې سره کولای شي چې د ډېرو لويو ستونزو مخه ونيسي.
۲. مسلمانان بايد کوښښ وکړي تر څو د داخلي اختلافاتو مخنيوی وکړي، په ځانګړي ډول په هغه وخت کې چې کله له خارجي دښمن سره مخ وي.
۳. له منافقينو سره مخامخ کېدل ډېر ځلې د مسلمانانو تر منځ د نفاق لامل ګرځي، او په ځانګړي ډول په هغه وخت کې کله چې د مسلمانانو تر منځ قومي شعارونه موجود وي.
۴. د مسلمانانو لارښود بايد په مناسب وخت کې د دښمن له دسيسو څخه ځان خبر کړي و اوسي، څو مخکې له مخکې لاس په کار شي.

ارزونه:

أ. لاندينيو پوښتنو ته ځوابونه ووایاست:
۱. د لوست عمده ټکي بيان کړئ.
۲. د دې لوست ګټې په ډاګه کړئ.
۳. عبد الله بن ابي بن سلول څوک ؤ؟

کورنۍ دنده:

د دې لوست په اړه يوه مقاله وليکئ او مناسب عنوان ورته غوره کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلېر ویشتم او پنځه ویشتم لوست

د بدر غزا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بدر غزوه د اسلام په تاریخ کې لومړنۍ سرنوشت ټاکونکې غزوه وه چې د رمضان المبارک په میاشت د هجرت په دویم کال په بدر نومي ځای کې (چې له مدینې منورې څخه په (۱۵۰) کیلو متره فاصله کې واقع دی) د مسلمانانو او مشرکینو تر منځ واقع شوه.

د بدر د جنګ لاملونه:

کله چې مسلمانانو له مکې مکرمې څخه مدینې منورې ته هجرت وکړ، نو د قریشو د مشرکینو له وېرې مدینې منورې ته د خپلو مالونو په وړلو ونه توانېدل، هماغه وو چې مالونه یې د مکې د مشرکینو له لورې غصب شول، په همدې بنیاد چې کله مسلمانان او په ځانګړې ډول مهاجرین د ابو سفیان په مشرۍ د قریشو د تجارتي قافلې څخه خبر شول، چې له شام څخه د مکې پــه لور روانه ده، پدې هوډ شول چې د قافلې لاره ونیسي، او د مسلمانانو غصب شــوي مالونــه ورڅخه پدې ترتیب بېرته ترلاسه کړي، پیغمبر (ص) له درې ســوه او دیارلــسو (۳۱۳) تنــو مسلمانانو سره له مدینې منورې څخه د ابوسفیان د قافلې د لارې نیولو په نیت را ووت، کلــه چې دغه خبر ابو سفیان ته ورسېد، هغه سملاسي دمکې مشران د مسلمانانو له نیت څخه خبــر کړل، او د خپلې قافلې د نجات له پاره یې د مرستې غوښتنه وکړه، د مکې مشرکینو د خپلــې قافلې د نجات له پاره سملاسي له یو زر او درې سوه تنو لښکر سره د ابو سفیان د مرستې لــه پاره ورودانګل، خو ابوسفیان د خپلې ځیرکۍ په مرسته قافله په بله لار روانه کړه، او مکې تــه یې ورسوله.

قریش د مسلمانانو لدې حرکت څخه ډېر سخت په غوسه شول، او سره لدې چې مکې مکرمې ته د قافلې له روغ رسېدلو څخه خبر شول، مګر د مشرکینو د لــښکر مــشر ابــو جهــل د مسلمانانو سره په جنګ کولو ډېر ټینګار وکړ، د مشرکانو د لښکر مشر ابوجهل، د خپل هغــه جاهلي غرور له مخې چې یې درلود، قسم یاد کړ او ویې ویل: په الله مې قسم چې بدر تــه بــه ځم، هلته به درې شپې او ورځې مېلې جوړوم، تر څو ټول عرب زموږ له قوت څخه خبر شي او د تل له پاره له موږ څخه ووېرېږي.

لدې امله د قریشو لښکر د بدر په لور حرکت وکړ، خو د بني زهره وو درې ســوه تنــو لــه مسلمانانو سره له جنګ مخ واړاوه، او د اخنس بن شریک په مشرۍ مکې ته واپس وګرځېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسلمانانو او د مکې د مشرکینو تیاری:

د بدر په غزا کې د مسلمانانو شمېر ۳۱۳ تنه وو، چې یواځې په دوو آسونو او ۷۰ اوښانو سمبال وو. د مکې د مشرکینو شمېر د بدر په غزا کې ۱۰۰۰ تنه وو، چې د دوی له جملې څخه ۷۰۰ تنو جنګي زغري درلودې، او ۱۰۰ تنه یې په آسونو سپاره وو، د اوښانو شمېر یې هم ډېر زیات و، چې د نقلي لوازمو د نقلولو په وخت کې یې ورڅخه کار اخیست، او د غوښو څخه یې هم ګټه اخیسته.

له مجاهدینو سره د رسول الله (ص) مشوره کول:

نبي کریم (ص) د مسلمانانو مشورتي غونډه جوړه کړه، ابو بکر، عمر، مقداد بن عمرو او سعد بن معاذ رضی الله تعالی عنهم هر یوه په خپل نوبت سره خپل نظرونه څرګند کړل، پدې تصمیم و نیول شو چې د قریشو د لوی لښکر په وړاندې باید مقاومت وشي، او د جنګ له پاره بایـــد تیاري ونیول شي، خباب بن منذر (رض) د مسلمانانو د جنګ د قرارګاه پـــه اړه خپـــل نظـــر وړاندې کړ، چې باید د بدر اوبو ته نېږدې و اوسي، پیغمبر (ص) د ده نظر تایید کړ، هغه ځای یې خوښ کړ چې د بدر اوبو ته نېږدې و، او همدارنګه یې نوې ځاګانې و ایستې، تـــر څـــو د څښناک پریمانه اوبه ولري.

له الله تعالی څخه دعا غوښتل:

سهار مهال کله چې دواړه لښکرې سره مخامخ شوې، رسول الله (ص) د مجاهـــدینو صـــفونه برابر کړل، جنګي مسئولینو ته یې خپلې ورروستی لارښوونې وکړې، لاس په دعا شـــو او ویـــې ویل: ای الله! د مرستې هغه وعده دې چې له ماسره کړې وه نن ورځ هغه پوره کـــړه، ای الله! که نن ورځ د مسلمانانو دغه ټولی هلاک شي نو دځمکې پر مخ به ستا عبادت ونه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تن په تن جنګ (مبارزه):

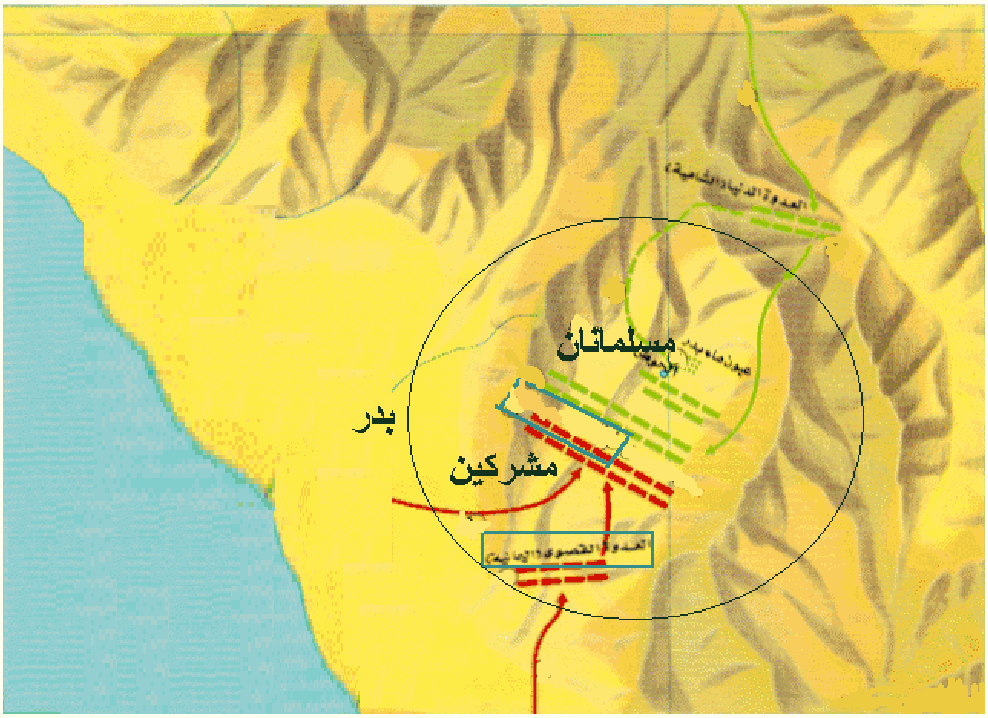

د پيل په وخت کې د معمول په څېر د قريشو درې تنه تر ټولو ښه تکړه جنګ کوونکي عتبه او شيبه د ربيعه زامن او وليد د عتبه زوی چې ټول له يوې کورنۍ څخه وو، د جنګ ميدان تــه را وړاندې شول، او د مبارزې لپاره يې د دښمن غوښتنه وکړه، د انصارو څخه درې تنه عــوف، معوذ چې د حارث زامن وو، او عبد الله بن رواحه د دوی مخې ته ور وړاندې شــول، خــو د قريشو جنګ کوونکو له دوی سره د جنګ کولو څخه انکار وکړ، او د خپلو ترونو د زامنــو غوښتونکي وو.

پيغمبر (ص) د عبيده بن حارث، حمزه او علي رضی الله تعالی عنهم ته د وتلو حکم وکړ. حمزه (رض) خپل دښمن شيبه او علي (رض) هم خپل دښمن وليد ډېر ژر وواژه، يواځې عبيده (رض) چې د پاخه عمر خاوند و، خپل دښمن ته يې وخت ورکړ، تر څو چې حمزه او علي (رضی الله تعالی عنهما) د خپلو دښمنانو له وژلو څخه وزګار شول او ټولو په ګډه سره هغه وواژه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډله ییز یرغل:

د دغو دریو تنو په وژل کېدو سره د مشرکینو غوسه زیاته شوه، له کینې څخه په ډکو زړونو یې پر مسلمانانو باندې په ډله ییزه توگه یرغل وکړ، مسلمانانو چې له الله تعالی څخه یې یـــواځینۍ غوښتنه د دښمن پر وړاندې ثبات او استقامت و، د کفارو یرغلونه یې یو پر بل پسې په شـــا و تمبول او په ښه توگه یې له خپل ځان څخه دفاع وکړه. او پداسې حال کې چې د (اَحَد، اَحَد) کلمه یې پر ژبو جاري وه، دښمن ته یې ملا ماتوونکې گوزارونه ورکړل.

د ابو جهل وژل کېدل: د مشرکانو د لښکر مشر ابو جهل په خپلو لښکرو کې د ماتې د نښو له لیدلو وروسته کوښښ وکړ څو د اسلامي لښکر په وړاندې د هغوی روحیات د دویم ځل له پاره را ژوندي کړي او هر لوري ته به یې منډې وهلې. ناڅاپه دوو زلمیو مجاهدینو د باز په څېر په ابو جهل حمله وکړه، د تورې د گزار له امله یې ورون پرې شو او له آس څخه را پرېوت، او د پرله پسې گوزارونو له امله له حرکت څخه ولوېده.

د مشرکینو ماتې او د دوی تېښته: کله چې د مشرکینو په لښکرو ماته گډه شوه، او د مجاهدینو د سختو حملو له امله د دوی جنگي نظام په بشپړه توگه گډ وډ شو، نو مشرکینو د تېښتې لاره غوره کړه، سره لدې چې دوی د جنگ میدان په ډېر بد حالت کې پرېښود خو بیا هم د مجاهدینو له لوري تر ډېرو لیرې ځایونو پورې تعقیب شول.

د جنگ تنیجه: پدې تاریخي غزا کې چې د مشرکینو په ریښتونې ماتې او د مسلمانانو په ریښتوني بریالیتوب پای ته ورسېده، (۱۴) تنه مسلمانان په شهادت ورسېدل، او د مشرکینو له لوري اویا (۷۰) تنه چې ډېر یې د قریشو مشران وو، ووژل شول او اویا (۷۰) تنه نور یې بندیان ونیول شول، چې بیا وروسته په مختلفو لارو آزاد شول، تر دې چې ځینې یې لسو تنو زده کوونکو ته د زده کړې په بدله کې آزاد شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې:

۱. د دښمن کاروان ته لار نیول شونې ده چې په لوی جنګ تبدیل شي، نو لازمه ده چې له یوه لوري د هغې له پاره د جواز دلیل پیدا شي او له بل لوري د جګړې د خطر ناکو پایلو لــه پاره پوره تیاری ونیول شي.
۲. له خپلو ملګرو او په ځانګړې ډول له مخلصو او متخصصو ملګرو سره مشوره کول ښــې پایلې لري.
۳. بریالیتوب ته د رسېدو په منظور له ټولو روا امکاناتو څخه ګټه اخیستل.
۴. الله تعالی ته دعاء او له هغه څخه د مرستې غوښتل.
۵. غرور، کبر او خپل ځان غوښتل ناوړه پایلې لري.
۶. څرنګه چې مسلمان له مرګ څخه وروسته په بیا ژوند ایمان لري، نو د دښمن ســره پــه مقابله کې نه وارخطا کېږي، او په لوړه روحیه او پر حواسسو باندې د پوره حاکمیت لــه لارې خپل حرکات په ښه توګه کنترولوي، چې دا ټکی یې د بریالیتوب مهم لامل ګڼل کېږي.
۷. جنګي بندیان باید ونه وژل شي او په ځانګړې توګه هغوی چې جنګي مجرمان نه وي.
۸. د علم زده کړه په اسلام کې ډېر ارزښت لري.

فعالیت: له لوست څخه کومې ګټې تر لاسه کېږي؟ بیان یې کړئ.

ارزونه:

أ. لاندینیو پوښتنو ته ځوابونه وواياست:
۱. د بدر د غزا علت څه ؤ؟
۲. د بدر په غزا کې د مسلمانانو او مشرکانو شمېر او تجهیزات څومره وو؟
۳. د بدر د غزا نتیجه څه وه؟
۴. د بدر غزا په کوم کال او کومه سیمه کې واقع شوه؟

ب. لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ.
۱. (   ) خپل حریف شیبه او (   ) خپل حریف ولید ډېر ژر ووژل.
۲. (   ) چې د پاخه عمر خاوند و، خپل حریف ته یې وخت ورکړ څو (   ).
۳. (   ) وتوانېدو چې د قافلې مسیر ته تغیر ورکړي او مکې ته یې روغه ورسوي.

کورنۍ دنده:

۱. د بدر د غزا مهم ټکي په خپلو کتابچو کې ولیکئ!
۲. پدې لوست کې د لاندینیو کسانو رول ته په کتلو سره د دوی په اړه مناسبې جملې ولیکئ:

حمزه بن عبد المطلب، علي بن ابي طالب، عبیدة بن الحارث، شیبه بن ربیعــة، عتبه بن ربیعة، ولید بن عتبة، ابوجهل، ابو سفیان، اخنس بن شریک، حباب بن منذر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږ ویشتم لوست

د احد غزا

د احد غزا د احد په سیمه کې، چې د مدینې منورې شمال لوري ته موقعیت لري، د هجرت په دریم کال د شوال په ۷ مه نېټه پېښه شوه.

د بدلې اخیستلو له پاره د قریشو تیاری:

پدې اساس قریشو په یوه اتفاق له مسلمانانو سره د یو پرېکنده جنگ له پاره په تیارې نیولو پیل وکړ، د هغې قافلې ټول مالونه یې چې د بدر د غمیزې پېښې لامل شوي وو، پــدې لاره کــې وقف کړل، د راتلونکي کال په را رسېدلو سره د مکې خلک له دریــو زرو ۳۰۰۰ مــسلح جنگیالیو سره چې درې زره ۳۰۰۰ اوښان، اووه سوه ۷۰۰ جنگي زغرې، دوه ســوه ۲۰۰ آسونه او د جنگیالو د احساساتو د ښو پارولو له پاره یو شمېر ښځې ورســره ملگــرې وې، د مدینې منورې په لوري روان شول.

په مدینه منوره کې د شورى جوړېدل:

د مشرکینو لښکر د حرکت د خبر له رسېدو سره سم رسول الله (ص) له خپلو ملگرو سره مشورتي غونډه جوړه کړه، څو د مشرکینو په وړاندې خپله تیاري ونیسي، د پیغمبر (ص) شخصي نظر دا و چې باید د مدینې منورې په داخل کې له مشرکینو سره جگړه وشي، د منافقینو رئیس عبد الله بن ابي بن سلول هم لدې نظر سره خپله موافقه اعلان کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني صحابه کرامو لکه حضرت حمزه (رض) له مديني منورې څخه وتل وغوښتل، نو هماغه وو چې د مسلمانانو د ډېر ټينګار په نتيجه کې رسول الله (ص) دا تصميم ونيوه چې د کفارو سره د مقابلې له پاره له مديني منورې څخه بهر ولاړ شي.

له جنګ څخه د عبد الله بن ابی را ګرځېدل:

عبد الله بن ابی چې اصلي موخه يې د مجاهدينو د مورال ټيټول او دښمن ته جرات ورکول وو، له خپلو درې سوو تنو ملګرو سره بېرته مديني منورې ته راستون شو.

د مسلمانانو د صفونو تنظيمول:

کله چې رسول الله (ص) له خپلو ملګرو سره د احد غره ته ورسېد، پنځوسو تنو ښو تجربه کارو غشو وېشتونکو ته يې د عبد الله بن جبير په مشرۍ دنده وسپارله، څو د هغې غونډۍ په سر چې وروسته په جبل رمات ونومول شوه سنګر ونيسي، چې له يوې خوا دښمن پر غشو ولي او له بلې خوا به دښمن دې ته نه پرېږدي چې په ناڅاپي ډول پر مسلمانانو د شا له خوا حمله وکړي، پيغمبر (ص) دوی ته ډېر ټينګار وکړ چې د پيغمبر (ص) له امر پرته به په هېڅ ډول خپل ځای ته تغير نه ورکوي، تردې چې که جنګ پای ته هم ورسېږي او مشرکين و تښتي.

د جنګ پيل:

دواړه لوري د يو بل په وړاندې ودرېدل، طلحة بن ابي طلحة عبدري د مکې د مشرکينو له لوري پداسې حال کې چې په اوښ يې سپور و د جنګ ميدان ته را وړاندې شو، او د مقابلې له پاره يې د حريف غوښتنه وکړه، زبير بن العوام (رض) يې د مقابلې له پاره ور وړاندې شو، او له مهلت ورکولو پرته يې په هغه باندې د زمري په څېر حمله وکړه او د سر په پړې کولو سره يې هغه په ځمکه وپرځاوه، د دې صحنې په ليدلو سره رسول الله (ص) په لوړ آواز د تکبير نعره کړه چې ټولو صحابه کرامو ورسره د تکبير آوازونه پورته کړل.

له هغې وروسته جنګ په ډېره تېزۍ سره پيل شو، د مشرکينو د بيرغ اخيستونکي يو پر بل پسې ووژل شول.

د مسلمانانو ځانونه قربانول:

مسلمانانو د جنګ ميدان په بشپړه توګه تر خپل کنترول لاندې درلود، د خپلو جنګي کارنـــامو او لوړ همت په ښکارولو سره يې مشرکانو ته ماتې ورکړه او تېښتې ته يې اړ کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځینو غشو ویشتونکو تېروتنه:

پدې نازکو او حساسو شېبو کې چې د مسلمانانو وړوکی ټولی د مشرکینو پر لوی لښکر باندې د بریالیتوب په حال کې و، د مسلمانانو ځینو غشو ویشتونکو لویه تېروتنه وکــړه، هغــوی د غنیمتونو د ټولولو په هیله او پدې گومان چې گویا جنگ پای ته ورسېد او مشرکین وتښتېدل، د رسول الله (ص) له امر پرته یې خپل ځای پرېښود، لاندې راکوز شول، او د غنیمتونـــو پـــه ټولولو مشغول شول.

پر مسلمانانو باندې د مشرکینو دویم ځل حمله:

پدې اساسو شېبو کې په ناڅاپي توگه د مشرکینو څخه یوې ډلې چې په آسونو سپاره وو، پر مسلمانانو د شا له خوا حمله وکړه، لومړی یې عبدالله بن جبیر او دده نهه تنه ملگري چې له ده سره په جبل رمات کې پاتې وو په شهادت ورسول، او لدې څخه وروسته یې مسلمانان له هرې خوا په ناڅاپي توگه محاصره کړل او حمله یې پرې وکړه، چې پدې وخت کې جنگ د مشرکینو په گټه تغیر وموند، د مسلمانانو لښکر غیر منظم او تیت شو، تر دې چې تر منځ یې د رسول الله (ص) د وژل کېدو بده اوازه هم خپره شوه، خو رسول الله (ص) خپل آواز لوړ کړ او مسلمانان یې خپلې شا او خوا ته راټول کړل، چې په نتیجه کې د دښمن حمله په شا وتمبول

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوه،. مشرکينو نه يوائې دا چې دويم ځل حمله يې ونه کړه، بلکې و نه توانېدل چې د جنګ له ميدان څخه يو څه شی له خپلو ځانونو سره واخلي او بيا خپلې قرارګاه ته له رسېدلو څخه وروسته يې د مکې لاره ونيوله.

د حمراء الاسد د غزا له پاره تياری:

د احد په غزا کې د مسلمانانو ۷۰ تنه شهيدان شول چې حضرت حمزه او حضرت مصعب بن عمير رضی الله تعالی عنهما هم پکې وو، او پيغمبر (ص) هم زخمي شو، مشرکينو د مسلمانانو د شهيدانو بدنونه مثله (د بدن اندامونه يې غوڅ) کړل او د مکې د مشرکينو ۳۷ تنه په هلاکت ورسېدل.

د لوست ګټې:

۱. مسلمانان بايد د خپل لارښود د اوامرو اطاعت وکړي، او هېڅکله د لارښود له اوامرو څخه سرغړونه ونه کړي، (البته په معصيت او ګناه کې اطاعت لازم ندی).

۲. د مسلمانانو رهبر او لارښود بايد په مهمو او ارزښتناکو مسائلو کې د نظر له خاوندانو سره مشوره وکړي.

۳. د خپل هېواد او خپلو خلکو څخه د دفاع په منظور لازم تدبيرونه ونيول او له ټولو امکاناتو او روا وسائلو څخه ګټه اخيستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د يوې کوچنۍ ډلې تېروتنه کله نا کله د يوه لوی ټولي له پاره د دردناکې پېښې لامل گرځي.

ارزونه:

أ. لاندينيو پوښتنو ته ځوابونه ووياست:

۱. د غېشي ويشتونکو تېروتنه په څه کې وه؟ واضح يې کړئ.

۲. د احد د غزا سبب څه و؟ واضح يې کړئ.

۳. . د احد په غزا کې د مسلمانانو او مشرکينو د لښکرو شمېر څومره ؤ؟

ب. لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. (   ) چې اصلي موخه يې د مسلمانانو د روحيې ضعيفول وو، له درې سوو تنو سره د مسلمانانو له ټولي څخه ووت، او مدينې منورې ته واپس وگرځېد.

۲. (   ) د طلحة بن ابي طلحة مقابلې ته ور وړاندې شو.

۳. پيغمبر (ص) پنځوس کسيزه ډله د (   ) په مشرۍ د جبل رمات په سر و ټاکله.

کورنۍ دنده:

۱. د احد د غزا مهم ټکي په خپلو کتابچو کې وليکئ!

۲. د احد په غزا کې د لاندينيو اشخاصو رول ته په کتلو سره د دوی په اړه يوه يوه مناسبه جمله وليکئ:

زبير بن العوام،   طلحه بن ابی طلحه عبدري،   حمزه بن عبد المطلب،   عبد الله بن ابی بن سلول،   او ابو سفيان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووه ویشتم لوست

د سلام فضیلت

عَن ابی هریره قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صلی الله علیه وسلم : « لَاتَدخُلُوا الجَنَّةَ حَتَّی تُؤمِنُوا وَ لَا تُؤمِنُوا حَتَّی تَحَابُّوا اَوَلَااَدُلُّکُم عَلَی شَیءٍ اِذَا فَعَلتُمُوهُ تَحَابَبتُم؟ اَفشُوا السَّلَامَ بَینَکُم » رواه مسلم

د روای پیژندنه:

د دې حدیث روای په اول لوست کې پیژندل شوی دی.

د کلمو معنا:

۱. تُؤمنُوا: ترڅو چې کامل مؤمنان شئ.
۲. تَحَابُّوا: چې یو بل سره مینه وکړئ.
۳. اذَا فَعَلتُمُوهُ: کله چې تاسې هغه انجام کړ.
۴. اَفشُوا: خور کړئ.

د حدیث شریف معنا:

د ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي : تر هغې به جنت ته داخل نه شئ تر څو پوره مؤمنان نه شئ، او تر هغې پورې به د کامل ایمـــان خاوندان نه شئ تر څو چې یو له بل سره د زړه له کومې دوستان نه شي، آیا تاسې ته داسې یـــو کار درونه ښایم که چیري مو انجام کړ، نو په خپلو کې به مو مینه زیاته شي؟ په خپلو کې یو پر بل سلام اچوئ !

د حدیث شریف حکمت:

اسلام د سولې دوستۍ او صمیمیت دین دی ، نو اړینه ده چې مسلمانان د خپلو کړنو او ویناوو پـــه ذریعه دا صفات په ځان کې ثابت کړي ، نو پر همدې بناء کله چې یو مسلمان د بل مسلمان ســـره مخ کیږي نو اولني الفاظ چې د دوې د خولې نه تر هر څه مخکې راوځي هغـــه د ســـلام (الـــسلام علیکم ...) الفاظ دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو څوک چې پر چا پدې الفاظو (السلام علیکم ...) سلام واچوي ، برسيره پر دې چې هغه ته يې د خير دعاء و غوښته او د هغه د سلامتيا غوښتونکی شو ، هغه ته يې دا پيغام هم ورانديې کړ چې زما له طرفه پوره مطمئن شه ، هيڅ کوم شر به زما له پلوه تاته و نه رسيږي ، همدا رنګه زما له پلوه بـه ستا سر مال او ابرو ته هيڅ کوم شر و نه رسيږي ، د سلام په ويلو سره انسان مقابل جانب ته خپلـه دوستي ښکاره کوي ، او د هغه زړه ته اطمئنان ورکوي ، نو بالاخره په پايله کې يـوه د دوسـتی او صميميت او محبت څخه ډکه فضا او ټولنه رامنځ ته کيږي .

د الله جل جلاله پيغمبر د سلام اچول د تل پاتې دوستۍ لامل بللی دی ، او مونږ يې د سلام اچولـو ته تشويق کړي يو.

فعاليت: په ډليېزه او يا انفرادي توګه د سلام اچولو ګټې وښايئ.

د حديث شريف ګټې:

۱. **د سلام په اچولو سره انسان د پوره ايمان خاوند ګرځي:** ځکه چې پيغمبر صلى الله عليه وسلم د پوره ايمان درلودل لامل د مسلمانانو تر منځه دوستي ښودلي ده ، او د دوستي پيدا کيدلو لامل يې د سلام اچول ښودلي ، نو پردې بنا د سلام په اچولو سره انسان د پوره ايمان خاوند ګرځي .

۲. **جنت ته د ننوتلو شرط د ايمان درلودل دي:** ځکه چې جنت د مؤمنانو لپاره دی ، ولې ايمان سره بايد نيک عمل هم ملګری وي ، نه بد اعمال .

۳. **يو له بل سره دوستي ساتل د پوره ايمان له نښانو څخه دي:**

۴. **د سلام اچولو کلتور (دود) بايد د مسلمانانو تر منځه ژوندی وساتل شي:** نو اړينه ده چې خپل ماشومان د سلام په اچولو سره عادت کړو ، او دا وروښايو چې پر بل څرنګه سلام اچول کيږي ، او هم د سلام جواب په څه ډول سره ورکول کيږي .

ارزونه:

۱. د لاندې حدیث نیمګړې جملې پوره کړئ:

لاَ تَدخلُوا الجَنَةَ حتّی.............وَ لاَ تؤمنُوا حتی ....

وَلاَ اَدُلُکُم علی شيءٍ اذا ....تَحابَبتُم ؟ ....السلام بَینَکُم .

۲. د لوست حدیث ووایاست، او معنا یې کړئ.

۳. د حدیث د راوي په باره کې معلومات ولیکئ.

۴. د حدیث حکمت وښایاست.

۵. د حدیث څخه لاس ته راوړل شوي ګټې ذکر کړئ.

کورنۍ دنده:

د لاندې ذکر شوی حدیث عبارت د معنا سره په یادو زده کړئ .

« اَوَلَاادُلُّکُم عَلَی شَيءٍ اِذَا فَعَلتُمُوهُ تَحَابَبتُم؟ اَفشُوا السَّلَامَ بَینَکُم » .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وخت او سلامتیا (صحت) ارزښت

عن ابن عباس رضی الله عنهما قال: قال النبی صلی الله علیه و سلم: « نِعمَتَانِ مَغبُونٌ فِیهِمَا کَثِیرٌ مِنَ النَّاسِ الصِّحَةُ وَ الفِرَاغُ» رواه البخاری و الترمذی.

د راوي پيژندنه:

عبد الله بن عباس بن عبد المطلب د پيغمبر صلی الله عليه وسلم د تره ځوئ ؤ ، او په وړوکوالي کې د اسلام په دين مشرف شوی ؤ ، د الله جل جلاله رسول ورته دعاء کړې وه ، د صحابه وو تر منځه تر ټولو ښه فقيه او د تفسير په علم پوهه وه، او د پيغمبر صلی الله عليه وسلم څخه يې تر دو زرو زيات احاديث روايت کړي دي ، او د هجرت په درېي شپيتم کال په طايف کې وفات او خاورو ته وسپارل شو .

د کلمو معنا:

۱. نِعمَتَان: دوه نعمته .
۲. مَغبُونٌ: تاوان يې پکې ليدلی دی.
۳. الفِرَاغُ: وزگارتيا.

د حديث شريف معنا:

د عبد الله بن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي : دوه نعمتونه دي چې ډيرو خلکو په کې تاوان ليدلی او ورڅخه په غفلت کې واقع دي : چې هغه سلامتيا (روغ صحت) او وزگارتيا ده .

د حديث شريف حکمت:

تر ټولو ستره پانگه د انسان لپاره روغ صحت او فارغ وخت دی، ځکه چې ټول ارزښتونه د الله تعالی د توفيق څخه وروسته د همدې دوو نعمتونو پورې تړلي دي ، لدې امله د دې دوو نعمتونو څخه گټه اخيستنه د ژوند څخه گټه اخيستل دي، او ضايع کول يې د ژوند ضايع کول دي.
د انسان فکر هغه وخت ښه توليد کوي کله چې د هغه بدن سالم وي يعني سالم فکر په سالم بدن کې وي، او د فکر د ښې ودې لپاره بايد پوره وخت د ځان سره ولري ، مگر ډيری خلک د دې دوو نعمتونو په ارزښت نه پوهيږي، او له دې څخه هم غافله دي چې عمر يې څومره په تيزی

سره تيريږي ، نو پدې حديث کې پېغمبر صلى الله عليه وسلم مونږ ته لارښوونه کوي تر څو له دې دوو نعمتونو څخه ښه ګټه واخلو ، او د الله جل جلاله په عبادت او د دنيا او آخرت په جوړولو کې يې و لګوو.

فعاليت: په ډليزه توګه د وخت د ارزښت او ورڅخه د ګټې د پورته کولو په باره کې خبرې وکړي .

د حديث شريف ګټې:

۱. **سلامتيا او د وخت درلودل د الله جل جلاله دوه ستر نعمتونه دي:** نو انسان بايد د دې نعمتونو شکر اداء کړي او ورڅخه ښه ګټه واخلي .

۲. **د بدن سالم ساتلو ته پاملرنه:** ځکه چې د ځان ساتل د علاج څخه غوره دي، انسان بايد د صحت په سالم ساتلو کې بې غورې و نه کړي، دا ځکه کله چې د انسان د بې غورې په صورت کې د هغه د بدن يو غړی کار پريږدي، او يا يې بدن په کومې ناوړه مريضې اخته شي، نو په هغه وخت کې به پښيمانتيا هيڅ ګټه ونلري.

۳. **زياتره خلک له دې دوو نعمتونو څخه په غفلت کې دي:** هغه وخت يې په ارزښت پوهيږي کله چې يې هر څه له لاسه وتلي وي.

۴. **د سلامتيا او ځوانۍ ارزښت پېژندل:** د انسان برياليتوب پدې کې دی چې د سلامتيا او ځوانۍ ارزښت وپېژني.

ارزونه:

۱. د لاندې ذکر شوي حديث شريف ناقصې جملې پوره کړي:

« نِعمَتَانِ............... فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ.............وَ............... »

۲. د حديث عبارت ووايئ ، او معنا يې کړئ .

۳. کوم احکام چې د حديث څخه لاس ته راځي ويې ښايئ .

کورنۍ دنده:

۱. د لوست حديث د معنا سره د ښوونکي په مشوره په ښايسته خط پر يوه تخته وليکئ ، او ليکل شوی حديث په خپله کوټه کې د ديوال پر مخ راوزړوي .

۲. د حديث په اړوند يوه لنډه مقاله وليکئ ، او د ليکنې لپاره يو مناسب عنوان غوره کړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشوت حراموالی

عَنْ عَبْدِ اللهِ بنِ عَمرِو بن العاص رضي الله عنه، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْــهِ وَسَــلَّمَ : ((الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي فِي النَّارِ)).رواه للطبراني في المعجم الكبير.

د راوي پيژندنه:

دغه لوی او جليل القدر صحابي عبد الله بن عمروبن العاص رضی الله تعالی عنه دی، نسب يــې له نبي كريم صلى الله عليه وسلم سره په كعب بن لؤي كې يو ځای كېږي.
دغه صحابي عالم، د قرآن كريم قاري او د احاديثو د حافظانو له جملې څخه دی، زيات شمېر احاديث يې روايت كړي دي، او د هجرت په (٦٥) كال وفات شو.

د کلمو معنا:

۴. الرَّاشِي:	رشوت وركوونكې.
۵. الْمُرْتَشِي:	رشوت اخيستونكې.
٦. فِي النَّار:	په جهنم كې به وي.

د حديث شريف معنا:

د حضرت عبد الله بن عمرو بن العاص رض څخه روايت دی چې رســول الله (ص) فرمــايلي دي:(رشوت وركوونكي ،او رشوت اخيستونكې به دواړه په اور(جهنم) كې وي.

د حديث شريف حكمت:

رشوت هغه ناولې او كرغيړنه پديده ده چې دټولنو ټول اساسي بنسټونه له منځه وړي،دانسانيت لمنه تړولوي،بې باوري ،اداري او مالي فساد خپروي،عامه گټې لوټ كوي ،حق تلفي،ظلم ،او بې عدالتي منځ ته راوړي ،نو ځكه بايد ددغه شوم اونارروا كار سزاباید سخته وي.

فعاليت: درشوت بيلگې او اضرار په گروپي ډول بيان كړئ.

د حديث شريف گټې:

١. د رشوت وركوونكي سزا: په غالبه وختونو كې رشوت وركوونكی ددې لپــاره بــدی وركوي چې ناحقه پريكړه بايد دده په گټه وشي .داچې بدی وركوونكی له يو پلوه دظلم

(c) ketabton.com: The Digital Library

لامل ،اوله بل پلوه رشوت اخیستونکي ته دګناه او تيري زمينه برابروي الله (ج) ورته جهنم ته دد اخليدو سخته سزا ټاکلې ده.

۲. د رشوت اخیستونکي سزا: د اسلام په مقدس دين کې حاکمان اودواک خاوندان پــه دې مکلف دي چې هميش بايد پــر حــق کلــک ولاړ اوســي،اود انــسانانو تــرمنځ د عدل،انصاف،او دحق پريکړې وکړي اود هر نوعــه فاســدو،اوناحقه فيــصلو څخــه ډډه وکړي.که چيرې ځوک بدې واخلي اوپر حقايقوپرده واچوي الله(ج) به يي د جهنم اور ته د اخل کړي دا ځکه چې دې له يوې خوا دحرام مال خوړونکې ،او هم د سمې لارې څخــه د انحراف د ګناه مرتکب شوې دی.

فعاليت: درشوت اوډالی ترمنځ څه توپير دی؟ په هکله يې په خپل منځو کې پری بحث وکړئ.

ارزونه:

۱. لاند ې کلمې معنا کړئ:
الرَّاشِي:
اَلْمُرْتَشِي:
فِي النَّارِ:

۲. د رشوت اخیستونکي اورشوت ورکوونکي سزا بيان کړئ.

۳. د رشوت په فرد اوټولنه بدې اغيزې څه دي؟

کورنی دنده:

حديث په يادو زده کړئ، او هم د رشوت د زيانونو په باره کې لنډه مقاله وليکئ!

د حلال کسب طلب

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن مسعود قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم:(طَلَبُ كَسْبِ الْحَلاَلِ فَرِيضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ).مسند الشهاب القضاعي

د راوي پېژندنه:

د دغه جليل القدر صحابي نوم عبدالله د پلار نوم يې مسعود او د بنو هذيل قبيلې ته منسوب دی، شپږم شخص ؤ چې د اسلام په مبارک دين مشرف شو، دوه ځله يې حبشې ته هجرت کړی دی او په دريم ځل يې له حبشې څخه مدينې منورې ته هجرت وکړ. د رسول الله (ص) سره به تل يوځای او ملګری ؤ چې له دې امله د اصحابو ترمنځ په صاحب العصا، صاحب الوسادة او صاحب المطهرة[1] مشهور ؤ په ډېره خوږه لهجه به يې تل د قرآنکريم تلاوت کاؤ د علم او پوهې سمندر ؤ د علمي مقام ترڅنګ د حق د سنګر يو غښتلی مجاهد هم ؤ، په بدر، احد، خندق او نورو ټولو غزاګانو کې يې برخه اخيستې ده د هجرت په دوه ديرشم (۳۲) کال د حضرت عثمان (رض) له شهادت څخه وروسته يې د نيمګړې نړۍ څخه رحلت وکړ.

د کلمو معنا:

۱. طَلَبُ: لټول.
۲. كَسْبِ الْحَلاَلِ: حلال کار او عمل کول.
۳. فَرِيضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ: فرض دی پس له نورو فرضونو څخه يعنی داسلام پنځو ارکانو، اوياد پنځه وخته لمونځونو څخه وروسته.

د حديث شريف معنا:

د عبد الله ابن مسعود (رض) څخه روايت دې چې پيغمبر(ص) فرمايلي دي:دحلال کسب لټون دنورو فرضونو پسې فرض عمل دې.

د حديث شريف حکمت:

هر انسان په ژوند کې خوراک،څښاک،پوشاک،اوداسې نورو شيانو ته اړتيا لري اوددې شيانو لاس ته راوړل کسب اوکار پورې تړاو لري.ددې لپاره چې انسان هوسا ژوند وکړي ،او د فقر

---

[1] - يعني رسول اکرم (ص) ته به يې امسا په لاس کي ورکوله، تکيه او بالښت به يې ورته ايښود، او مسواک به يې ورته په لاس کې ورکاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

او احتیاج څخه مصوون وي په همدې بناء پر هر کس دحلال کسب لپه لازمه ده ترڅو ددې لارې څخه حلاله روزي لاس ته راوړي په خپله يې هم وخوري نوروته يې هم ورکړي اوپه عامه خيريه کارونوکې يې هم مصرف کړي.

فعالیت: زده کوونکې دې په نوبت سره دهغه پغمبرانو نومونه واخلي چې لاندې کارونه یې کول: دهقانی، ترکانی، زغرې جوړول، چوپاني.

د حديث شريف ګټې:

۱. **حلاله روزي ګټل عبادت دی:** الله(ج) زمکه په راز راز نعمتونو پوخلې ده اوهم یې درزق لاس ته راوړلو سرچينې زياتې پيدا کړي دي ترڅو انسانان دخپل شتون او بقا لپاره ورڅخه استفاده وکړي البته دغه نعمتونوته لاس رسی لپاره کاراو کسب اوزحمت ګاللو ته اړتيا ده.

دحلال رزق لپه پرهر مسلمان فرض ده دحلال رزق لټون عبادت او دپيغمبرانو سنت دي پر هر مسلمان دا واجب دي چې دمشروع لارو څخه رزق وګټي تر څود سوال او احتياج له ذلت څخه ځان وژغوري بهتره او غوره روزي هغه ده چې دلاس په زيار وګټل شي دالله (ج) غوره پيغمبر داوود (ع) به دخپل لاس ګټلې روزي خوړله.

۲. **د حلال کسب ارزښت:** د اسلام سپیڅلې دين انسانان کار او کسب ته هڅوي، کار اوکسب پر هر مسلمان واجب بولي.په شرعي نصوصو کې دټولو کسبونو په هکله لکه: تجارت، زراعت اوبزګري، صناعت، چوپاني اودداسې نورو کسبونو فضيلتونه بيان شويدي. دحلالې روزې دلاس ته راوړلو په خاطرکارکول دالله(ج) په لارکې دجهاد برابر ثواب لري. پيغمبر(ص) ديوکس سره مصافحه وکړه چې دهغه لاسونه دکار له امله زیږه اوشاړ وو پغمبر (ص) وفرمايل: (دا هغه لا س دې چې الله(ج) يي ډير خوښوي).

داسلام له نظره هغه څوک دستاينې وړدی چې کار اوعمل کوی. يوائې کسب اوکار دی چې شخصي اوټولنيز احتياجونه پوره کوي. دپياوړي اقتصاد سرچينه کسب او کار کول دي کاسب او کارکوونکې ته خپله کورنی، خپل خپلوان اوټول وګړي په درنده سترګه ګوري اود هرچا په وړاندې محترم وي.

۳. **بې کاري(کار نه کول) او بد عواقب يي:** بې کاري ياکار نه کول هغه بد خصلت دې چې هيڅ سالم عقل يي نشي زغملای کار نه کول په شريعت کې مردود خصلت دې ددې

لپاره چې په جامعه کې بیکاري دفقر سبب ونه ګرځي پیغمبر(ص) بیکاري په کلکه غنــدي اوفرمايي:(بیشکه الله(ج) بیکاره ناست بنده بدګني).

حضرت عمر (رض) هغه ځوانان چې دعبادت په بهانه مسجد کې بیکاره ناســت وو لــه مسجده وویستل اوورته یې وویل:(ووځئ هیڅکله له اسمان څخه په خپله سره او سپین زر نه راتوییږي).

هرڅوک چې کار اوعمل پرېږدي اوسستی وربانديې غالبه شي پر کورنۍ اوټولنه بار او بوج وي دوستان یې کم وي، څوک یې نه خوښوي،دهرچا په وړاندې ملامته وي،دمالي عباداتو اونورو سره دکومک کولو څخه بې برخې ،اود ښیګڼې لاس یې ترهر چا زیات لنډ وي.

۴. **د ځمکې تعمیر او ابادي:** الله (ج) زمکه دانسان دژوند زانګو او انسان یې ددې زمکې معمار پیداکړې دی.انسان ددې لپاره زمکې ته رالیږل شــوې چــې دزمکــې مــخ پــه ودانیو،کرلو،جوړولو... اباد اودژوندانه لپاره یې برابر کړي ترڅو انسانان وکولای شي په ارامه او اطمنان سره عبادت اود الله(ج) بنده ګي وکړي چې د زمکې تعمیــر او ابــادي دانسان په بې ساری هلو ځلو پورې تړاو لري .

فعالیت: زموږ خوږ پیغمبر حضرت محمد(ص) له بعثت څخه مخکې کوم کوم کارونه کړي؟ ددوو نومونه واخلئ.

ارزونه:

١. د حدیث شریف راوي په بابله لنډ معلومات وړاند ې کرئ.
٢. د حدیث شریف اجمالي معنا ووایاست.
٣. لاندې خالي ځایونه ډک کړئ:
:(طَلَبُ.............اُلْحَلَاِل.............. بَعْدَ ....)
۴. د حدیث شریف دوې ګټې ولیکئ.

کورنۍ دنده:

پورتنی لوست په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو دېرشم لوست

د الله (ج) نعمتونه

عن ابن عباس رضي الله عنهما قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ، لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعِظُهُ :اغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ: شَبَابَكَ قَبْلَ هِرَمِكَ ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ، وَغِنَاءَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ، وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ).المستدرك للحاكم

د راوي پيژندنه:

د دې راوي پيژند نه په تيرو لوستونو کې تيره شوې ده.

د کلمو معنا:

۱. يَعِظُهُ :	ورته يې نصيحت کاوه.
۲. اغْتَنِمْ :	غنيمت وګڼه.
۳. خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ :	پنځه شيان مخکې له پنځو څخه.
۴. شَبَابَكَ قَبْلَ هِرَمِكَ:	ځواني دې مخکې له کمزورتيا څخه.
۵. وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ:	او خپله روغتيا مخکې له مريضتيا څخه.
۶. وَغِنَاءَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ:	اوخپله غنيوالی مخکې له فقرڅخه.
۷. وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ:	اوخپله وزګارتيا مخکې له مصروفتيا څخه.
۸. وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ:	او خپل ژوند مخکې د خپل مرګ څخه.

د حديث شريف معنا:

دعبد الله بن عباس رض څخه روايت دې چې رسول الله ص يوه کس ته نصيحت کاوه ورته يې وويل:(پنځه شيان مخکې له پنځو څخه غنيمت وګڼه :خپله ځواني مخکې له خپلې کمزورتيا څخه غنيمت وګڼه،او خپله روغتيا مخکې له خپلې مريضتيا څخه غنيمت وګڼه،اوخپله بداېي اوغنيوالی مخکې له خپل فقرڅخه غنيمت وګڼه,اوخپله وزګارتيا مخکې له مصروفتيا څخه غنيمت وګڼه،او خپل ژوند مخکې د خپل مرګ څخه غنيمت وګڼه).

د حديث شريف حکمت:

دکايناتو خالق الله (ج) انسانانو ته ډول ډول ظاهري ،اوباطني نعمتونه وړيه برخه کړې دي لکه: روغ صحت، مال او دولت،ځواني ،علم اوپوهه اوداسې نور، بناءً حتمي ده چې انسان د

الله (ج) د نعمتونو شکر ادا کړي او شکر يې هله پر ځای کيږي چې ژوند او وخت څخه اعظمي استفاده واخيستل شي، او په نيکو لارو چارو کې مصرف کړل شي ترڅو دنعمتونو دخالق او دهغه مخلوق د خوښۍ سبب وګرځي.پيغمبر ص مونږ ته په دی حديث کې دغه نعمتونه اوورڅخه دښې استفادی لارې چارې را په ګوته کوي.

فعاليت: زده کوونکي دې په ګروپي شکل دالله (ج) دنعمتونو نومونه واخلي.

د حديث شريف ګټې:

۱. **ځواني د الله (ج) لوی نعمت دی:** د انسان عمر دلحظو،دقيقو،مياشتو څخه عبارت دی،او دژوند هره لحظه چې تيريږي انسان مرګ ته ورنږدی کيږي ځواني هغه نعمت دی چې په هکله به يې دقيامت په ورځ دبنده څخه پوښتنه کيږي انسان په ځوانۍ کې دداسې نعمتونو څخه برخه مند وي چې دځوانۍ په تيريدو سره يې بيا هيڅکله نشي تر لاسه کولای په ځوانۍ کې بنده د کامل عقل،ښه ذهن،اوپياوړي قوت او طاقت څښتن وي هرڅه ډير ژر يادوي، د کارونو په مقابل کې زيات تحمل اوحوصله لري هرجسمي کړنې اوکارونه په ښه شان انجاموي،مګر کله چې ضعيف او ځواني يې تيره شي نو دبدن هډوکی يې نرم اوکمزوري شي بيا دډيرڅه کولو ارزو لري خو ورڅخه عاجز اوناتوانه وي که و غواړي چې ډير ښه کارونه وکړي ،مګرد ضعيفوالی له امله يې نه شي کولای.چې دسالمې ټولنې جوړول،دښو اوعالي اخلاقو ترويجول،ذهنيتونه مثقف کول،علم او پوهه دوګړو ترمنځ عامول، دجامعې دافرادو تر منځ د مهذب مسلمان انځور انځورول دا هر څه مستقيما دځوانانو مسؤوليت دی د ځوانۍ عمر عبث تيرول نه جبرانيدونکې زيان دې.

۲. **روغ صحت اوسلامتيا ستر نعمت دی:**روغ صحت هم دالله ج له نعمتونو څخه ستر نعمت دی صحت او مريضي دواړه داسی څيزونه دي چې دانسان په واک او اختيار کې نه دي روغتيا دانسان پر سرهغه تاج دی چې هغه يواځې ناروغان ويني خو صحت من يې احساس نه کوي مګر کله چې روغ صحت الله ج دانسان څخه واخلی بيا يې په ارزښت پوه شي سالم عقل په سالم جسم کې وي روغتيا او صحت دالله ج هغه مهرباني ده چې ددې په وسيله بنده کولای شی دنيوي او خروي کارونه په ښه شان تر سره کړي بناءً پر هر مسلمان لازم دي چې ددغه ارزښتناک نعمت څخه ګټه واخلي اوکوښښ وکړي چې دژوند هره لحظه بيکاره او دنيک عمل څخه علاوه په بل څه تيره نه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مریضی دداسې ضعیفه حالت څخه عبارت دی چې بنده دهر نیک او خیر کار څخه محرومه وي.

۳. **د پانګې اومال داری نعمت:** دالله ج دنعمتونو له جملې څخه یو شتمني او مـــال داري ده چې دبشري ټولنې نیکمرغي ورپورې تړلې ده. حلاله شتمني الله ج ته دنزدیکت ،دپـــت اوابرو ساتلو ،دبندګانو دحقوقو داداکولو، دخپلوانو سره دصله رحمی ذریعه او ســـرچینه ده. بلهایی او شتمني هغه وخت نعمت دی چې ورڅخه په سمه توګه استفاده وشي ،اوکـــه چیرې په ناروا ،حرامو او ناوړه لارو چارو کې ولږول شي نوبیا لویه بد بختـــي ده.ددغـــه نعمت د شکر دادا کولو لار دفرضي او نفلي صدقاتو ورکول دي دفرضي صـــدقو څخـــه مراد د زکاتونو، فدیو، کفارو،نذرونو ورکول دي چې بنده دبخل،شومتیا څخه پاکوي اوپه مؤمن کې دایثار، فداکاری، ورکړې اوسخا احساس راژوندې کـــوي ددې لپـــاره چـــې مسلمان باید یوائی دزکات په ورکولو بسوالی ونه کړي ،بلکه نفلي صدقې باید ورکړي او په نورو اجتماعي خیریه کارونوکې برخه واخلي لکه: مدرسی ،مکتبونه،روغتونونه پلونه ،ونی کینول،سرکونه جوړول.دټولنې دډیری بې وزله طبقې نابینایانو،شلو ګوډانو ،کونـــډو ضرورتونه پوره کول هغه فقیران چې په کار قادر وي ورته دکارونو زمینه برابرول.

۴. **خپل ژوند غنیمت وګڼه مخکې له مرګه:** ژوند هغه فرصت دی چې له لاسه ووت بیا هیڅکله نه راځي اوهرکله چې انسان مړ شي دده دنیکو عملونو دروازه بنده شي. پس لـــه مرګه هرانسان د بیا ژوند څخه علاوه بل د هیڅ شي ارزو نه کوي دهمدې کبله مخکې له دې چې دغه نعمت له لاسه ووځي باید ورڅخه ګټه واخیستل شي اوپه ژوندکې هغه اعمال ترسره شي چې داخرت د ابدي ژوند لپاره سودمند وي مخصوصا داسې اعمال چې ثواب یې پس له مرګه هم بنده ته ور رسیږی لکه:دعلم ښوونه، دنیک اولاد روزنه،لارې پلونـــه اوسرکونه جوړول ،مسجدونه ابادول ،داوبو ځاګانې ویستل ټول دخیرهغه کارونـــه چـــې انسانان ورڅخه په ژوندانه کې استفاده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: زده کوونکی دې د وخت دارزښت په اړوند په انفرادي یا ګروپي شکل معلومات وړاندې کړي.

ارزونه:

۱. لاندې عبارات معنا کړئ:

شَبَابَکَ قَبْلَ هِرَمِکَ: وَصِحَّتَکَ قَبْلَ سَقَمِکَ: وَغِنَاءَکَ قَبْلَ فَقْرِکَ: وَحَيَاتَکَ قَبْلَ مَوْتِکَ.

۲. د حديث شريف معنا ووایاست!

۳. د پورتنو مطلبونو څخه یو مطلب غوره او په اړوند یې لنډه مقاله ولیکئ.

کورنۍ دنده:

د لوست مطلبونه په خپل تعبیر په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مزدور حق باید ډېر ژر ورکړل شي

عَن جَابِرٍ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَعْطُوا الأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ).
رواه سنن ابن ماجة

د راوي پيژندنه:

نوم يي جابر اود پلار نوم يي عبد الله د مدينې منورې د خزرج له قبيلې څخه ؤ، پــلار اوزوی دواړه جليل القدره صحابه وو پيغمبر ص ورته پينځه ويشت ځله په يوه شپه کې دمغفرت دعاء کړې د بدر او احد څخه علاوه يي په ۱۹غزواتو کې د رسول الله ص سره اشــتراک کــړی دی.په خپل وخت کې دمدينې منورې لوی مجتهد او مفتي ؤ.او د هجرت په ۷۸کال کې يې له فاني دنيا څخه سترګې پټې کړې.

د کلمو معنا:

۱. أَعْطُوا:	ورکړئ.
۲. الأَجِيرَ:	مزدورته.
۳. أَجْرَهُ :	د هغه اجوره اومزدوري.
۴. قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ:	مخکې له دې چې دهغه دوجود خوله وچه شي.

د حديث شريف معنا:

له حضرت جابر بن عبد الله (رض) څخه روايت دی چې پيغمبر (ص) فرمايلي دي:(مزدورتــه دهغه مزدوري مخکې له دې ورکړئ چې دهغه خوله وچه شي).

د حديث شريف حکمت:

په ټولنه کې انسانان يوپربل مادي او معنوي ځانګړي حقوق لري لکه:دمــور اوپــلار حقــوق ،دمشرانو حقوق،دګاونډيانو حقوق اوداسې نور،چې ددې حقوقــو پــه قطــار کــې يــوهم داجير(مزدور) حق دی او هغه ته دهغه دزحمت ګاللو اومشقت تيرولو په مقابل کې مزدوري ورکول دي.داچې دنوروپرحقوقو تيری هغه که په هرشکل اورنګ کې وي ناروا دی په همدې اساس پيغمبر ص فرمايلي دي چې داجير په حق تيری مه کوئ او هغه ته دهغه حق بې له ځنــډه ورکړئ.

فعالیت: مالک او اجیر ته څه کول په کار د ي؟ په ګروپي شکل یې ځواب ووایاست

د حدیث شریف ګټې:

۱. **د اجیر (مزدور) مزدوري ځنډول ظلم او ګناه ده:** مزدور دخپل وجود انـــرژي ددې لپاره مصرفوي چې څه وګټي ،او ځان ته حلاله روزي پیدا کړي اوددې پـــه انتظـــارکې وې چې دخپل زحمت او مشقت بدله ډیرژرترلاسه کړي نو لازمه ده چې دهغـــه مـــزدوري دی دومره ژر هغه ته ورکړل شي چې حتی دهغه دوجود خوله هم نه وي وچه شوي ،اوپـــه دې کار کې ځنډ اوتاخیر ظلم او ګناه ده پیغمبر ص فرمایلي دي:(دغنـــي لـــه خـــوا د مـــزدور مزدوري یا د قرضدار قرض ځنډول ګناه ده). په بل حدیث کـــې راغلـــي دي پیغمبـــر(ص) فرمایلي دي:(زه به د اخرت په ورځ د الله (ج) په حضورکې د هغه مزدور حق غوښتنه کـــوم چې په کار وګمارل شي او بیا د هغه مزدوري هغه ته ورنکړل شي).

۲. **د اجیر (مزدور) حقوق:** په نړۍ کې شتمن، او بې شتو غریب دوه ډوله انسانان اوسیږي چې یو بل ته د ژوند انه په هره ګړۍ کې محتاج دي د بډایې څښتن غریب ته دکار لپـــاره اوغریب مالدار ته د مزدورۍ لپاره اړتیا لري.

په اسلام کې د مالک اومزدور ترمنځ علاقه په ورورولۍ،کومک،مهرباني، اویوبل تـــه پـــه وفادارۍ ولاړه ده نو لازمه ده چې د اجیر او مزدور سره نیکه رویه اوښه چلند وشی ،ورته د کار پروخت مناسبه غذا ورکړل شي،د کار کولو مناسبه وسایل ورته مهیا شـــي،هغه تـــه دهغه مزدوري پروخت ورکړل شي، ،هغه ته پر په خپل ټاکلي وخت رخصت ورکړل شي، اجوره اومزدوري باید د کار په تناسب او یا ډیره وي اود هغه له بې وزلۍ څخـــه نـــاوړه استفاده ونه شي. د اجیر په حقوقو تیرې لویه ګناه ده

۳. **کار اومزدوري دهرکس حق دی:** کار او مزدوري دژوندانه هغه اساسي رکن دی چې بې له مزدورۍ شخصي،اوټولنیزاقتصادي پرمختګ،نړیوال تمدن نا شوني دی.دنـــړۍ پـــه هرګوټ کې،هروخت ، هر کس ددې حق لري چې کار او مزدوري وکړي اود خپل توان په اندازه هرکار چې وغواړي دځان لپاره یې خوښ کړي په دې شرط چې داسلام دعـــالي مقاصدو اوشرعي قوانینو او مقرراتو سره په ټکر کې نه وي.

۴. **په کار او وظیفه کې سستي او غفلت کول ګناه ده:** کاراو وظیفه یو امانت دی بنـــاءً په شخصي او ددولت پر مامور واجب دي چې دغه امانـــت پـــه پـــوره اخلاص،دیانـــت دارۍ،وفادارۍ، دوخت په پابندۍ اوبې له تقصیره سره انجام کړي ترڅو هغه معاش چـــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لارې څخه يې تر لاسه کوي ځان ته حلال ،اود شخصي او ملي خيانت څخه ځان وژغوري.

پيغمبر (ص) فرمايلي دي:(کله چې ستاسې څخه څوک کوم کار کوي بايد هغه ښه وکړي).

په کارونو او وظيفو کې سستي،غفلت او عبث وخت تيرول اجتماعي خيانت دي.

همداراز دولتي وسايل اوشتمنۍ ملي امانت دی او بايد په سمه توګه وکارول شي په شخصي کارونو کې ورڅخه استفاده وانه اخيستل شي.

فعاليت: په اجير دداسې کار تحميلول چې هغه يې توان ونه لري څنګه کاردی؟

ارزونه:

١. د حديث شريف راوي څوک ؤ ؟په اړوند يې معلومات وړا ند ی کړئ.
٢. د حديث شريف په رڼا کې د مزدور حقونه کوم دي؟
٣. لاندې کلمې اوعبارات معنا کړئ:

أَعْطُوا:

الأَجِيرَ:

أَجْرَهُ :

قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ.

کورنۍ دنده:

١. حديث شريف سره د معنا په يادو زده کړئ.
٢. د مزدور د حقونو په باره کې يوه لنډه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د علم زده کړه فرض ده

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: (طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ). رواه ابن ماجه

د راوي پېژندنه:

د دې حديث شريف د راوي نوم حضرت انس او د پلار نوم يې مالک انصاري دی د پيغمبر (ص) په کور کې لوی شوی او پوره لس کاله يې د پيغمبر (ص) خدمت کړی دی، د فقهاوو او مجتهدينو اصحابو له جملې څخه ګڼل کېږي پيغمبر (ص) ورته د اوږده عمر، په مال کې د برکت او جنت ته د تللو دعا کړې ده، د هجرت په **۹۳** کال د بصرې په ښار کې وفات شوی دی.

د کلمو معنا:

۱.	طَلَبُ :	پلټنه.
۲.	الْعِلْمِ :	پوهه.
۳.	فَرِيضَةٌ:	فرض دی.
۴.	عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ:	پر هر مسلمان باندې.

د حديث شريف معنا:

حضرت انس رض د پيغمبر ص څخه روايت کوي چې پيغمبر فرمايلي:دعلم طلب پرهر مسلمان فرض دی.

د علم مفهوم: علم يواځنۍ هغه کلمه ده چې ټولو الهامي اوديني معلوماتو،اودنيوي غير الهامي څېړنو او تحقيقاتو ته شامله ده او يواځې په کوم خاص فن يا خاصو احکامو پورې منحصره نه ده.

د حديث شريف حکمت:

علم هغه روښنايي ده چې د نړۍ سعادت او نيکمرغي،ټولنيز عدالت،اقتصادي پياوړتيا،سياسي اوساينسي زغلنده پرمختګ ورپورې تړلی دی.علم دی چې انسان دجهالت د تورو تياروڅخه خلاصوي اوورته خير اوسوکاله ژوند ورپه برخه کوي.د نړۍ په ډګر کې چې څومره لاس ته راوړنې تر سترګو کيږي داهرڅه دعلم له برکته دي.که چيری علم نه وي نونړيواله بې نظمي،

ټولنیز طبقاتي ډول ډول ظلمونو تور څادر به د زمکې پر سر خپور وی.په همدی بناء پیغمبر ص دعلم زده کړه پر هرچا لازم بولي.

هڅونه: دعلم له لارې لاس ته راوړنو ژوند ي مثالونه دی زده کوونکی په ګروپی شکل په ګوته کړئ.

د حدیث شریف ګټې:

۱. **د علم فضیلت:** د جاهلیت د تور تمونو د لمنځه وړلو لپاره د هر څه لومړی الله ج خپل پیغمبر ته دعلم په زده کولو امر وکړ داځکه چې دټولو مشکلاتو حل په علم پوری اړه لري علم الله ج د معرفت اوهغه ته دنزدیکت ذریعه ده دعلم زده کړه د الله ج ستر عبادت دی علم هغه ستر نعمت دی چې الله ج خپل پیغمبر ته وایي چې د علم دزیادت غوښتنه کوه او داسې وایه:(ای زما ربه زما په علم کې زیاتوالی راولئ).علم ددنیا او اخرت سعادت او نیکبختي ده.

۲. **د علم طلب:** هر څه چې څومره ارزښت ولري دهغې پلټنه هم په همغه اندازه ارزښتناکه وي لکه چې د علم زده کړه لازمه ده دعلم پلټنه اوطلب هم لازم دي نو داضروري ده چې دپوهې دلاس ته راوړلو به غرض زیات کوښښ او زیار وویستل شي داځکه چې دعامو انسانانو علم کسبي بنه لري اوبې له هلو ځلو ددې قیمتي نعمت ترلاسه کول ناممکن دي که د صحابه کرامو اوتابعینو چې تر ټولو غوره انسانان دي سیرت ته یې ځیر شو ګورو چې هغوی دعلم په خاطر په خالي نس شپې اوورځې تیرولې دمیاشتو میاشتو پیاده سفرونه به یې کول.

څوک چې دعلم په طلب کې ووځې دهغه سفر عبادت اود الله ج په لاره کې حسابیږي او الله ج ورته جنت دداخلیدو لاره هواروي ملایکې ورته خپلې وزرې پر زمکه غوړوي په اسمان کې ملایکې او په اوبو کې ماهیان ورته دمغفرت دعا غواړي.

۳. **دکوم علم زده کړه فرض ده:** علمونه ډیر اقسام لري چې دځینو علومو زده کړه په هرکس فرض عین ده اود ځینو علومو زده کړه فرض کفایي ده داپه دې معنا چې که چیرې په ټولنه کې یي یوڅه کسان زده کړه په غاړه واخلي نوفرضیت یې د نورو له ذمی څخه سا قطیږي.هغه علم چې چې زده کړه یې پر هرکس فرض عین ده د هغه اعتقادي ،اوعملي احکامو څخه عبارت دي چې الله ج بنده ګان دهغې پر زده کړه مکلف کړي دي لکه: په

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ج ایمان درلودل،دالله ج په ملایکو، پیغمبرانو ، اسماني کتابونو،داخرت دورځـې پـه حالاتو ایمان لرل.د اسلام پنځو ارکانو زده کړه لکه لمونځ ، روژه، زکات او حج کول. په هر حال د حدیث څخه دا په ډاګه معلومیږي چې د هر علم زده کړه ضروري ده.

۴. **د علم زده کړه پر هر مسلمان فرض ده:** د علم زده کړه په هـر نارینـه ،اوښـځینه مسلمان فرض ده ښځې چې د ټولنې نیمه برخه تشکیلوي عموما هغه احکام چې سړو ته پـه کې خطاب شوې وي ښځو ته هم شامليږي.د پیغمبر ص په زمانه کې ښځو هم د سـړو پـه څیر د علم زده کړې کولې او حتی ډیرې لوې لوې فقیهه زنانه هم موجودې وې چې سـړو به دپیغمبر ص له وفات څخه وروسته هغوي ته په مسایلو کې مراجعه کوله اوله هغوې څخـه به یې پوښتنی کولې، لکه ام المؤمنین عایشة رضي الله عنها ،مگر د دوی دزده کـړې زمینـه باید داسلامي احکامو مطابق تنظیم کړای شي.

هڅونه: د علم د زده کړې په اړه په خپلو کې سره خبرې وکړئ.

ارزونه:

۱. د حدیث شریف معنا ووایاست.
۲. لاندې کلمې معنا کړئ:
✓ طَلَبُ:
✓ اَلعِلم :
✓ فَرِیضَةٌ:
۳. د حدیث شریف گټې ووایاست.

کورنۍ دنده:

۱. حدیث شریف سره د معنا په یادو زده کړئ.
۲. د حدیث له مطالبو څخه د یو مطلب تر عنوان لاندې یوه مقاله ولیکئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

غصب

د غصب تعريف: غصب په لغت کې په ښکاره او زور سره د يو چا څخه د شي اخستلو ته وايي. او د فقهاءو په اصطلاح کې: پرته د مالک له اجازې نه د محترم او متقوم مال اخيستل پداسې توګه سره چې د ده لاس ورڅخه لنډ کړي غصب بلل کيږي[1].

د غصب د ناروا والي دليل:

د غصب حراموالی په قران کريم، احاديثو او اجماع باندې ثابت دی.

لومړی قران کريم: الله جل جلاله فرمايي: «وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ»(البقره، ۱۸۸) ژباړه: تاسې د يو بل مالونه په ناروا مه خورئ او مه يې چارواکو ته په رشوت کې ورکوئ، پدې خاطر چې تاسې به په ناروا د خلکو د مالونو ځنې برخه د پوهې سره خوړلې وي.

دويم: حديث:رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: «لاَ يَحِلُّ مَالُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِلاَّ بِطِيبِ نَفْسٍ مِنْهُ».[2] د مسلمان د خوښې څخه پرته د هغه مال خوړل جواز نلري.

دريم: اجماع: مسلمانانو د غصب په حراموالي اجماع کړې او دا يې لويه ګناه شميرلې ده که څه هم د غلا نصاب ته ونه رسيږي.

فعاليت: دوه زده کوونکي دې دغصب صورت په ټولګي کې تمثيل کړي.

د غصب احکام: غصب درې حکمونه لري:

۱- **ګناه:** په هغه صورت کې چې خوک پدې پوه شي چې له ما سره د پردي شخص مال دی او بيا يې هم د ځان سره ساتي ګناه ده او په اخرت کې ورباندې نيول کيږي.

۲- **غصب شوی مال که چيرې غاصب سره شتون ولري ورکول يې لازم دي:**

د رد او بېرته ورکولو مصارف په غاصب دي او هغه وخت مسترد ګرځي چې د مالک لاس ورباندې ثابت شي، چې پدې کار سره غاصب د تاوان څخه خلاصيږي.

---

[1]- تکملة فتح القدير ۳۶۱/۷.

[2]-رواه البيهقي ۱۶۹/۴.

۳- کله چې غصب شوی مال له منځه تللی وي تاوان به ورکوي:

برابره ده چې دا تلف د الله جل جلاله له لوري وي او که د مخلوق له لوري.

که چېرې غصب شوی مال مثلي وي د مثل ورکول يې لازم دي او که مثلي نه وي بيـــا يـــې قيمت ورکول لازم دي.

د غصب په هکله مسائل:

۱- چا چې د کوم مسلمان د ساز او سرود سامان لکه طبله، ارمونيه، چمبه، شپيلۍ او دې تـــه ورته نور شيان مات کړل تاوان د صاحبينو په نظر نلري، ځکه چې دا د گناه لپـــاره تيـــار شوي، نو قيمت کول يې باطل دي، همدا راز شرعاً يې له منځه وړل واجب دي، او د امام صاحب په نظر تاوان لري، ځکه چې پرته لدې کارونو څخه نوره گټه هم تـــرې اخيـــستل کېږي، او همدا راز پلورل يې هم روا دي.[1]

که چيرې يو چا په ناپوهۍ پدې گمان چې دا زما دی څه غصب کړل، هيڅ گناه ورباندې نشته او نه ورباندې نيول کيږي، ځکه چې دا خطا ده او په خطا انسان نه نيول کيږي.

د قيمت د وجوب حالات:

قيمت په درې حالاتو کې واجبيږي:

۱. کله چې له منځه تللی شي مثلي نه وي لکه حيوانات.

۲. کله چې له منځه تللی شي د مثلياتو له ډلې څخه وي خو د مثل پيدا کيدل يې په بازار کې حقيقتاً او حکماً ناشوني وي.

۳. کله چې يو مثلي د بل جنس مثلي سره گډ شي لکه غنم د وربشو سره.[2]

---

[1] – جوهرة النيرة ۳– ۳۳۴– کتاب الغصب.

[2] – وگوره: الدر المختار ۱۲۹/۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزونه:

أ. لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱- غصب لغتاً او اصطلاحا تعریف کړئ.

۲- د غصب اړوند احکام بیان کړئ.

۳- په کومو حالاتوکې دغصب شوي مال قیمت لازمیږي؟

ب-لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلموسره ډک کړئ:

۱- که چیرې څوک پدې گمان چې مال یې خپل دی څه غصب کړي .... نلري .

۲- په زور باندې د یوچا مال اخیستل .... بلل کیږي.

کورنۍ دنده:

د خلکو په مالونو باندې دتیري کولو ضررونو په اړه یوه مقاله ولیکئ، چې له پنځو کرښو څخه کمه نه وي.

لقطه (موندل شوی مال)

د لقطې معنا:

لقطه په لغت کې موندل شوي مال ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: د نامعلومه مالک او غیر مباح مال موندل لقطه بلل کیږي.

د لقطې حکم:

د اشخاصو په اعتبار د لقطې حکم اختلاف لري، چې ځنې وخت غوره، مکـــروه او کلــه حرامیدای هم شي، چې تفصیل یې په لاندې ډول بیانیږي:

۱– که چیرې ځوک پخپل امانت باوري وي او موندونکی مال خپل خاونــد تــه ســاتلی او ورسپارلی شي، بیا د موندل شوي مال ترلاسه کول ورته غوره او مستحب دي، ځکه چې دا د ده د واجباتو څخه شمیرل کیږي.

۲– که چیرې ځوک پخپل امانت باوري نه وي او دا ویره ورسره وي چې ځان ته یې مباح ونه ګرځوم، بیا ورته د موندل شوي مال ترلاسه کول مکروه دي.

۳– که چیرې یو چا پخپل ځان د خیانت باور درلود او دا یې نه ګڼله چې دا به خپل خاوند ته وسپاري بیا یې اخیستل حرام دي[1].

د موندل شوي مال حکم له دې امله چې تاوان به لري او که نه؟

لقطه یا موندل شوی مال د هغه چا سره چې موندلی یې دی امانت شمیرل کیږي که پرته له تیري څخه هلاک شي تاوان نلري، خو که یې د تسلیمولو څخه منعه وکړه بیا هلاک شــو تاوان لري.

د لقطې ډولونه: لقطه په دوه ډوله ده:

۱– د ساکښ مالونو موندل: لکه د ورک اوښ، غوا، پسه او داسې نورو څارویو موندل[2].

۲– د غیر ساکښو مالونو موندل.

---

[1]– بدائع الصنائع ٦/٢٠٠، فتح القدير ٤/٤٢٣، الدر المختار ٣/٤٠٦.

[2]– بدائع الصنائع ٦/٢٠١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: یو شمیر زده کوونکي دې په ټولګي کې دلقطې صورت تمثیل کړي.

د لقطې سره څه کول پکار دي؟

په موندونکي باندې لازم دي چې اعلان یې کړي، بخاري او مسلم د زید بن خالد الجهني څخه روایت کوي فرمایي: رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه د لقطې په هکله پوښتنه وشوه، رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «عَرِّفْهَا سَنَةً» ژباړه: یو کال پورې یې اعلان کړه.[1]

اوس د اعلان څرنګوالی، موده، ځای، د اعلان مصارف او هغه څه چې ورک مال ورته اړتیـــا لري، د رد او بېرته ورکولو شرط او ځان ته د خپلولو حکم یې څیړو.

د اعلان څرنګوالی:

د موندل شوي مال اعلان او غږ به په هغه ځایونو کې د ځنو نښانو په بیانولو سره کوي چـــې ډیر خلک پکې راټولیږي لکه بازارونه او د مسجدونو دروازې.

څوک به اعلان کوي؟

اعلان به خپله موندونکی او یا د موندونکي نائب کوي[2].

د اعلان موده: دا خبره څو اړخه لري:

الف: که چیرې موندل شوی مال د اهمیت وړ وي، پوره یو کال به اعلانیږي. خو فتوی پـــر دې ده چې د اعلان موده خپله موندونکي ته دې پرېښودل شي چې تر هغې پـــورې دې اعلان وکړي ترڅو خلکو کې مشهوره شي، تر کاله اعلانول یې ضرور ندي.

ب: که چیرې موندل شوی مال حقیر یا ناچیزه وي، یعنې چې د غله لاس وربانديې نه پـــرې کیږي، هومره ورځې به اعلانیږي چې څومره موندونکي ته مناسبې ښکاري.

ج: که چیرې ډیر ناچیزه شی وي لکه یو دانه خرما او یا د دې پشان نور پرته له اعلان څخـــه دې خیرات کړي.

د اعلان ځای: د موندل شوي شي اعلان به په بازارونو، د جومـــاتونو دروازو او د خلکـــو ټولنځایونو کې کیږي.

---

[1]- د دې حدیث تخریج البزار پخپل مسند کې کړی، الهدایة ۴۶۶/۲.

[2]- الدر المختار ۳۵۰/۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اعلان اجوره: د اعلان مصارف هغه چې اخبار، تلویزیون او رادیو تـه ورکـول کیـږي مونډونکی شخص به یې ګالي، ځکه دا د ده د واجباتو او ښیګڼو څخه شمیرل کیږي.

د موندل شوي مال خاوند ته د واپسۍ شرط: د مالک له لوري به مونډونکي ته داسـې نښه ویل کیږي چې په هغې باندې د نورو څخه جلا کیږي لکه د بوجۍ د خـولې تـار، وزن، شمیر او داسې نورې نښې او یا دا چې شاهدانو باندې یې ثابت کړي چې دا د همده دی[1].

د مونډونکي د مالک کېدو حکم:

الف: که چیرې مونډونکی بډای یا غني وي د موندل شوي مال نه ورته ګټه اخستل روا ندي، بلکه فقیرانو ته به یې خیرات ورکوي برابره ده چې پردو ته یې خیرات ورکوي او کـه خپلوانو ته اګر که پلار، مور، ښځه او یا یې زوی او لور وي، ځکه چې دا پـردی مـال دی، پرته د هغه له خوښې څخه ورنه ګټه اخیستل جواز نلري.

ب: که چیرې مونډونکی غریب وي بیا ورته ګټه اخیستل روا دي ګواکې داسې ده لکه چـې په ځان یې خیرات کړی وي.

ج: که چیرې وروسته له خیرات یا ګټه اخیستلو څخه د هغه مالک پیدا شو، د خیار خاونـد دی. که همداسې خیرات یې پریږدي نو ده ته به یې ثواب رسیږي، او که له مونـدونکي څخه تاوان اخلي، او یا دا غوره ګڼي چې له هغه غریب څخه یې ترلاسه کوي کوم تـه چې خیرات ورکړل شوی که چیرې هغه غریب پیدا کړي.

د: دا ټول احکام د حل او حرمت په موندل شوي مال کې پلي کیږي.

---

[1]– فتح القدير ۴/۴۳۱.

ارزونه:

✓ لاندې شیان په لنډ ډول بیان کړئ:

۱- لقطه لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.

۲- د لقطې حکم په لنډ ډول بیان کړئ.

۳- د لقطې سره څه کول پکار دي؟ بیان يې کړئ.

۴- ورک شوی مال باید په کوم ځای کې او تر کومې مودې پورې اعلان شي؟

۵- د لقطې د مالک کیدلو اړوند احکام ووایاست.

✓ لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱ - موندل شوی مال د موندونکي په مال کې .... مګر که .... وي ګټه اخیستل ورته روا دي.

۲- د لقطې داعلان مصارف به ....ګالي.

کورنۍ دنده:

که چېرې تاسو څه پیدا کړې دلوست په رڼا کې باید څه ورسره کوئ ددې موضوع په اړه په پنځو کرښو کې یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مزارعت (دهقاني)

هارون خپله ځمکه سهيل ته د کرلو لپاره د حاصلاتو په نيمايي، دريمه او يـا څلورمـه برخـه ورکوي دې کار ته د فقهې په علم کې مزارعت او مونږ ورته دهقاني وايو.

د مزارعت تعريف:

مزارعت ته په پښتو ژبه کې کښت يا دهقاني وايي. او د فقهاوو په اصطلاح کې د ځمکـې د خاوند له خوا د دهقان سره د حاصلاتو په يوه معلومه برخه (نيمايي، دريمه، څلورمه، شـپږمه) عقد ته مزارعت ويل کيږي[1].

د دهقانۍ رکن:

د دهقانۍ رکن ايجاب او قبول دی.

د دهقانۍ حکم:

امام ابوحنيفه رحمه الله تعالی د مزارعت عقد باطل ګڼلی او صاحبينو په څلورو ډولونو ښـودلي چې درې يې روا او يو ډول يې باطل دی، په لاندې توګه:

۱ – د جواز صورتونه:

الف: چې تخم د ځمکې په خاوند او کولبه په دهقان وي.

ب: چې تخم، کولبه او کار په دهقان وي او د ځمکې د خاوند يواځې ځمکه وي.

ج: چې ځمکه، تخم او کولبه د يو وي او عمل په بل وي.

دا پورتني درې واړه صورتونه روا دي.

۲ – د بطلان صورت:

کله چې ځمکه او کولبه په يوه، تخم او کار په دهقان وي دا ډول ځمکه ورکول باطله دهقاني ده، ځکه چې دلته د کولبې اجوره د حاصلاتو په ځينې برخه کې راغلې، حـال دا چـې هغـه نامعلومه ده، نو جواز نلري.

[1]– بدائع الصنائع ۱۷۵/۶، الدر المختار ۱۹۳/۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: یوشمېر زده کوونکي دی دمزارعت عقد هغه شکلونه چې د دوی په سیمو کې رایج دي بیان کړي.

د مزارعت شرطونه:

د هغه چا په نظر چې دهقاني یې روا ګڼلې ده د صحت لپاره یې ورته اته شرطونه اینبي دي چې په لاندې ډول بیانیږي:

۱- عاقدین به د عقد اهلیت لري یعنې عاقلان به وي.

۲- د دهقانۍ موده باید معلومه وي.

۳- ځمکه به د کرکیلې جوګه وي.

۴- مالک به ځمکه دهقان ته پریږدي او خپل لاس به ورڅخه لنډوي.

۵- حاصلات به د دهقان او ځمکې د خاوند تر منځ په تیت او پراګنده توګه شریک وي، تر څو د شراکت معنا متحققه شي.

۶- د تخم خاوند به معلوم وي چې په چا دی په دهقان یا خاوند د ځمکې، تر څو له دې لارې د ځمکې او دهقان ګټه څرګنده شي.

۷- دهقان او د ځمکې خاوند به خپله برخه معلوموي.

۸- د تخم جنس به معلوم وي، تر څو اجوره معلومه شي[1].

د صحیحې دهقانۍ احکام:

صحیح مزارعت خپل احکام لري چې مونږ یې په لاندې کرښو کې رالنډوو:

۱- د دهقانۍ ټول کارونه چې د کښت د اصلاح لپاره تر سره کیږي په دهقان باندې دي، لکه ساتنه او په تخم باندې د ځمکې لاندې مصارف کول.

۲- د کښت مصارف لکه سره، خشاوه، غوبل (تریشر) په دواړو باندې د خپلې برخې په اندازه دي.

۳- حاصلات به د هغه ټاکلي شرط لاندې چې د دواړو تر منځ ورباندې اتفاق شوی وي ویشل کیږي، که چیرې ځمکې حاصلات ونه کړل د هر یوه لپاره هیڅ شی نشته.

۴- د دهقانۍ عقد د هغه چا په حق کې چې تخم ورباندې وي غیر لازم شمیرل کیږي په بل لوري چې تخم یې ندی اچولی لازم ګڼل کیږي.

---

[1]- تبیین الحقایق شرح کنز الدقایق ۵/۲۷۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- خړوبول او کرل د عرف او عادت مطابق ټاکل کيږي.

۶- که چيرې يو له عاقدينو د کښت د رسيدو څخه وړاندې مړ شي، کښت به تر پخلي پورې پرېښودل کيږي او د دهقان لپاره هيڅ نشته، ځکه د اجارې عقد د مودې د نه ختميدو لـــه وجې باقي پاتې دی[۱].

فعاليت: ځو تنه زده کوونکي دې د دهقانۍ د شرطونو دګتو په هکله معلومات ورکړي.

د دهقانۍ پای:

په لاندې حالاتو کې دهقاني پای ته رسيږي.

۱- کله چې د دهقانۍ موده پای ته ورسيږي

۲- کله چې يو د عاقدينو څخه مړ شي.

۳- همدارنګه دهقاني په عذرونو سره هم پای ته رسيږي، عذرونه عبارت دي له:

أ- کله چې د ځمکې خاوند ډير قرضدار او د ځمکې پلورلو ته اړ شي.

ب- کله چې دهقان ته عذر پيدا شي، يعنې داسې ناروغ شي چې د کار توان ونلري.

ارزونه:

أ- لاندې شيان په لنډ ډول بيان کړئ:

۱- مزارعت لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.

۲- د جائز مزارعت صورتونه په لنډ ډول ووياست.

۳- د مزارعت شرطونه په لنډ ډول بيان کړئ.

۴- د دهقانې د اړونده احکامو په هکله معلومات ورکړئ.

ب- لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱- کله چې ځمکه او................. په يوه، تخم او.............. په دهقـــان وي دا ډول ځمکه ورکول په دهقانۍ باندې باطله دهقاني بلل کيږي.

۲- حاصلات به د هغه ټاکلي شرط لاندې چې د دواړو تر منځ وربانـــدې اتفـــاق شـــوی وي ....

کورنۍ دنده:

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ.

---

[۱]- بدائع الصنائع ۱۸۱/۶، الدر المختار في رد المحتار ۱۹۹/۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مساقات (باغباني)

کريم، حکمت ته خپل باغ د لاس ته راتلونکو ميوو په يوه معلومه برخه د خدمت لپاره ورکوي، د پورتنيو دوو کسانو دا معامله د باغبانۍ په نامه يادېږي او د فقهې په اصطلاح کې ورته مساقات وايي.

لومړی: د مساقات معنا:

مساقات ته په پښتو ژبه کې باغباني وايي.

او د فقهې په اصطلاح کې: باغبان ته د مېوو په يوه ټاکلې مشاع (تيته) برخه باندې د مېوه لرونکو ونو ورکول باغباني بلل کېږي.[1]

دويم: د باغبانۍ حکم:

امام ابوحنيفه (رح) باغباني باطله بولي، مگر صاحبين يې د څه شرطونو سره روا گڼي، خو فتوی د همدوی په قول ده، ځکه نبي اکرم صلی الله عليه وسلم د خيبر له خلکو سره همداسې عمل کړی دی.

دريم: د باغبانۍ رکن:

د باغبانۍ رکن ايجاب او قبول دی.

څلورم: هغه ونې چې باغباني يې جواز لري:

د ميوه لرونکو ونو لکه خرما او انگور، همدا راز د نورو ونو او بوټو لکــه بانجــانو د بوټــو ورکول په باغبانۍ باندې روا دي، ځکه چې د باغبانۍ جواز د اړتيا له مخې راغلی نو ټولې ونې پکې راتلای شي.[2]

پنځم: د باغبانۍ او دهقانۍ تر منځ مهم توپيرونه په لاندې ډول دي:

۱- کله چې يو د متعاقدينو څخه د باغبانۍ نه پلې کيدل غواړي، نو په ترســره کيــدو يــې مجبوريږي حال داچې دهقاني داسې نده.

۱- التسهيل الضروري لمسائل القدوري ص ۵٦۵.

۲- بدائع الصنائع ٦/۱۸۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- کله چې د باغبانۍ موده پوره شي، عقد به د میوې تر پخیدو پورې دوام مومي، باغبان ته د دې مودې مزدوري نه ورکول کیږي او میوه به په ونه کې پرته له اجورې څخه تر پخیدو پورې وي، د دهقانۍ په خلاف.

۳- کله چې باغباني فاسده شي، باغبان ته به مناسبه مزدوري ورکول کیږي، حال دا چې مزارعت داسې ندی.

۴- استحساناً په باغبانۍ کې د مودې ټاکل شرط ندي، ځکه چې د هرې میوې د پخیدو موسم معلوم دی، حال دا چې دهقاني داسې نده.

فعالیت: یو شمېر زده کوونکي دې د مساقات عقد په هغو مېوو کې چې د دوی په سیمو کې شتون لري تمثیل کړي.

شپږم: د باغبانۍ شرطونه:

باغباني خپل ځانګړي شرطونه لري چې لنډیز یې دا دی:

۱- باغبان او مالک دواړه باید د عقد اهلیت ولري، یعنې د عقل خاوندان به وي.

۲- مالک به خپل لاس د ونو څخه لنډوي، یعنې ونې به باغبان ته سپاري.

۳- په لاس ته راتلونکو ټولو میوو کې به دواړه شریک وي.

اووم: د باغبانۍ احکام:

د صحیحې باغبانۍ لپاره فقهاؤ کرامو ځانګړي احکام راوړي چې لنډیز یې دا دی:

۱- ټول هغه کارونه چې ونه پرې ساتل کیږي او ورته اړتیا لري لکه اوبه، ویالې جوړول، ساتنه او القاح (پیوند کول) په باغبان دي.

۲- ټول هغه مصارف چې د ونو د قوت بښلو لپاره دي لکه سره یا کود، د ځمکې اړول او د میوو په ټولولو باندې راځي، دواړه به یې د خپلې برخې په اندازه مشترک ګالي.

۳- که چیرې باغ میوه ونکړه هیڅ یو د بل څخه څه نشي اخیستلای.

۴- د باغبانۍ عقد په دواړو لازم دی.

۵- د ځمکې خاوند، باغبان په کار کولو مجبورولای شي، مګر نه د عذر په صورت کې.

۶- لاس ته راغلې میوه به د ټاکلي شرط سره سم د دواړو تر منځ ویشل کیږي[1].

---

[1]- بدائع النائع ۱۸٦/٦، تبیین الحقایق شرح کنز الدقایق ۲۸۴/۵.

اتم: د باغبانۍ پای:

باغباني په هغه شیانو پای مومي په کومو چې دهقاني پای ته رسیږي او عبارت دی لــه لانــدې شیانو څخه:

۱- کله چې د ټاکلي شرط سره سم باغباني پای ته ورسیږي.

۲- کله چې یو د عاقدینو څخه خپل ژوند له لاسه ورکړي.

۳- همدارنګه په عذرونو باندې هم پای ته رسیږي او دا عذرونه عبارت دي له:

الف: کله چې باغبان معلوم او مشهور غل وي.

ب: کله چې باغبان داسې ناروغ شي چې د کار جوګه نه وي.

فعالیت: څو تنه زده کوونکي دې د مساقات د یویو شرط حکمت په هکله خپلو ملګرو تــه معلومات ورکړي.

ارزونه:

۱- لاندې شیان بیان کړئ:

۲- مساقات په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ.

۳- د مساقات او مزارعت ترمنځ توپیرونه په ګوته کړئ.

۴- د باغبانۍ شرطونه ووایاست.

۵- د باغبانۍ لومړی او دوم حکم بیان کړئ .

۶- دباغبانۍ دریم او څلورم حکم ووایاست.

۷- د باغبانۍ پنځم او شپږم حکم بیان کړئ.

۸- دباغبانۍ عقد په کوم وخت پای مومي؟

۹- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱۰- باغباني له دهقانۍ څخه پدې کې توپیر لري چې د مودی پوره کیدو سره ســره .... د میوې تر پخیدو پورې دوام مومي.

۱۱- پــه باغبــانۍ کــې د مــودې ټاکــل..................، ځکــه چــې ....

کورنۍ دنده:

هغه مهم توپیرونه چې باغباني یې له دهقانۍ سره لري په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وقف

لومړی: د وقف معنا:

وقف په لغت کې حبس او ساتلو ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې:

۱- وقف د ځمکې يا جنس بندول دي پداسې حال کې چې د ملکيت حکم يې واقف سره پاتې او ګټه يې خيراتيږي وقف بلل کيږي.

۲- او يا د عين بندول او خيراتول دي د ټولنې د خدمت لپاره. لومړی تعريف امام ابوحنيفه رحمه الله تعالی او دويم يارانو کړی دی.[1]

دويم: د وقف د روا والي دليل:

وقف د دې په خاطر روا شوی چې محتاج خلک د ببنل شوي عين څخه پداسې توګه ګټه واخلي چې اصل عين يې باقي وي، نو پدې ډول به وقف شوی مال د واقف لپاره صدقه جاريه وي، نبي اکرم صلی الله عليه وسلم فرمايي: «إِذَا مَاتَ الإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلاَّ مِنْ ثَلاثَةِ أَشْيَاءَ : مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ» [2] ژباړه: کله چې انسان مړ شي ټول اعمال يې قطع کېږي مګر درې شيان دي چې دا ورته د مرګ څخه وروسته هم ګټه رسوي هغه: تل پاتې صدقه، ګټور علم او نيک اولاد چې ورته دعا کوي.

دريم: د وقف حکم:

امام ابوحنيفه رحمه الله تعالی وقف جائز غير لازم عقد ګني، بنا پر دې مالک يې بيرته غوښتلای شي او ورڅخه د ده لاس نه لنډيږي، مګر که چيرې د وخت قاضي وربانديې پريکړه صادره کړي او يا د ده تر مرګ پورې تړاو ولري بيا د مالک له لاسه وځي.[3]

د يارانو په نظر کله چې وقف صحيح وي لازم ګڼل کيږي او د مالک د لاسه د وقف له وينا سره سم وځي.

لنډه دا چې د امام ابوحنيفه رحمه الله تعالی په نظر وقف جائز غير لازم عقد دی او د يارانو په نظر کله چې صحيح واقع شي وقف شوی د مالک له لاسه وځي.

---

[1] - فتح القدير ۳۲/۵.
[2] - صحيح مسلم.
[3] - الدر المختار ۱۳۹/۳، الی ۳۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم: د وقف رکن:

د وقف رکن هغه لفظ او صیغه ده چې په وقف دلالت کوي.

پنځم: د وقف شرطونه:

۱- وقف کوونکی باید عاقل او بالغ وي.

۲- وقف کوونکی به آزاد، د بښل شوي شي مالک او هوښیار وي.

د موقوف شرطونه:

۱- وقف شوی مال به ځمکه او یا هغه شی وي چې د بقا سره ترېنه ګټه اخیستل کیږي لکه د جهاد لپاره د سلاح او اسونو وقف کول.

۲- وقف شوی مال به معلوم او څرګند وي.

۳- وقف شوی مال به د وقف په وخت کې د واقف ملکیت وي.

۴- وقف شوی مال به بیل او جلا وي تیت او پراګنده به نه وي.

فعالیت: یو شمېر زده کوونکي دې د وقف څو صورتونه تمثیل کړي.

شپږم: د وقف کتونکی یا ناظر:

واقف ته روا ده چې د وقف نظارت پخپله وکړي او یا یې هغه چا ته وسپاري چې ورته وقف شوی وي، همدارنګه پرته له دوی دوارو څخه بل څوک هم ورته ټاکل کیږي، که نوم یې معلوم وي لکه فلانی او یا ورته څه صفتونه وټاکي لکه چې ووایي: هوښیار، عالم او یا نور داسې صفتونه ولري نو زما د وقف نظارت به کوي.

د وقف د ناظر شرطونه په لاندې ډول بیانیږي:

۱- د وقف ناظر باید متقي او پرهېزګار شخص وي.

۲- د ورسپارل شوې دندې کفایت باید ولري.

اووم: د ناظر دنده:

۱- د وقف شوي شي ساتل.

۲- د وقف شوي شي آبادول.

۳- وقف شوی شی په کرایه یا دهقانۍ ورکول او د دې لپاره لانجه او مخاصمه کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم: د ناظر ګوښه کول:

واقف د وقف ناظر ګوښه کولی شي.

نهم: د وقف اړوند مسئلې:

۱- يواځې زامنو ته پرته له لوڼو د مال وقف کول مکروه تنزيهي دي، ځکه چې دا کار د جاهليت کړنو ته ورته دی.

۲- د وقف مصارف به د وقف شوي مال له ګټې څخه ورکول کيږي.

۳- که چيرې کوم جومات ړنګ او بيا هيڅوک يې ابادولو ته غاړه کېښېنږدي، پداسې حال کې چې خلک ورته اړتيا ونلري ځکه چې بل مسجد ورسره آباد شوی وي، دا ځای د شيخينو (امام ابو حنيفة او امام ابو يوسف) په نظر همداسې تر قيامته مسجد پاتې کيږي، ابادوونکی او د ده وارثان يې بيرته مالک کيدای نشي. همدارنګه د بل ځای سره يې تبديلولای هم نشي او نه يې بل مسجد ته د اسبابو انتقالول جواز لري، برابره ده چې لمونځ پکې کيږي او که نه کيږي.[1]

۴- د مسجد په ديوال د تير اينبودل په کرايه او يا پرته له کرايې روا ندي.[2]

فعاليت: خوتنه زده کوونکي دي د وقف دشرطونو ګټې په انفرادي توګه خپلو ملګروته بيان کړي.

ارزونه:

لاندې سوالونه ځواب کړئ:

۱. وقف په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟
۲. د وقف شوي مال شرطونه بيان کړئ.
۳. د وقف شوي مال ساتوونکی بايد څوک اوسي؟
۴. د وقف د ساتوونکي دنده څه ده؟
۵. ايا هغه ځمکه چې دمسجد په نوم وقف شوی وي تل لپاره دمسجد په نوم ياديږي؟

لاندې جملې بشپړې کړئ:

۱. زامنو ته پرته له لوڼو د مال وقف کول ....
۲. د وقف کوونکي شرطونه په لاندې ډول دي:..

کورنۍ دنده:

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ.

---

[1] هندي فتاوی ۲- ۴۵۸- الفصل الاول فيما يصير به مسجداً.

[2]- الدر المختار ۴۰۶/۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

صلح (سوله)

زيد او زبير په خپل منځ کې په يو پټي باندې شخړه وکړه، يو وايي: پټی زما دی. او بل وايي زما دی. د کلي سپين ږيرو د دوی تر منځ د دوی په خوښه پرېکړه وکړه، زيد ته يې د مدعی به پټي درېمه برخه د صلح (سولې) په بنياد ورکړه او زبير پرې قانع شو. خو که دوی محکمې ته مراجعه وکړي نو قاضي د دوی تر منځ صلح نه کوي، چې د شخړې په لومړي ډول له منځه ورلو ته صلح او دويم ډول له منځه ورلو ته قضا ويل کيږي.

د صلحې تعريف:

صلحه په لغت کې سمولو ته وايي.

او د فقهاؤ په اصطلاح کې: هغه عقد چې شخړې له منځه وړي صلحه بلل کيږي.[1]

د صلح حکم:

د خلکو تر منځ د شخړو له منځه وړل ښه کار دی.[2]

د صلح د روا والي دليل:

صلح په قرآن کريم، احاديثو او اجماع باندې روا شوې ده.

١ قرآن کريم: الله تعالی فرمايي: (وَالصُّلْحُ خَيْرٌ) [3] صلح کول غوره او بهتر کار دی.

٢ نبي اکرم ﷺ فرمايي: «الصُّلْحُ جَائِزٌ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ إِلاَّ صُلْحًا أَحَلَّ حَرَامًا أَوْ حَرَّمَ حَلاَلاً»[4] ژباړه: صلحه (سوله) د مسلمانانو تر منځ روا ده مګر هغه صلحه ناروا ده چې حلال حرام، او حرام حلال کړي.

٣ اجماع: ټولو علماؤ کرامو د صلحې په روا والي د دې لپاره اجماع کړې چې ستونزې او مشکلات له منځه يوسي.

د صلحې د روا والي حکمت:

د اختلاف او تفرقې له منځه وړل د محبت او دوستۍ فضا د مسلمانانو تر منځ ساتل دي.

---

[1]– وګوره : تکلملة فتح القدير: (٧\ ٣) تبيين الحقائق : ٥\ ٩.

[2]– وګوره: تبيين الحقائق: جلد، ٥، ص: ٣٠.

[3]– سورة النساء ، آيت ١٢٨.

[4]– وګوره: السنن الکبری للبيهقي: جلد، ٦، ص، ٦٥.

د صلحې حالات:

کله چې دوه تنه يو پر بل باندې د څه مال دعوه وکړي مدعی علیه به له لاندې درې حالاتو څخه خالي نه وي:

۱ **په دعوا به اقرار کوي:** لکه دا چې احمد په بکر باندې د يو جرنېټر دعوه و کړي، بکر د ده دعوه ومني، د سپين ږيرو له مداخلې وروسته دواړه په بل شي سره روغه، جوړه وکړي، معنا دا چې دعوه يې په جرنېټر کړې وي او جوړ جاړی په غوا وکړي، گويا داسې ده لکه چې جرنېټر يې د غوا په بدل کې پلورلی وي، دا ډول صلحه روا ده او د بيعې احکام ورباندې مرتبيږي، ځکه چې د بيعې په معنا ده.

فعاليت: څو تنه زده کوونکي دې د صلحې صورتونه تمثيل کړي.

۲ **د دعوا څخه د مدعی علیه انکار:** په پورتني صورت کې بکر د جرنېټر څخه منکر شي يې او بکر نه مني، مگر د احمد له ډېر اصرار څخه وروسته سپين ږيري په بکر څه شی ومني او بکر ته يې ورکوي دا ډول صلح هم جواز لري.

۳ **د مدعی علیه د چوپتيا او سکوت حالت:** معنا دا چې په پورتني مثال کې بکر د احمد په دعوا سکوت اختياروي او هېڅ نه وايي، دې صورت کې هم د کلي مشران په بکر څه مني او احمد ته يې تسليموي دا هم جواز لري.

د صلحې احکام: صلحه خپل ځانگړي احکام لري چې په لاندې ډول بيانېږي:

۱. د دعوا کوونکو تر منځ د شخړې او جنجال له منځه وړل، کوم چې وروسته لدې د دواړو دعوه پدې اړوند نه اورېدل کيږي.

۲. که چېرې دعوا په پټي وي او صلح هم په پټي باندې تر سره شوي وي شفيع ته د شفعې حق ثابتيږي، ځکه چې مدعی بها پټی يې په مصالح بها پټي و پلوره، ځکه چې د پټي په پلورلو باندې شفعه ثابتېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: زده کوونکي دې په انفرادي توګه د مسلمانانو ترمنځ د صلحې ګټې بیان کړي.

ارزونه:

لومړۍ پوښتنه: لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱. صلحه په څو ډوله ده ؟ په لنډه توګه يې بيان کړئ.

۲. د صلحې يو مثا ل ووایاست!

۳. په صلحه کې د مدعی علیه حالات ووایاست!

۴. د صلحې اړوند احکام بیان کړئ.

دویمه پوښتنه: لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:

۵. صلحه په‌لغت کې .... ته وايي. او په اصطلاح کې:...

۶. که چېرې دعوه په پټې وي او صلحه هم په پټې باندې تر سره شوې وي شفيع ته ....

کورنۍ دنده:

د صلحې د ګټو په هکله یوه مختصره مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرکت

د شرکت تعریف:

شرکت په لغت کې اختلاط او ګډولو ته وايي.

او د فقهاؤ په اصطلاح کې: عبارت له هغه عقد څخه دی چې د شریکانو تر منځ په سرمایه او ګټه کې تر سره کیږي، معنا دا چې شریکان یو بل سره پدې اتفاق کوي څرنګه چې زموږ سرمایه ګډه ده همدا شان ګټه مو هم سره ګډه ده.[1]

د شرکت د روا والي دليل:

شرکت په قرآن کریم، احادیثو او اجماع باندې ثابتیږي.

١. الله تعالی فرمايلي دي: وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنْ الْخُلَطَاء لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ [2] ډېر داسې شريکان شته چې يو پر بل باندې تېری کوي.

نبي کريم ﷺ فرمايي: « يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنَا ثَالِثُ الشَّرِيكَيْنِ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَـإِذَا خَـانَ خَرَجْتُ مِنْ بَيْنِهِمَا ». [3]

ژباړه: دا قدسي حديث دی رسول الله ﷺ وايي: الله تعالی فرمايي: زه د دوه شريکانو دريم يم په ساتنه او مرسته کې او تر هغه وخته پورې ورسره يم چې تر څو خپل ملګري سره خيانت ونکړي، پس هر کله چې دوې خيانت وکړ، زه ورڅخه وځم او خپله مرسته ترې اخلم. معنا دا چې کله سره ښه او راست چليږي الله تعالی يې په کار کې برکت اچوي او کله چې خيانت ورڅخه واقع شي مرسته او برکت ورڅخه پورته کيږي.

---

[1]- وګوره، فتح القدير د عنايې سره، ج: ٢. ص: ٥. تبيين الحقائق: ج: ٣. ص: ٣١٢. رد المحتار، ج: ٣. ص: ٣٦٤.

[2]- سورت ص، آيت: ٢۴.

[3]- اخرجه البيهقي في السنن الكبرى، ج: ٦. ص: ٧٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. **اجماع:** ټولو مسلمانانو د شرکت په جواز اجماع کړې ده.

د شرکت د روا والي حکمت:

خلکو ته د مرستو لارې چارې برابرول پداسې شکل سره چې یو بل سره مالونه ګډ او غټې شرکتونه جوړ کړي د کومو چې یو تن ته چلول ګران وي.

د شرکت ډولونه:

۱. د املاکو شرکت.

۲. د عقودو شرکت.

د املاکو شرکت:

دا هغه شرکت دی چې دوه یا ډېر اشخاص پرته د شرکت له عقد څخه د یو عین مالکان شي او دا په دوه ډوله دي:

۱. **اختیاري شرکت:**

دا هغه شرکت دی چې د شریکانو په کړنې سره رامنځ ته شي، لکه یو شی په ګډه واخلي، یا د بل چا له لوري ورته وبښل شي او دوې یې قبول کړي.

۲. **اجباري شرکت:**

دا هغه شرکت دی چې دوه تنو ته پرته د دوې له کړنې ثابت شي، لکه دوه تنو ته په ګډه یو شی په میراث پاتې شي. (۱)

فعالیت: یو شمېر زده کوونکي دې د شرکت ډولونه په ټولګي کې تمثیل کړي.

د دې شرکت حکم: هر شریک ته د دې شرکت څخه روا نده چې د خپل ملګري په برخه کې پرته د هغه له اجازې څخه تصرف وکړي، ځکه چې یو په بل باندې هیڅ ولایت نه لري.

۱– وګوره، بدائع الصنائع، ج: ٦. ص: ٥٦. فتح القدیر، ج: ٥. ص: ٣. رد المحتار، ج: ٢. ص: ٣٦٤.

د عقودو شرکت: د عقودو شرکت عبارت له هغه عقد څخه دی چې دوه يا ډېر کسان يې په مال او ګټه کې د اشتراک په خاطر د يو بل سره کوي.

د عقودو د شرکت ډولونه: د عقودو شرکت په درې ډوله دی:

۱. د مالونو شرکت.
۲. د اعمالو او کارونو شرکت.
۳. د وجوهو شرکت.[۱]

د عقودو د شرکت رکن:

ايجاب او قبول د عقودو د شرکت ارکان دي.

لومړی د مالونو شرکت: دا هغه شرکت دی چې دوه تنه په مال کې شريک شي او يو بل ته ووايي: زه او ته دواړه په اخيستلو او پلورلو کې شريک يو او يا که چېرې مو ږ ته الله تعالی ګټه را په برخه کړه دا به د دواړو تر منځ پدې شرط شريکه وي، دا شرکت په دوه ډوله دی:

۱. د عنان شرکت:

دا هغه شرکت دی چې دوه تنه د تجارت له پاره سرمايه پداسې شرط چې ګټه به يې د دواړو تر منځ وېشل کيږي را ټولوي او ازاد تجارت وربانديې کوي د عنان شرکت بلل کيږي.

دا هغه ډول شرکت دی چې د خلکو تر منځ په اوسني عصر کې رايج او خلک يې کوي، ځکه چې دا کوم حد نه لري چې سړی دې ځومره سرمايه ولري چې دا شرکت وربانديې وکړي.

بلکې هر ځومره شی چې په واک کې لري هغه د بل سره شريکولای شي او د خپلې سرمايې او ټاکلي شرط مطابق په ګټه کې شريکيږي.

دې شرکت کې دا کېدای شي چې يو د شرکت مسئول او بل هېڅ مسئوليت ونه لري، يو کار کوي او بل يې نه کوي، په شرکت او حکم يې کوم اثر نه پرېوځي.

۲. د مفاوضې شرکت:

دا هغه شرکت دی چې شريکان په سرمايه، ګټه او تصرفاتو کې برابره ونډه ولري د مفاوضې شرکت بلل کيږي، بناءً که چېرې د شريکانو سرمايه او نورشيان سره مساوي نه وي بيا ورته د

---

[۱]– وګوره ، تبيين الحقائق شرح کنز الدقائق، ج: ۳. ص: ۳۱۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفاوضې شرکت نشو ویلای، مثلاً: د یوه سړي سرمایه دوه زره افغانۍ او د بل یو نیم زر افغانۍ ده او په ګډه تجارت پیل کړي د مفاوضې شرکت ندی. [1]

دا ډول شرکت روا دی، نبي کریم ﷺ فرمايي: "فَاوِضُوا، فَإِنَّهُ أَعظَمُ لِلبَرَكَةِ"[2] تاسې د مفاوضې شرکت وکړئ، دا ځکه چې پدې کې برکت دی.

فعالیت: ځو تنه زده کوونکي دې په انفرادي توګه د شرکت دیو یو شرط حکمت په هکله خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

ارزونه:

أ. لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱. شرکت لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.

۲. د املاکو شرکت په څو ډوله دی؟ نمونه یې واخلئ!

۳. د عقودو د شرکت ډولونه په لنډ ډول ولیکئ.

۴. دعنان شرکت تعریف کړئ .

۵. د مفاوضې د شرکت له تعریف څخه وروسته یې له عنان شرکت سره توپیر وښایئ.

ب. لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:

۱. اجباري شرکت: هغه شرکت دی چې...................... ته پرته د دوې له .... ثابت شي، لکه ....

۲. د عقودو شرکت په........................... ډوله دی.

کورنۍ دنده:

د خپلې سیمې څخه د اجباري او عنان شرکتونو یویو مثال ولیکئ.

---

[1]– وګوره: المبسوط، ج: ۱. ص: ۱۵۱. فتح القدير، ج: ۵. ص: ۲۰. بدائع الصنائع، ج: ٦. ص: ۵۷. رد المحتار، ج: ۳. ص: ۳۷۳.

[2]– وګوره: نصب الراية في تخريج احاديث الهداية، ج: ۲. ص: ۴۷۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وجوهو شرکت

د وجوهو شرکت:

دا هغه شرکت دی چې مخور خلک پرته له دې چې سرمایه ولري سره شریکیږي، د خپل اعتبار پر بنسټ شیان په پور اخلي او بیا یې په نقدو پلوري او کومه ګټه چې وکړي پخپلو منځونو کې یې د ټاکلي شرط سره سمه وېشي.

دا ډول شرکت روا دی.[1]

پدې شرکت کې دا هم روا ده چې د یوه ګټه لږه او د بل ګټه ډېره وي، خو تاوان به په هغه اندازه وربانديږ راځي څومره چې ضامن شوی دی.

د اعمالو او ابدانو شرکت:

دا هغه ډول شرکت دی چې دوه یا ډېر کسان پخپله غاړه باندې د چا څه کارونه ومني او دهغو له تر سره کولو وروسته لاس ته راغلې ګټه پخپل منځ کې د ټاکلي شرط سره سمه ووېشي.

معنا دا چې خیاطان، آهنګران او یا نور کسبه خلک په شریکه یو کار ونیسي وروسته دکار او مصارفو ګټه پخپل منځ کې ویشي.

فعالیت: د مضاربت او شرکت ترمنځ توپیر ووایاست.

د عقودو د شرکت شرطونه:

۱. **د ګټې اندازه به ټاکلې او محدوده وي:** معنا دا چې پنځمه، دریمه او یا څلورمه برخه کې به یو بل سره شریک وي، بناءً که چیرې مجهوله وي بیا شرکت فاسد دی.

۲. **د ګټې اندازه به مشاع (تیته) وي:** بناءً که چیرې داسې ووایي چې لس افغانۍ ګټه یې زما ده او نوره ستا ده، دا شرکت فاسد دی.

د مالونو د شرکت شرطونه:

۱. **د کار او عمل شرط کول:** په عنان شرکت کې دا روا ده چې شریکان یو پر بل باندې او یا یو تن باندې کار شرط کړي، لکه چې داسې شرط کړي: دواړه به په شریکه اخیستل او

---

[1]– وګوره: بدایع الصنائع، ج: ٦. ص: ٥٧. المبسوط، ج: ١١. ص: ١٥۴. فتح القدیر، ج: ۵. ص: ٣٠.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرڅول کوو، که خدای تعالی گټه را نصیب کړه زما او ستا ګډه ده، او یا داچې یو به اخیستل او خرڅول کوي او ګټه به د دواړو شریکه وي.

۲. د ګټو وېش: ګټه به په سرمایه وېشل کیږي، بناءً که چیرې سرمایه مساوي وي ګټه به یې هم مساوي وي، برابره ده چې کار یو تن کوي او یا دواړه، ځکه چې ګټه به یا په کار وېشل کیږي او یاپه سرمایه. ۱

۳. هر کله چې د شرکت مال مخکې د مال له اخیستلو او یا ګډولو څخه له منځه ولاړ شي شرکت باطلیږي.

۴. په عنان شرکت کې هر شریک د اخیستلو او خرڅولو واک لري، ځکه د شرکت په اساس هر یو بل ته د دې اجازه ورکړې ده.

د شرکت باطلوونکي: شرکت په لاندې شیانو له منځه ځي:

۱. د شریکانو له لوري د شرکت ماتول: کله چې د شریکانو له لوري شرکت مات او له منځه ولاړ شي شرکت باطلیږي.

۲. کله چې د شرکت یو شریکوال مړ او له منځه ولاړ شي شرکت له منځه ځي.

۳. کله چې د شرکت مال وړاندې د شرکت له قیام څخه د منځه ولاړ شي شرکت باطلیږي.

هغه شیان چې شرکت په کې نه صحیح کیږي:

کله چې شریکان په یو مباح عمل باندې هغه چې په لاسته راوړلو یې سړی مالک ګرځي لکه ښکار، لرګي را ټولول، د معدنونو د ایستلو لپاره د ځمکې کیندل او داسې نور، دا ټول شرکتونه صحیح ندی او فاسد شمېرل کېږي، چا چې څه راټول او موندل د هغه دي.[2]

---

[1]– وګوره: فتح القدیر، ج: ۵. ص: ۲۱. تبیین الحقائق، ج: ۳. ص: ۳۱۸. بدائع الصنائع، ج: ٦. ص: ٦۲.

[2]– وګوره: تبیین الحقایق شرح کنز الدقائق، ج: ۳. ص:۳۲۳. بدائع الصنائع، ج: ٦. ص: ٦۳. المبسوط، ج: ۱۱. ص: ۲۱٦ او ورسته پاڼه. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزونه:

الف: لاندې اصطلاحات تعریف کړئ!

۱. د وجوهو شرکت تعریف کړئ.

۲. د اعمالو اوابدانو شرکتونه دمثال په وړاندې کولو سره شرحه کړئ.

۳. دعقودو د شرکت شرطونه بیان کړئ.

۴. په کوم شرکت کې د کار کول شرط گڼل کیږي؟

۵. په کومو حالاتو کې شرکت باطلیږي؟

ب: لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:

د عقودو شرکت څو شرطونه لري؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ.

۱. کله چې د شرکت مال وړاندې د .... څخه د منځه ولاړ شي شرکت ....

۲. د وجوهو شرکت دا هغه شرکت دی چې .... سره شریکیږي

کورنۍ دنده:

د وجوهو او اعمالو د شرکتونو دگټو په هکله په پنځو کرښو کې یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفعه

د شفعې تعریف:

په لغت کې: زیادت او جفت والي ته وايي.

او په اصطلاح کې: د ګاونډي له ضرر څخه د خلاصون په خاطر د ځمکې د تملک حق ته ویل کېږي.

د شفعې مشروعیت:

د شفعې حق د دې لپاره ضروري دی تر څو له ړومبني شریک څخه د نوي شریک ضرر دفعه شي.

د شفعې حکم:

د شفعې غوښتل یو روا حق دی.

د شفعې اړوند ځینې اصطلاحات:

شفیع: هغه چا ته ویل کېږي چې د شفعې حق ولري.

مشفوع: هغې ځمکې ته ویل کېږي چې د شفعې حق ورپورې تړلی وي.

مشفوع به: له هغه ملکیت څخه عبارت دی چې له امله یې د شفعې حق ثابتېږي.

مشفوع علیه: د ځمکې اخیستونکي ته ویل کېږي.

د شفعې سبب:

د شفعې سبب د پلورل شوې ځمکې سره د شفیع د ځمکې پیوستوالی دی برابره خبره ده چې دا پیوستوالی لار یا ګاونډیتوب وي.

په شفعه کې د شرکت ډولونه:

په شفعه کې شرکت په دوه ډوله دی:

١. په خرڅه شوې ځمکه کې شرکت: هغه داسې چې شفیع په خرڅه شوې ځمکه کې برخه ولري.

٢. د خرڅې شوې ځمکې په حقوقو کې شرکت لکه: د اوبو خوړلو حق، د خاصې لارې حق او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شفعې ثبوت:

د شفعې حق د ځمکې د خرڅولو او د شفعې د اسبابو د وجود په صورت کې ثابتېږي.

د شفعې شرطونه:

هغه بیعه چې شفعه په کې ثابتېږي باید لاندې شرطونه ولري:

۱. عقار (ځمکه) باید مملوکه وي اګر که د تقسیم قابلیت ونه لري.
۲. بیعه باید صحیح او نافذه وي.

په لاندې صورتونو کې شفعه نه ثابتېږي:

۱. بلاعوضه هبه، صدقه، وقف، میراث، وصیت یا هغه ځمکه چې د هغې بدل مال نه وي.
۲. هغه آبادي او ونې چې ځمکه یې دولتي وي.
۳. د شریکانو په خپلو کې د عقار (ځمکې) تقسیم.
۴. هغه بیعه چې خیار شرط په کې شرط شوی وي.
۵. هغه مبیعه چې د دولت له خوا د بولۍ په توګه پلورل شوې وي.
۶. هغه مبیعه چې د دولت له خوا د استملاک یا د مسجد د جوړولو یا د مسجد سره د یو ځای کولو په منظور پلورل شوې وي.

د شفعې طلب:

د شعغې طلب او غوښتنه په لاندې دریو طریقو سرته رسېږي:

۱. مواثبت (بې له ځنډه) طلب: دا هغه طلب دی چې هر کله شفیع د هغه مجلس څخه خبر شي چې په کې بیعې صورت موندلی وي فوراً پرته له ځنډه او پرته له هغه څه چې د ده په انصراف دلالت کوي د شفعې غوښتنه وکړي.
۲. د استشهاد طلب (د شاهدانو په واسطه): دا هغه طلب دی چې شفیع پر پلورونکي چې ځمکه یې په لاس کې وي یا پر پیرودونکي چې اګر که ځمکه یې په لاس کې نه وي شاهدان ونیسي، که چېرې شفیع د شاهدانو په نیولو توان ولري خو شاهدان ونه نیسي د شفعې حق یې باطلېږي.
۳. د تملک طلب (د دعوا طلب): د تملک طلب په محکمه کې د خصومت د دعوی له دایرولو څخه عبارت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شفعې ځینې احکام:

- شفیع په ټولو حقوقو او وجایبو کې د بایع په وړاندې د مشتري غوندې دی. ځمکه د شفیع په حق کې نوې مبیعه ده، برابره ده که شفیع د قضاء له لارې لاس ته راوړې وي یا د بایع په خوښه یې تر لاسه کړې وي، نو په همدې بناء شفیع د خیار عیب او خیار رؤیت حق لري.
- که چیرې شفیع ته د مبیعې په ورکولو حکم وشي پداسې حال کې چې د مبیعې پیسې پر مشتري باندې قرض وې شفیع ملکف دی چې هغه پیسې نغدې ورکړي.
- که چیرې پیرودونکی د شفیع له خبر ورکولو څخه وروسته په مشفوع ځمکه کې آبادي وکړي یا پکې ونې کېنوي، شفیع کولی شي چې یا ځمکه پرېږدي یا د ځمکې قیمت او د آبادۍ او ونو مصارف ټول ورکړي، او یا اخیستونکی د آبادۍ په ورانولو او ونو اېستلو اړ کړي.
- که چیرې اخیستونکی د شفیع له خبر ورکولو مخکې په مشفوعه ځمکه کې زیادت راولي (آبادي وکړي) نو شفیع اختیار لري چې یا ځمکه پرېږدي او یا د ځمکې قیمت او د زیادت د پیسو په ورکولو ځمکه واخلي.
- که چیرې مشفوعه ځمکه د طبعي حوادثو له امله له منځه ولاړه شي، د تلف شوې برخې پیسې د اصل قیمت څخه کمیږي.
- شفعه نه تجزیه کیږي، شفیع نه شي کولی چې اخیستونکی د مشفوعه ځمکې د ځینې برخې اخیستلو او د ځینې نورې برخې پرېښودلو ته اړ کړي.

د شفعې سقوط:

شفعه د مواثبت د طلب په پرېښودلو او یا د هغې د صحت له شرطونو څخه د کوم شرط په له منځه تللو ساقطیږي.

فعالیت: زده کوونکي دې لاندې عبارتونه په خپلو منځونو کې توضیح کړي:

خلیط، شفیع، شفعه، مدعي، مدعی علیه، دعوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزونه:

۱. شفعه په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ:

۲. شفعه څه حکم لري؟

۳. د شفعې د روا والي حکمت څه دی؟

۴. شفعه په څه شي ثابتېږي؟

۵. د شفعې شرطونه کوم دي؟

۶. د شفعې له حکمونو څخه دوه حکمونه بیان کړئ:

۷. د صحیح جملو په وړاندې دا (√) نښه او غلطو جملو په وړاندې دا (X) نښه کېږدئ:

أ- په شفعه کې ملکیت شرط دی، نو په وقف شوې ځمکه کې شفعه نه ثابتېږي. ( ).

ب- که چېرې جایداد چا ته بلاعوضه نقل شوی وي لکه: میراث، هبه (تحفه) یا وصیت شفعه په کې ثابتېږي. ( ).

ج- د شفعې حق هغه چا ته نه ثابتېږي چې په مبیعه کې شریک نه وي. ( ).

کورنۍ دنده:

د شفعې د حکمت په اړه لنډه مقاله ولیکئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ځان څخه د فاع کول

کله کله داسې پېښېږي چې یو انسان د بل انسان پر ځان، مال او ناموس د تېري جرأت کوي، په دې صورت کې مقابل لورى خپلې دفاع ته اړ کېږي، پدې درس کې موږ د دفاع لارې څېړو او دا معلوموو چې څوک څرنګه د ځان څخه دفاع وکړي.

لومړى: د دفاع روا والى:

د شرعي دفاع مشروعيت په قرآن كريم، احاديثو او عقل ثابت دى.

الله تعالى فرمايي: فَمَنِ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُواْ عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُواْ اللّهَ وَاعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ [1] چا چې پر تاسو تېرى وكړ، په همغه شان عمل ورسره وكړئ، خنګه چې درسره كړي، د الله تعالى څخه ووېرېږئ، زياتى ورسره ونه كړئ، تاسې پوه شئ چې الله تعالى د متقيانو ملګرى دى.

نبي كريم ﷺ فرمايي: « مَنْ قُتِلَ دُونَ دِينِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ دَمِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ أَهْلِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ ».[2] ترجمه: څوک چې په خپل دين مړ شو شـــهيد دى، څوک چې د ځان په دفاع کې مړ شو شهيد دى، څوک چې په خپل مال مړ شـــو شـــهيد دى، څوک چې په خپل ناموس مړ شو شهيد دى.

د شرعي دفاع حالات:

کله چې څوک د بل چا په مال، ځان او نفس تېرى وكړي، مقابل لوري ته په كار ده چې د خپل قدرت سره سم څرنګه چې مناسب وي خپله دفاع وكړي، بل څوک هم كولاى شي چې د ده مرسته وكړي، بناءً لومړى به كمزورې لارې سنجوي، كه چېرې يې په چيغو دفاع كولاى شوه، وهل ورته جواز نه لري، همدا راز كه دلاس په وهلو يې دفاع كولاى شوه په كوتك وهل ورته روا ندي، همدا شان نور چې پدې باندې خپله دفاع كوونكى پوهېږي. [3]

---

[1]– البقرة: ۱۹۴

[2]– اخرجه البيهقي في السنن الكبرى، ج: ۳. ص: ۲٦٦.

[3]– وګوره: بدائع الصنائع، ج: ۷. ص: ۹۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شرعي دفاع شرطونه:

۱. تېرى او تجاوز به له داسې جريمې څخه وي چې جزا به لري بناءً د پلار، خاوند او ښوونکي تاديب تيرى ندى.
۲. تيرى او تجاوز به سملاسي صورت نېولى وي، معنا دا چې مؤجل او تهديد به نه وي.
۳. د تيري مخ نيوى به په مناسبه اندازه کوي تر څو د ده د گومان مطابق تېرى رفع شي.
۴. د تيرې مخ نيوى پرته له زور څخه په بله لاره امکان و نه لري.

فعاليت: ځوتنه زده کوونکي دې له ځان څخه د دفاع د شرطونوپه هکله خپلو ملګروته معلومات ورکړي.

د شرعي دفاع د حکم حالات:

۱. د ځان څخه د دفاع حکم:

که چېرې کوم انسان په بل باندې د تېري تکل وکړي غواړي چې مړ او يا يې کوم غړى له کاره وغورځوي، برابره ده چې دا کار په انسان کوي او يا کوم حيوان باندې، بناءً هغه چا له پاره چې تېرى ورباندې کيږي پکار ده چې د ځان څخه دفاع وکړي، که چېرې حمله کوونکى د مدافع له لوري مړ شو هيڅ جنايي او مدني مسئول ندى، معنا دا چې ديت او قصاص ورباندې نشته، نبي اکرم ﷺ فرمايي: (چاچې يو چا پسې توره را وايستله بيا يې کېښوده او همدى ورباندې ووهل شو وينه يې تاوان نه لري)

مسئلة: که چېرې حمله کوونکى حيوان يا ماشوم او ليونى وي مدني پوښتنه به ورڅخه کيږي نه جنايي، معنا داچې قصاص ورباندې نشته مګر ديت او د حيوان تاوان به ګالي، نبي کريم ﷺ فرمايي: «الْعَجْمَاءُ جُرْحُهَا جُبَارٌ» د حيوان زخم تاوان نه لري.

۲. د مال څخه د دفاع حکم:

د خپل مال څخه دفاع کول روا دي له نبي اکرم ﷺ څخه يو سړي پوښتنه وکړه که چېرې يو سړى راشي او له ما څخه مال اخلي څه وکړم؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: مه يې ورکوه. [1]

---

[1] – وګوره: تبيين الحقائق ، ج: ٦. ص: ١١٠. بدائع الصنائع، ج: ٧. ص: ٩٣. الفتاوى الهندية، ج: ٦. ص: ٧ الى ٥١.

ارزونه:

أ– لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱. دفاع په کوم دلیل روا شوې ده؟ د قرآن کریم یو آیت او یو حدیث شریف ولیکئ.

۲. د دفاع حالات کوم دي؟

۳. شرعي دفاع کوم شرطونه لري؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ.

ب– لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:

۱. د .... تادیب تیری .... بلل کیږي.

۲. که چېرې حمله کوونکی د مدافع له لوری مړ شو هیڅ .... ندی، معنا دا چې ....وربانديې نشته.

کورنۍ دنده:

د خلکو په ما ل، نفس، او پت باندې د تېري کولو د گناه په هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وصیت

د وصیت معنا:

وصیت په لغت کې عهد او وعدې ته ویل کیږي.

او د فقهاوو په اصطلا ح کې: هر هغه مال چې وروسته له مرگ څخه یې سړی پر ځان باندې د بل چا له پاره لازموي وصیت بلل کیږي.[1]

د وصیت ډولونه: وصیت په دوه ډوله دی:

۱. مطلق وصیت: دا هغه وصیت دی چې یو څوک داسې ووایي: ما فلاني ته په فلاني شي وصیت کړی دی.

۲. مقید وصیت: هغه چې داسې ووایي: که چېرې زه د دې ناروغۍ څخه مړ شوم فلاني ته دا شی ورکړئ.

د وصیت د روا والي دلیل:

وصیت په قرآن کریم، احادیثو، اجماع او عقل سره ثابت شوی دی.

۱. الله تعالی فرمایي: کُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالأقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ[2] پرتاسو فرض دي چې کله د ځنکدن په حالت کې یاست او مال درڅخه پاتې کیږي، پر تاسې لازمه ده چې پلار، مور، او نږدې خپلوانو ته په نېکه (عدالت سره سم) وصیت وکړئ او دا په پرهېزگارانو باندې د دوی حق دی، همدا راز پدې هکله نور آیتونه هم شته.

یادونه: د وصیت فرضیت د میراث د آیاتونو نزول سره منسوخ دی یواځې جواز یې پاتې دي.

فعالیت: زده کوونکي دې په انفرادي توگه د وصیت د یو یو شرط حکمت په اړه خپلو ملگرو ته معلومات ورکړي.

---

[1]– وگوره: تبیین الحقائق شرح کنز الدقائق، ج: ۱۸. ص: ۱۳۰.

[2]– البقرة: ۱۸۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

نبي کريم ﷺ فرمايي: «إِنَّ اللَّهَ تَصَدَّقَ عَلَيْكُمْ عِنْدَ وَفَاتِكُمْ بِثُلُثِ أَمْوَالِكُمْ زِيَادَةً لَكُمْ فِي أَعْمَالِكُمْ»[1] ترجمه: بېشکه الله تعالی تاسې ته د ځنکدن په وخت کې دا واک درکړی چې د خپل مال درېمه برخه چا ته د وصيت په بنياد خيرات ورکړئ، کوم چې بيا په آخرت کې ستاسې په نېکو اعمالو کې زياتوالی راولي.

۱. اجماع: علماؤ کرامو رحمة الله عليهم د وصيت په روا والي اجماع کړې ده.
۲. عقل: د عقل غوښتنه هم همدا ده چې سړی بايد ښه او نېک کارونه وکړي د دې له پاره که چېرې کومه نېمگړتيا ترې شوې وي هغه ورباندې جبيره شي.

د وصيت د روا والي حکمت:

په دنيا کې خير او ښېگڼه د دې له پاره خلکو سره کول چې د آخرت ثواب ورباندې تر لاسه کړي، ځکه خو شريعت دنيا د کښت او آخرت د درمند اخيستلو ځای ښودلی دی.

د وصيت حکم:

وصيت مستحب او غوره عمل دی او اندازه يې د ټول مال درېمه برخه ده او هغه وخت بايد ورکړل شي چې د وصيت کوونکي ټول پوروونه ورکړل شي.

چا ته به وصيت کېږي:

د اجنبي شخص (يعنې چې وارث نه وي) له پاره وصيت کول صحيح دي برابره ده چې مسلمان وي او که کافر، همدا راز د وارثانو اجازه هم شرط نده.

د وصيت رکن:

د وصيت رکن يواځې د وصيت کوونکي له لوري ايجاب دی چې همدا د امام زفررحمه الله نظر هم دی.[2]

د وصيت شرطونه:

د وصيت کوونکي شرطونه:

۱. وصيت کوونکی به د تبرع او ورکړې اهل وي، معنا دا چې عاقل او بالغ په خپل مال کې د تصرف اجازه ولري.
۲. وصيت کوونکی به وصيت پخپله خوښه پرته له کوم زور او زياتي څخه کوي. [3]

---

[1]- وگوره: مسند الصحابة فی کتب الستة.
[2]- وگوره: الدرالمختار، ج: ۷. ص: ۲۲۹.
[3]- وگوره: العناية شرح الهداية، ج: ۱۶. ص: ۵۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وصيت د نفاذ شرط:

د وصيت د نفاذ او پلي کېدو له پاره دا شرط ده چې بايد وصيت کوونکی دومره قرضدار نه وي چې د ده ټول مال په کې له منځه ولاړ او ختم شي.

د وصيت مبطلات: وصيت په لاندې شيانو باندې له منځه ځي:

١. کله چې د وصيت کوونکي اهليت له منځه ولاړ شي وصيت باطلېږي يعنې چې دائمي ليونی شي.
٢. کله چې وصيت کوونکی د خپل وصيت څخه و ګرځي وصيت له منځه ځي.
٣. کله چې وصيت کوونکی خپل وصيت له کوم شرط سره وتړي او بيا هغه ټاکلی شرط رامنځ ته نه شي وصيت له منځه ځي. [1]

ارزونه:

أ– لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

١. وصيت په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟
٢. وصيت په څو ډوله دی ؟ د هر يو تعريف بيان کړئ.
٣. د وصيت حکم او اندازه يې بيان کړئ.
٤. د وصيت کوونکي شرطونه ووایاست.
٥. د وصيت باطلوونکي څو دي؟ په لنډ ډول يې ووایاست.

ب–لاندې جملې بشپړې کړئ :

١. د وصيت د نفاذ او پلي کېدو له پاره دا شرط ده چې بايد وصيت کوونکی ....
٢. د اجنبي شخص له پاره وصيت کول .... دی برابره ده چې .... وي اويا................ وي.

کورنۍ دنده:

د وصيت د ګټو او د هغه د ليکني په هکله يوه مقاله وليکئ.

---

[1]– وګوره: الدر المختار، ج: ۵. ص: ۴۶۹ الی ۴۷۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library